

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEKİ KİŞİSEL VERİ İHLALLERİ VE
ÖZEL HUKUKTAN DOĞAN SONUÇLARI**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

SELVA YILMAZ ŞAHİN

Ankara 2024

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEKİ KİŞİSEL VERİ İHLALLERİ VE
ÖZEL HUKUKTAN DOĞAN SONUÇLARI**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Selva Yılmaz Şahin

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Leyla Müjde KURT**

Ankara 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEKİ KİŞİSEL VERİ
İHLALLERİ VE
ÖZEL HUKUKTAN DOĞAN SONUÇLARI

YÜKSEK LİSANS

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Leyla Müjde KURT

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Prof. Dr. Mehmet KILIÇ

2-Doç. Dr. Yıldız ABİK

3- Doç. Dr. Leyla Müjde KURT

Tez Savunması Tarihi

17.01.2024

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Leyla Müjde KURT danışmanlığında hazırladığım “Sosyal Medya Üzerindeki Kişisel Veri İhlalleri ve Özel Hukuktan Doğan Sonuçları Ankara 2024 ” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

15/02/2024

Selva YILMAZ ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	İX
GİRİŞ.....	1
KONUNUN TAKDİMİ VE ÖNEMİ	1
KONUNUN SINIRLANDIRILMASI.....	2
1. BÖLÜM: KONUYA İLİŞKİN KAVRAMLAR	3
A. KİŞİSEL VERİNİN UNSURLARI VE HUKUKİ NİTELİĞİ	3
1. Genel Olarak	3
2. Kişisel Verinin Unsurları	7
a. Bilgi	7
b. Kişi Unsuru: Belirlenebilir Olma Ölçütü.....	9
aa. Gerçek Kişi	9
bb. Belirlenebilirlik.....	11
3. Kişisel Veri Çeşitleri.....	13
a. Hassas Veri	15
b. Hassas Olmayan Veri	18
4. Kişisel Veri Üzerindeki Hakkın Hukuki Niteliğine Yönelik Görüşler.....	18
a. Sosyo- Hümanist Teori: Bir Temel Hak Olarak Kişisel Verilerin Değerlendirilmesi	18
b. Ekonomik Değer Teorisi	23
aa. Mülkiyet Hakkı Olduğuna İlişkin Teori	24
bb. Fikri Mülkiyet Hakkı Olduğuna İlişkin Yaklaşım.....	25
B. SOSYAL MEDYA KAVRAMI, İŞLEVİ VE BAŞLICA SOSYAL MEDYA ARAÇLARI	28

1. Sosyal Medyanın Tanımı ve Temel Özellikleri	31
2. Sosyal Medyanın İşlevleri.....	35
a. Sosyal Medyanın Etkileşim Sağlama İşlevi	36
b. Sosyal Medyanın Verinin Muhafazasında Dijitalleşme İşlevi	37
c. Sosyal Medyanın Kitlesizleştirme İşlevi	38
d. Sosyal Medyanın Eş Zamanlılık İşlevi.....	39
3. Başlıca Sosyal Medya Araçları	39
a. Sosyal Ağ Siteleri	39
b. Bloglar	40
c. Microbloglar	41
d. Forum Siteleri	42
2. BÖLÜM: SOSYAL MEDYA VASITASIYLA YAPILAN KİŞİSEL VERİ	
İHLALLERİ	43
A. GENEL OLARAK.....	43
B. SOSYAL MEDYA HİZMET SAĞLAYICISI TARAFINDAN YAPILAN İHLALLER.....	45
1. Genel Olarak	45
a. Denetleme Görevinin Yerine Getirilmemesi.....	46
b. Verilerin Üçüncü Kişilerle Paylaşılması ve Cambridge Analytica Hadisesi	
48	
c. Sosyal Medya Hizmet Sağlayıcılarına Karşı Hukuki Koruma.....	52
C. SOSYAL MEDYA KULLANICISI TARAFINDAN YAPILAN İHLALLER.....	53
a. Çocuğun Görsellerinin Paylaşılması Durumunda Üçüncü Kişilerin Durumu	
53	
b. Çocuğun Verilerinin Paylaşılması Durumunda Ebeveynlerin Sorumluluğu	
54	
c. Önceki Rızanın Suistimal Edilmesi.....	55

D. ÜÇÜNCÜ KİŞİLER TARAFINDAN YAPILAN İHLALLER	56
a. Sahte Hesap Açılması.....	56
b. Yemleme ve İstenmeyen E-Postalar (Spam).....	57
c. Kötücül Amaçlı Sosyal Paylaşım Uygulamaları	57
d. Casus Yazılımlar	58
e. Sahte Linkler	60
3. BÖLÜM: KİŞİSEL VERİ İHLALLERİNE KARŞI BAŞVURULABİLECEK HUKUKİ YOLLAR	62
A. TÜRK MEDENİ KANUNU M. 25'DE DÜZENLENEN DAVALAR	62
1. Görev ve Yetki Açısından İlgili Davalar	63
2. Saldırı Tehlikesinin Önlenmesi Davası	64
3. Son Verme ya da Durdurma Davası.....	66
4. Tespit Davası	68
B. VEKÂLETSİZ İŞ GÖRME	70
C. TAZMİNAT DAVASI	74
1. Maddi Tazminat Davası	75
a. Genel Olarak.....	75
b. Taraflar	76
c. Şartları.....	77
aa. Hukuka Aykırı Fiil.....	77
bb. Kusur	77
cc. Zarar	78
dd. Uygun Nedensellik Bağı.....	79
d. Kusurun Tespiti ve Tazminat Miktarı	80
e. Tazminatta İndirim ve Mağdurun Zararın Oluşmasındaki Konumu	83
2. Manevi Tazminat Davası.....	87

a. Genel Olarak	87
b. Taraflar	88
c. Şartları.....	88
aa. Hukuka Aykırı Fiil.....	88
bb. Kusur	89
cc. Zarar	89
dd. Nedensellik Bağı	91
d. Tazminatın Hesaplanması	91
D. SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME DAVASI	92
E. İFA DAVASI VE CEBRİ İCRA	94
F. HUKUK DAVALARINDA İSPAT YÜKÜMLÜLÜĞÜ	96
SONUÇ	99
KAYNAKÇA.....	102
ÖZET	116
ABSTRACT	117

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
C.	: Cilt
E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
K.	: Karar
KVKK	: Kişisel Verileri Koruma Kanunu
md.	: Madde
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
vd.	: Ve Devamı (sayfa)
vd.	: Ve Diğerleri (yazar)
Y.	: Yıl

GİRİŞ

Konunun Takdimi ve Önemi

Dünya giderek dijitalleşmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak insanlar, bu dijitalleşen dünyada daha fazla görünür hale gelmektedir. Dijitalleşmenin toplama alanı olarak ise sosyal medya platformları ön plana çıkmaktadır. Bugün, sosyal medya platformları, dijital çok uluslu şirketlerdir. Bu platformların milyarları bulan sayıda kullanıcıları olduğu ifade edilmektedir. Facebook, Twitter, Instagram ve Youtube gibi sosyal medya sitelerinde, ses, görüntü, yazı ve görsel paylaşımları yapılmaktadır. Bu mecralar, insanları birbirine yakınlaştırmaktadır. Birbirine yaklaşan insanlar arasında dayanışma kadar çekişme, niza ve uzlaşmazlık da ortaya çıkar. Çalışmanın konusu, bu uzlaşmazlıklardan birini ele almaktadır: Kişisel verilerin ihlal edilmesi.

Kişisel veri, belirli ya da belirlenebilir bir kişiye ait olan her türlü veriyi ifade etmektedir. Kişinin sesinden kimlik numarasına ve hatta dini görüşüne, cinsel tercihlerine kadar her türlü veri kişisel veridir. Bu verilerin alenileştirilmesi, depolanması, işlenmesi için evvela kişinin rızası ya da daha üstün özel veya kamusal menfaat bulunmalıdır. Bunlar dışında bu verilerin işlenmesi, depolanması ya da alenileştirilmesi kişisel verilerin ihlalidir ki ulusal ve uluslararası mevzuat bu durumu hukuka aykırı olarak değerlendirmektedir.

Her hukuka aykırı eylem gibi, kişisel verilerin ihlal edilmesinin de cezai ve hukuki sonuçları bulunmaktadır. Mevcut çalışmada, söz konusu ihlallerin hukuki sonuçları ele alınmıştır. Kişisel verilerin korunması hukukuna ilişkin ülkemizde geniş bir doktrin bulunmaktadır. Buna karşın bu verilerin ihlalinin özel hukuk bağlamındaki sonuçlarına ilişkin çalışmaların sayısı nispeten azdır. Çalışmanın bu alana bir katkı sağlaması amaç edinilmektedir.

Konunun Sınırlandırılması

Sosyal medya üzerindeki kişisel veri ihlallerinin incelendiği bu yüksek lisans tezi üç bölümden oluşmaktadır. Her bir bölüm içerisinde birlikte incelenmesi gereken bağlantılı hususlar anlam bütünlüğü gözetilerek sistematik metotla işlenmiş, bölümler içerisinde yer alan bilgiler bu metotla detaylandırılmıştır. Anlam bütünlüğü gözetilerek sosyal medya üzerindeki kişisel veri ihlalleri ve bu ihlalin özel hukuktan doğan sonuçları bütün yönleriyle eksiksiz bir biçimde ele alınmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, kişisel veri ve sosyal medya kavramları üzerinde durulmuştur. Kişisel verinin tanımı yapılmış, çeşitlerine ve hukuki niteliğine yönelik görüşlere yer verilmiştir. Aynı şekilde sosyal medyanın neyi ifade ettiği ve başlıca sosyal medya araçlarının neler olduğu açıklanmıştır.

Çalışmam ikinci bölümünde, sosyal medya aracılığı ile kişisel verilerin ihlal edilmesi yöntemleri ve türleri ele alınmıştır. Bu bölümde sosyal medya üzerinde gerçekleşen ihlallerin hangi yollarla gerçekleşeceği detaylandırılmış ve çocuğun kişisel verilerinin ihlaline yönelik açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümünde, sosyal medya üzerinde gerçekleşen ihlaller dolayısıyla kişilerin başvurabileceği hukuki yollar incelenmiştir. Söz konusu yollar özel hukuktan kaynaklı başvuru yolları şeklinde sınırlandırılarak daha detaylı açıklamalar yapılmıştır. Bölümlerin tamamlanmasını takiben çalışmayı sonlandırmak için sonuç bölümüne geçilmiştir.

Sonuç kısmında ise sosyal medya üzerindeki kişisel veri ihlalleri ve özel hukuktan doğan sonuçlarına ilişkin nihai değerlendirme hukuki olarak yapılmıştır.

1. BÖLÜM: KONUYA İLİŞKİN KAVRAMLAR

A. Kişisel Verinin Unsurları ve Hukuki Niteliği

1. Genel Olarak

Teknik gelişmeler ile birlikte bireylerin özel hayatlarının alenileşmesi olgusu oldukça kolaylaşmıştır. Bu alenileşme, bireyin kendi tercihi olabileceği gibi iradesi dışında da ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle de bireyin kendisine ait bilgilerini ve verileri üçüncü kişilere karşı koruma ihtiyacı da diğer dönemlerde olduğundan daha fazla hissedilmeye başlamıştır. Bu nedenle de kişisel verilerin korunması ve unutulma hakkı gibi terimlerin bireyler tarafından daha sık duyulur ve hissedilir olduğu anlaşılmaktadır¹.

Kişisel veri (*personal data*) kavramının tanımlanması gerekmektedir. Oxford Sözlüğü “*kişisel*” (*personal*) kavramını, “*kişinin kendisine ait olan, başka birileri ile bağlantılı olmayan ya da onlara ait olmayan, birbirlerini tanıyan kişiler arasındaki ilişkiler, bir kimsenin, işi ya da resmi konumundan ziyade özel yaşamı ile ilgili olan, hususi bir kimsenin karakteri, görünüşü fikirleri gibi hususları işaret eden, bir kimsenin vücudu ile ilgili olan*” biçiminde tanımlamaktadır². Benzer şekilde Türk Dil Kurumu’na göre ise bu kavram, “*kişiye ilişkin, kişinin kendi malı olan, şahsi ve zati*” şeklinde

¹ DÜLGER, Volkan: “*Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Türk Ceza Kanunu Bağlamında Kişisel Verilerin Ceza Normlarıyla Korunması*”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3 S. 2, Y. 2016, ss. 101-168, s. 105.

² Bkz. Oxford Learner’s English, 2023,

<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/personal?q=personal>,

(Erişim Tarihi: 12.8.2023).

tanımlanmaktadır³. Benzer şekilde “veri” (*data*) kavramı, Oxford Sözlüğe göre “*Bilhassa bir şeyleri öğrenmek veya karar vermek için incelenen veya kullanılan olgular veya bilgi, bir bilgisayar tarafından muhafaza edilen bilgi*”⁴ iken TDK Sözlük’te kavram “*Bir araştırmmanın, bir tartışmanın, bir muhakemenin temeli olan ana öge; muta (I), data, done*” şeklinde ifade edilmektedir⁵.

Bu halde kişisel veri, bir hukuk süjesinin, gerçek ya da tüzel kişi olduğu fark etmeksizin, kendisine ait olan veriler, isme, vücuda, özel hayata ilişkin veriler olarak değerlendirilebilmektedir⁶.

Kişisel verilerin tam anlamıyla OECD tarafından ele alınmaya başlandığı görülmektedir. 1980 tarihli “*Kişisel Verilerin Sınır Aşan Trafiği ve Verilerin*

³ TDK Sözlük, “kişisel”, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 12.08.2023).

⁴ <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/data?q=data>, (Erişim Tarihi: 12.8.2023).

⁵ **TDK Sözlük**, “Veri”, <https://sozluk.gov.tr/>

⁶ **KAYA, Mine**: Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerinin Kişilik Haklarının İhlali”, TBB Dergisi, 119, Y. 2015, s. 279 vd; **AKKURT, Sinan Sami**: “*Kişilik Hakkının Sosyal Medya Kullanıcıları Tarafından İhlali Halinde Ortaya Çıkacak Cezai Sorumluluğa Medeni Hukuk Bağlamında Bir Bakış*”, SÜHFD, C. 25 S. 2, 2017, ss. 329-373 s. 330 vd; **SAHAR, Noor Tallat Azzar**: “*6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununda Yer Alan Temel Kavramlar ile Terminoloji*”, Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksel Okulu Dergisi, C. 4, S. 1, Y. 2021, s. 42; **DÜLGER**, s. 107-108; **YILMAZ, Süleyman/ÇAVUŞOĞLU, Gökçe Filiz**: *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku*, Ankara 2020, s. 16; **HENKOĞLU, Türkay**: *Bilgi Güvenliği ve Kişisel Verilerin Korunması*, Ankara 2015, s. 28.

Korunmasına İlişkin Rehber İlkeleri” isimli rehberde bakıldığında kişisel verilerin “*belirli ya da belirlenebilir bir gerçek kişiye ait olan tüm bilgi*” şeklinde ele alındığı görülmektedir. Dolayısıyla kişisel veri kavramının birbiriyle ilgili olarak ortaya çıkan, onu işaret eden tüm veriler ve bilgiler olarak değerlendirilmesi mümkündür⁷. Diğer yandan, 668 s. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’na göre kişisel veri, “*kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi*” (md. 3) olarak tanımlanmaktadır. Buradan hareketle, şu hususların bir kimsenin kişisel verileri olarak belirlenebileceği söylenebilir:⁸

- Kimlik Bilgileri
- Etnik Köken
- Irk
- Sosyal Sınıf ve Statü Bilgisi
- Sağlık Bilgisi
- Ekonomik Durum ve Gelir Bilgisi/Mali Tablo
- Akli Durum
- İsim ve Soyadı
- Doğum Yeri ve Doğum Tarihi gibi Özel Bilgiler
- Taşıt Plakası
- Bilgisayar ve Teknolojik Bilgiler (IP Adresi gibi)

⁷ AŞIKOĞLU, Şehriban İpek: Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması ve Büyük Veri, İstanbul 2018, s. 9.

⁸ AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku Birinci Cilt, İstanbul 2014, s. 339; DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku C. II Kişiler Hukuku, İstanbul 2020, s. 5.

- Pasaport Seri Numarası
- Görsel ve Resim
- Cinsel Tercihler
- Özgeçmiş
- Ses Kaydı
- E Mail Adresi

Elbette bu sayılanların genel nitelikli kişisel veriler olduğu söylenebilir. Bir de bir kimsenin kendisine ait olmakla birlikte bu verilerin alenileşmesi halinde bireyin psikolojik ve toplumsal anlamdaki menfaatlerinin olumsuz etkileneceği bazı veri türleri bulunmaktadır. Bunlar için literatürde *hassas veriler* adı kullanılmaktadır. Bunlar ise şu şekilde sıralanabilir:⁹

- Politik Tercihleri ve Görüşleri
- Irkı ve etnik kökeni
- Felsefi Düşünceleri
- Dini İnançları
- Sağlık Durumu
- Mezhebi
- Almış Olduğu Bir Ceza Mahkûmiyetinin Bulunması

⁹ **BASKIN, Onur**: Türk Hukuku Bakımından Kişilik Hakkı Kapsamında Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2021, s. 25 vd; **PETEK, Hasan**, Kişilik Değerlerinin Ölümünden Sonra Korunması, Ankara 2015, s. 129 vd; **KAYA, Cemil**: “Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi Ekseninde Hassas (Kişisel) Veriler ve İşlenmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası Prof. Dr. İlhan Özay’a Armağan, C. LXIX S. 1-2, Y. 2011, s. 318 (Kısaltılmış: Hassas Kişisel Veriler); **HENKOĞLU**, s. 28-29.

- Sağlık Bilgisi
- Güvenlik Tedbiri
- Biyometrik Verileri
- Cinsel Hayatına İlişkin Veriler
- Dernek Üyeliği
- Vakıf Üyeliği
- Sendika Üyeliği

2. Kişisel Verinin Unsurları

a. Bilgi

Bilgi, kişisel veri tanımı içinde kaldığı müddetçe geçerli olan her türlü bilgiyi ifade etmektedir. Bu bağlamda veri koruma mantığı içerisinde geçerlilik kazanan bilgi ile sıradan bilgiler arasında bir ayırım yapmak lazımdır. Bunun nedeni çeşitli hukuki kaynaklarda veri ve bilginin birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılmasından kaynaklı olarak beliren kavram karmaşasıdır. Yukarıda verinin tanımı yapılmıştır. Bilgi ise bir kimsenin veriye yüklediği anlam olarak ifadesini bulmaktadır¹⁰. Dolayısıyla bilgi, kişisel verilerin korunması bakımından, kişi tarafından yorumlanmış ve bir sonuca bağlanmış veri olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan üçüncü kişiler tarafından anlamlandırılmamış verilerin kişisel bilgi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir¹¹. Bu manada kişisel bilgi bir kimseye ait sayısal, grafiksel, fotoğrafik veyahut da duyuumsal

¹⁰ **TDK Sözlük**, “Bilgi”, TDK Sözlük, “kişisel”, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.08.2023).

¹¹ **CATE, Fred H.**: “*The Changing Face of Privacy Protection in the European Union and the United States*”, Indiana Law Review, Y. 1999, C. 33, S. 173, s. 173-232, s. 182; **HENKOĞLU**, s. 28-29

her tür bilgiyi içermektedir. Kapalı devre kamera sistemleri içerisinde, çeşitli bilimsel/akademik seminer ve konferanslardan veyahut da bir kimsenin cep telefonu kamerası ile yapmış olduğu yayınlarda elde edilen fotoğraf ve video kayıtlarının şifrelenmiş veya kişinin ses kaydının bu kapsamda sayıldığı ifade edilebilir¹².

Bazı bilgiler gizli olabileceği gibi bir kısım bilgi de aleni bilgiler içerisinde sayılabilir. Örneğin kamuya açık alanlarda kaydedilen davranışlar bu kapsamda sayılabilir. Bir kimsenin ne sıklıkla camiye ya da pavyona gittiği bu kapsamda önemli bir kişisel veri olarak kayda geçmektedir. Açıktır ki bir kimsenin inancı ve bu inancına binaen yapmış olduğu tavır ve davranışlar kişisel veri kapsamında kabul edilmesi gerekli olan bilgiler arasında yer almaktadır¹³.

Kuşkusuz kullanılan her bilgi korumaya değer değildir. Bu bilgi doğrudan bireye ait ya da onunla ilgili olmalıdır. Bu manada bilginin içeriği, amacı veyahut da sonucunun bu birey ile ilgili olması o bilginin kişisel bilgi olarak değerlendirilmesi için yeterlidir. Bir bilginin içeriğinin kişi ile ilgili olması, bu bilginin ilgili kişi hakkında olmasını ifade etmektedir. Örneğin bir kimsenin sağlık kaydı bağlamında, bir hastalığı geçirmiş olduğundan bahsedilmesi, bilginin içeriğinin kişi ile ilgili olduğunu ortaya koyar. Bilginin amacı da bu noktada önemlidir. Kişisel bilgi, kimliği açık ya da belirlenebilir olan bir kimsenin performansını ya da mevcut durumunu ortaya koymak amacıyla temin edilen bilgidir. Dolayısıyla bu bilgiden hareketle bireye ulaşmak mümkün ise bilgi o kişiye ait demektir. Bir avukatın çalıştığı büro bağlamındaki özlük hakları gibi¹⁴. Nihayetinde ilgili

¹² CATE, s. 182.

¹³ HENKOĞLU, s. 28-29.

¹⁴ KORFF, Douwe: New Challenges to Data Protection Study-Working Paper No. 2: Data Protection Laws in the EU: The Difficulties in Meeting the Challenges Posed by

bilginin kullanılması durumunda, ilgili bireyin çıkarlarında bir değişme ya da etkilenmenin söz konusu olacağı durumlarda da kişisel bilgiden bahsetmek mümkündür¹⁵.

b. Kişi Unsuru: Belirlenebilir Olma Ölçütü

Kişisel verinin belirli ya da belirlenebilir bir kişiye ait olması meselesinde çözümlenmesi gerekli iki husus vardır. Bunlar “kişi” ve “belirli ya da belirlenebilir” kişi kavramlarıdır. Bu başlık altında bu kavramlar ele alınmıştır.

aa. Gerçek Kişi

Ülkemizdeki mevzuat, kişisel veriler ile ilgili olarak yalnızca gerçek kişilerin verilerinin koruma kapsamında olduğuna dair bir belirleme yapmaktadır. Bu manada KVKK, tüzel kişilerin verilerini kişisel veri kapsamında korumamaktadır. Bu noktada ülkemizdeki mevzuatın AB perspektifi ile uyumlu olduğu söylenebilir¹⁶. Tüzel kişileri ilgilendiren verilerin doğrudan korunması mümkün değilse bile, bir gerçek kişi ile ilişkilendirilebilir olması durumunda hukuk tarafından korunması söz konusu olabilmektedir¹⁷. Literatür incelendiğinde söz konusu düzenlemelerin isabetli olduğu zira

Global Social and Technical Developments, European Commission DG Justice, Freedom and Security Report, 2010, s. 42-43.

¹⁵ **KORFF**, s. 44; **DÜLGER**, s. 107 vd.

¹⁶ **NEVZAT, Ali Anı**: “*Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Açık Rıza*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 19.

¹⁷ **TAŞTAN, Furkan Güven**: Tür Sözleşme Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul 2017, s. 33; **DÜLGER, Volkan**: Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, İstanbul 2020, s. 172 (Kısaltılmış: Kişisel Verilerin Korunması Hukuku); **DÜLGER**, s. 107 vd.

buradaki temel amacın bilhassa bireylerin hak ve özgürlüklerinin şirketler ve kamu karşısında korunması olduğu ifade edilmektedir¹⁸.

Gerçek kişi ile ilişkilendirilebilir tüzel kişi verisine örnek olarak sigorta sözleşmesi verilebilir. Tüzel kişiler tarafından gerçek kişiler ile akdedilen sigorta sözleşmeleri tüzel kişiler tarafından muhafaza edilmektedir. Dolayısıyla tüzel kişiye ait olsalar da sözleşmenin diğer tarafı, sigorta ettiren gerçek bir kişi olması durumunda, bu verinin korunmaya değer bir kişisel veri olduğu açıktır. Fakat sigorta ettirenin de tüzel kişi olması durumunda bu durum değişecektir. Bu durumun sigorta hukukunda, sigortacının “*sır saklama yükümlülüğü*” ile ilişkili olduğunu fakat KVKK ile getirilen korumanın sır saklama yükümlülüğünden daha geniş bir alanı kapsadığını da ifade etmek mümkündür¹⁹.

Diğer yandan gerçek kişiye ait verilerin korunması bağlamında irdelenmesi gereken iki temel husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki ölen bir kimsenin kişisel verileri iken bir diğeri, henüz doğmamış olan ceninin kişisel verileridir. Bunlardan ilki bağlamında KVKK’da açık bir çözümlenme bulunmamakta, konuyu genel hukuk rejimine bırakmaktadır. Bu bağlamda, sorunun Türk Medeni Kanunu (TMK) bağlamında çözümlenmesi gerekmektedir. TMK md. 28’e göre kişilik, insanın tam ve sağ bir şekilde doğması ile başlar ve ölümü ile sona erer. Dolayısıyla hukuken bir kimsenin ölmesi ile

¹⁸ **BAŞALP, Nilgün:** Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması, Ankara 2004. s. 35; **AŞIKOĞLU,** s. 17; **AYÖZGER ÖNGÜN, Çiğdem:** Kişisel Verilerin Korunması Hukuku (Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin özel Düzenlemeler Dahil), İstanbul 2019, s. 10; **DÜLGER,** s. 107 vd; **YILMAZ/ÇAVUŞOĞLU,** s. 36-37.

¹⁹ **TAŞTAN,** s. 33 vd; **KENDER, Rayegan:** Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku: Sigorta Müessesesi, Sigorta Sözleşmesi, İstanbul 2011, s. 205 vd; **DONAY, Süheyl:** Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, İstanbul 1978, s.4.

birlikte kişiliği de son bulmaktadır. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ise kişiliğe sıkı sıkıya bağlı olarak kullanılabilen bir haktır. Bunun anlamı şudur ki kişinin mirasçıları, ölüm sonrasında bu kimseye ilişkin verilerin korunması için ondan intikal eden bir hakka sahip değildir. Buna mukabil, ölünün hatırasının korunması noktasında mirasçıların ve hatta diğer yakınlarının manevi bir talep haklarının bulunduğu ve buna dair dava açabileceklerine dair bir değerlendirme bulunmaktadır²⁰. Bu noktada dikkat edilmesi gerekli olan husus, mirasçıların ya da yakınların ölünün hatırasına saygı çerçevesinde açabilecekleri davanın niteliğinin kişisel verilerin korunması olmadığı fakat manevi zararlarının giderilmesi kapsamında manevi tazminat olduğu ifade edilmelidir. Buna mukabil, örneğin, ölenin kalıtsal bir hastalığının olduğuna dair verilerin paylaşılması, mirasçısı olan alt soyunun da bu hastalığı taşıdığını ima ettiğinden, mirasçıların, kendileri ile ilgili verinin yayılmasını engellemek maksadıyla kişisel verilerin korunmasını istemeleri mümkündür²¹.

bb. Belirlenebilirlik

Bu noktada, kişisel verinin “kişisel” olmasına ilişkin olarak, incelenmesi gereken bir diğer husus da bu kişinin belirli ya da belirlenebilir bir kimse olmasıdır. Bu durum 6698 s. KVKK ile de belirlenmiş durumdadır. Zira ilgili kanunun gerekçesi

²⁰ **OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe:** Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), İstanbul 2010, s. 20; **HELVACI, Serap/ ERLÜLE, Fulya:** Medeni Hukuka Giriş, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, İstanbul 2022, s. 93; **ÇELİKEL, Serdar:** Kişisel Verilerin Korunması Hukuku Bakımından Veri Sorumlusu ve Veri Sorumlusunun Yükümlülükleri, Ankara 2022, s. 66; **YILMAZ/ÇAVUŞOĞLU,** s. 36-37.

²¹ **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR,** s. 19; **YILMAZ/ÇAVUŞOĞLU,** s. 38-39.

incelendiğinde, kişisel veri ile ilgili olarak bu durumun “*mevcut verilerin herhangi bir şekilde bir gerçek kişiyle ilişkilendirilmesi suretiyle, o kişinin tanımlanabilir hale getirilmesini*” ifade edecek şekilde tasarlandığı ortaya konulmaktadır. Bu noktada önemli olan, bilgi ve kişi arasında bir ilişkinin kurulabiliyor olmasıdır²². Eğer söz konusu ilişkilendirme açık bir şekilde kurulamıyor ise bu durumda bir anonimlikten bahsetmek gerekmektedir ki anonimlik durumunda bir kimsenin ilgili veriyi sahiplenmesi ve koruma talep etmesi söz konusu olamamaktadır²³. Bu manada “belirli” kişi, verinin yorumlanması sonucunda doğrudan ve basitçe bir hedefin ortaya konulabiliyor olduğu durumlarda söz konusudur. Belirlilik açısından ilave bir bilgiye ihtiyaç bulunmamaktadır. Fakat “belirlenebilir” olmak bakımından durum farklıdır. Burada veri başlı başına bir kişiye işaret etmemektedir. Fakat yardımcı veriler ve yorumlama ile belirlemenin mümkün olması şartı burada önemlidir²⁴. Böylece eldeki verilere ilave ek verilerin eklemlenmesi suretiyle somut bir kimliğin tespit edilmesi ve onlara işaret edilebiliyor olması belirlenebilir olmak bakımından yeterli kabul edilmektedir²⁵. Açıktır ki bu durum somut

²² **HİZARCI, Emine:** 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununun AB Veri Koruma Hukuku Işığında Değerlendirilmesi, Ankara 2020, s. 27; **YILMAZ/ÇAVUŞOĞLU**, s. 36-37; **HENKOĞLU**, s. 28-29.

²³ **MUTLU, Sefa:** Kişisel Verilerin Soruşturma Evresinde İşlenmesi ve İnsan Hakları Kapsamında Korunması, Ankara 2020, s. 27.; **YILMAZ/ÇAVUŞOĞLU**, s. 40.

²⁴ **YÜCEDAĞ, Nafiye:** “*Medeni Hukuk Açısından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun Uygulama Alanı ve Genel Hukuka Uygunluk Sebepleri*”, İHFM, C. LXXV, Y. 2017, s. 767; **MUTLU**, s. 27.

²⁵ **BÜK, Alaattin:** Bilişim Alanında Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2018, s. 33; **ERASLAN TÜRKMEN, Sevgi:** Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesinde Açık Rızanın Aranmadığı Haller, İstanbul 2019, s. 16; **HENKOĞLU**, s. 28-29; **BEYTAR**,

olayın özellikleri bağlamında değişiklik gösterebilecektir²⁶. Yalnız, bu noktada ifade edilmesi gerekli olan husus, belirlenebilirlikten kastın uzmanlığın gerektirdiği bir iz sürme kabiliyeti sonucunda bu belirlemenin yapılması olmadığı, belirlenebilirliğin ortalama bir insanın mantığını ve ilave verileri kullanarak ulaşabileceği bir durumu ifade ettiği²⁷. Zira aksi durum bir dedektiflik olarak değerlendirilebilecektir²⁸.

3. Kişisel Veri Çeşitleri

Birey hakkındaki veriler çeşitli şekillerde kategorize edilebilmektedir. Bu tasnifin veri korumaya ilişkin hem ulusal hem de uluslararası düzenlemeleri içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu verinin bir içerik ve nitelik anlamında tasnife tabi tutulması söz konusu olabilmektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gerekli olan, yukarıda da bahsedildiği üzere söz konusu verinin doğrudan bir kişiye işaret etmesidir. Bu işaret etme durumu belirli ya da belirlenebilir bir kişiyi hedef alabilmektedir. Bazı veriler kullanımı ve içeriği bakımından pek büyük bir etki doğurmamaktadır. Buna mukabil

Erbil: İşçinin Kişiliğinin ve Kişisel Verilerinin Korunması, İstanbul 2018, s. 48;
HİZARCI, s. 27; **MUTLU**, s. 27.

²⁶ **YÜCEDAĞ**, s. 767.

²⁷ **DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat:** 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile Karşılaştırmalı Olarak Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü Uyarınca Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, İstanbul 2017, s. 30 vd; **ERASLAN TÜRKMEN**, s. 17 vd; **AKGÜL, Aydın:** Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul 2014, s. 10 vd; **BEYTAR**, s. 48; **MUTLU**, s. 28.

²⁸ **ÖZTÜRK, Bahri/ ALTINOK ÇALIŞKAN, Elif/ SEYHAN, Serkan:** Kişisel Verilerin Korunması Hukuku Teorik ve Pratik Çalışma Kitabı, Ankara 2021, s. 134; **HENKOĞLU**, s. 28-29; **AKSOY, Hüseyin Can:** Medeni Hukuk ve Özellikleri Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul 2020, s. 25.

bilhassa hassas veya özellikli veriler olarak ifadesini bulan birtakım veriler bulunmaktadır ki bunların alenileştirilmesi ya da bireyin rızası olmaksızın dolaşıma sokulması durumunda bundan hedef kişinin zarar görme ihtimali kuvvetlidir²⁹. Söz konusu veriler ile ilgili literatürde ya da mevzuatta bir lisan birliği bulunmamakla birlikte çalışmada “*hassas veri*” olarak kavramsallaştırılması uygun bulunmuştur³⁰.

Benzer bir değerlendirmeyi cenin açısından da yapmak mümkündür. Cenin henüz tam ve sağ doğmuş bir gerçek kişi olmadığından kişisel verilerinin korunması, ebeveynleri tarafından talep edilemez. Ancak doğumundan sonraki süreçte, yasal temsilcileri, çocuğun kişisel verilerinin korunmasını talep edebileceklerdir. Tam ve sağ doğum gerçekleşmeden önce, ceninin kişisel verilerinin korunmasının talep edilmesi mümkün değildir³¹. Bu noktada şu akla gelebilir ki, örneğin ultrason fotoğraflarının yayılması durumunda, bu görsel cenine mi yoksa ebeveynlere mi ait bir kişisel bilgidir? Kanaatimizce, ultrason bir sağlık durumunu gösterir uygulama olması ve an itibarıyla annenin biyolojik durumunu ortaya koyması bakımından anneye ait bir kişisel veri olarak değerlendirilebilir.

²⁹ **ÖZDEMİR, Hayrunnisa:** Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması, Ankara 2009, s. 126; **MUTLU,** s. 28-29; **ERASLAN TÜRKMEN,** s. 17.

³⁰ **KAYA,** Hassas Kişisel Veriler, s. 317; **ERASLAN TÜRKMEN,** s. 17; **BEYTAR,** s. 49; **HİZARCI,** s. 27-29.

³¹ **ÇELİKEL,** , s. 67; **ŞAHİN, Ayşe Ashhan:** Türk İdare Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2023, s. 17; **DÜLGER,** s. 109; **ERASLAN TÜRKMEN,** s. 17; **BEYTAR,** s. 49-50; **HİZARCI,** s. 29 vd.

a. Hassas Veri

Hassas veri ya da özel nitelikli veriler bir kimseyi işaret eden, ona ait olan özellikli veri olarak ifade edilmektedir. Bu verilerin genel anlamda içerdiği bilginin niteliği itibarıyla yasal yapı tarafından daha fazla korunması gerektiği düşüncesi ağır basmaktadır. Bu verilerin hem toplumsal hem de politik yönleri itibarıyla endişe verici bir hüviyetleri bulunmaktadır³². Söz konusu verilerin alenileştirilmesi durumunda veyahut da üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesi durumunda, verinin işaret ettiği kişi üzerinde olumsuz sonuçlar doğurması muhtemeldir. Örneğin bu kişi mağdur olabilir, rencide olabilir veyahut da bilginin niteliğine ve bağlamına göre ayrımcılığa maruz kalmasına dahi sebebiyet verebilir. Bu nedenle söz konusu verilerin özellikli ve hassas bir koruma içermesi gerektiğine yönelik bir anlayış bulunmaktadır.³³

Mevzuata bakıldığında, hassas verilerin tüketici bir şekilde kuşatılmasına yönelik tanımlama faaliyetlerinin olmadığı görülmektedir. Bunun yerine, hassas nitelikte olduğu konusunda uzlaşmanın bulunduğu birtakım verilerin tahdidi olarak ortaya konulmasına çalışılmaktadır. Bu manada örneğin AB 95/46/AT direktifi bağlamında bir belirleme yapıldığı görülmektedir. Direktife göre bir kimsenin sağlık durumuna ilişkin veriler ve cinsel hayatına dair bilgiler, bir kimsenin sendika üyeliği, din/felsefi inanç/politik görüşler, etnik kökeni ile ilgili olarak bir belirleme yapmaya imkân tanıyan her türlü veri bu kapsamdadır (md. 8/1). Ülkemizde yürürlükte olan Kişisel Verileri Koruma Kanunu

³² **ÖZDEMİR**, s. 126; **ATAK Songül**: “*Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Avrupa Birliği Yönergesinin Temel Özellikleri*”, Bahçeşehir Üniversitesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S.59-60, Y. 2009, ss. 200-223, s. 208; **BEYTAR**, s. 49-50.

³³ **KÜZECİ, Elif**: *Kişisel Verilerin Korunması*, Ankara 2010, s. 230; **BEYTAR**, s. 49-50.

(KVKK) ise bu kapsamı daha da genişletmiştir. Buna göre bir kimsenin almış olduğu ceza mahkûmiyetleri de kişisel veri kapsamına dahil edilmiştir³⁴.

O halde, yukarıda sayılan hassas verilerin gruplandırılmasını şu şekilde yapmak mümkün hale gelmektedir:

- Din veya felsefi inanç
- Cinsel hayat
- Sağlık Durumu
- Sendika Üyeliği
- Ceza mahkûmiyeti
- Etnik Köken
- Politik Görüş
- Biyometrik veya genetik veriler

Bu veriler toplumsal veya politik anlamda birey üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilecek veriler olmalarından mütevellit kanun koyucu tarafından korunmaya değer veriler olarak değerlendirilmiştir³⁵. Bu noktada önemli olan husus şudur ki bizzat bu veriler korunduğu gibi bu verilere dolaylı suretle ulaşmaya imkân tanıyan diğer verilerin de korunmasında yarar görülmüştür³⁶. Örneğin bir kimsenin siyasi görüşleri ile ilgili olarak, bu partinin yayınlarına abone olunduğuna dair veriler de koruma kapsamında

³⁴ **ÖZDEMİR**, s. 126; **KÜZECİ**, s. 350-351; **BEYTAR**, s. 49-50

³⁵ **KÜZECİ**, s. 350-351; **BEYTAR**, s. 49-50; **ÖZDEMİR**, s. 126

³⁶ **ÖZDEMİR**, s. 127; **SAHAR**, s. 41; **KAYA**, Hassas Kişisel Veriler, s. 323

sayılmıştır. Bu veri daha düşük profilli bir tehdit olarak düşünülse dahi doğrudan zikredilen hassas veriler ile yakın bir bağı bulunması bu korumayı gerekli kılmıştır³⁷.

Hassas verilerin korunması bakımından en önemli husus kanun koyucunun bu verilerin genel olarak işlenemeyeceklerine dair bir tutum sergileyip bunun istisnasını teşkil eden işleme hallerine atıf yapması ve bu durumda da işlemenin ne surette yapılacağına dair bir program ortaya koymuş olmasıdır³⁸.

Diğer yandan, burada verinin bağlamının ve niteliğinin önemli olduğu açıktır. Örneğin Campbell v. MGN davasında, ünlü manken Naomi Campbell'in fotoğraflarının izni dışında ve evindeyken çekilmesi karşısında, yargılama makamı (AİHM), söz konusu mankenin siyahi olması dolayısıyla ırkını ortaya çıkaran bir veri olarak bu fotoğrafları tartışmanın anlamsız olduğunu zira davacının zaten siyahi bir manken olarak ünlendiğini ifade etmiş, kişisel verilerin korunması bağlamında önemli olanın mahrem bir alanında iken bu fotoğraflarının çekilmesi olduğuna işaret etmiştir³⁹.

³⁷ **ŞİMŞEK, Oğuz**: Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul 2008, s. 86.

³⁸ **SAHAR**, s. 41; **KAYA**, Hassas Kişisel Veriler, s. 323; **KÜZECİ**, s. 350-351; **BEYTAR**, s. 49-50; **ÖZDEMİR**, s. 126

³⁸ **ÖZDEMİR**, s. 127

³⁹ **KAYA**, Hassas Kişisel Veriler, s. 323; **SAHAR**, s. 41; **KÜZECİ**, s. 350-351; **BEYTAR**, s. 49-50; **ÖZDEMİR**, s. 126.³⁹ **ÖZDEMİR**, s. 127.

b. Hassas Olmayan Veri

Hassas olmayan veriler aynı zamanda genel nitelikli veriler olarak da değerlendirilmektedir. Bu veriler kabaca, özel nitelikli veriler olarak sayılan hallerin dışında kalan verileri kapsamaktadır⁴⁰. Bu noktada, kişisel veri kavramını izah etmek için serdedilen görüşlerin bu kapsamda da geçerli sayılacağı açıktır.

4. Kişisel Veri Üzerindeki Hakkın Hukuki Niteliğine Yönelik Görüşler

a. Sosyo- Hümanist Teori: Bir Temel Hak Olarak Kişisel Verilerin Değerlendirilmesi

Literatürde bir görüş kişisel verilerin *toplumsal-insani* ya da *sosyo-hümanist* bir perspektif ile ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu görüş, kişisel verinin iktisadi bir yönünün olduğunu ileri süren ekonomik görüşlere bir tepki olarak meydana gelmiş görünmektedir. Bu açıdan da söz konusu verilerin Anglo-Amerikan sisteminde ele alındığı biçime tepki olarak Kıta Avrupası tarafından geliştirilmiş bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır⁴¹. Bu görüşe göre veri, kişiden soyutlanabilir bir nitelik taşımamaktadır. İkisi arasında kopmaz bir bağ bulunmaktadır. Kişisel verileri, insan hakları ve şahsiyet bağlamında ele almak gerekmektedir⁴². Buna mukabil, kişilik hakları ile insan haklarını tanım olarak birbirinden ayırmak her zaman mümkün

⁴⁰ **ROOM:** Data Protection & Compliance in Context, Swindon, United Kingdom, 2007, s. 41.

⁴¹ **WARREN, S. D. ve BRANDEIS, L. D:** “*The Right to Privacy*”, Harvard Law Review, Y. 5, S. 4, Y. 1890, s. 198 vd.

⁴² **KÜZECİ,** s. 78 vd; **YILMAZ/ÇAVUŞOĞLU,** s. 63 vd.

görünmemektedir. Esas itibarıyla da bu ikisi arasında birleşik ve kesişen bir yön bulunmaktadır⁴³.

Kişisel verilerin korunmasının bir insan hakkı olduğu yönünde görüşler de bulunmaktadır. Bu noktada iki farklı eğilimin olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, bu hakkın özel hayatın gizliliğini isteme hakkının bir alt görünümü olarak tasarlanabileceği görüşü iken, diğeri de kişisel verilerin korunması hakkının bağımsız bir hak olduğu yönündedir⁴⁴. Bu noktada, bireylerin kendi hak ve özgürlüklerinin korunmasını ve onlara saygı gösterilmesini talep etmesi, temelinde bireyin kendi özel hayatının devamlılığını ve güvenliğini sağlamanın bir koşulu olarak belirlemektedir. Zaten bu nedenledir ki kişisel verilerin korunması, anayasal bir hak olarak pek çok ülkenin anayasasında kendisine yer bulmaya başlamıştır⁴⁵. Bu manada, AİHS sistematığı içerisinde kişisel verilerin korunması hakkının özel hayatın gizliliğini düzenleyen 8. madde çerçevesinde düzenlendiği görülmektedir. AİHM, *Z v. Finland* davasında bu durumu şu şekilde ele almıştır:

“Mahkeme, yalnızca sağlık verilerini değil, kişisel verilerin korunmasını, Sözleşme’nin madde 8 hükmü tarafından düzenlenen kişinin kendi özel hayatına ve aile yaşamına saygı gösterilmesini isteme hakkından faydalanmasının temel önemde olduğu mantığı çerçevesinde ele alacaktır. (...) Mahkeme kişisel verilerin kamuya erişimi konuları ile ilgili olarak takdir yetkisinin ilgili ulusal otoritelere

⁴³ TAŞTAN, s. 54; YILMAZ/ÇAVUŞOĞLU, s. 63 vd.

⁴⁴ YILMAZ/ÇAVUŞOĞLU, s. 63 vd.

⁴⁵ AYDIN, Seda Erdem: AİHM İçtihatları Bağlamında Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014. s. 17.

birakılması gerektiğini, bir tarafta yargısal süreçlerinin aleniliğine ilişkin kamusal menfaat ve diğer tarafta bireyin kendisine ilişkin verilerin gizliliğine sürdürmesine yönelik menfaati arasındaki dengeye dikkat çekerek kabul etmektedir. Takdirin kapsamı da söz konusu menfaatlerin doğası ve ciddiliği ve müdahalenin derinliği gibi etmenlere bağlı olacaktır⁴⁶.”

Aynı şekilde Anayasa Mahkemesi'ne göre de kişisel veriler özel hayatın gizliliği ve aile hayatının korunmasını isteme hakkı kapsamında değerlendirilmektedir⁴⁷. Buna karşın bazı görüşler bu hakkın bağımsız bir hak olduğu yönündedir. Bu noktada “*kişilik hakkı*” kavramı ortaya çıkmaktadır⁴⁸. Kişilik hakkı literatürde ve yargı kararlarında sıklıkla karşımıza çıkan bir kavramdır.⁴⁹ Literatürde de konuya ilişkin farklı kavramsallaştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu manada bir kimsenin kişiliğini meydana getiren değerleri teşkil ettiren ve onların üzerinde konumlanan hak olarak kişilik haklarını belirlemek mümkündür⁵⁰.

Kişilik haklarından kasıt, hukukumuzda TMK md. 24 çerçevesinde düzenlenen ve tahdidi olarak belirlenmemiş olan değerlerdir. Dolayısıyla bir genel tanımlamadan

⁴⁶ AİHM, Z. v. Finland, B. No: 22009/93, 25/2/1997, parag. 95 ve 99 (<https://hudoc.echr.coe.int>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).

⁴⁷ AYM, 03.03.2016 T., 2013/5653 E., RG., T. 24.08.2016, S. 29811 (www.anayasa.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.12.2023).

⁴⁸ **KÜZECİ**, s. 75 vd, 121, 149-167.

⁴⁹ Yargıtay HGK., 27.06.2012 T., 2012/4-179 E., 2012/412 K. (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 12.08.2023)

⁵⁰ **ZEVKLİLER**, Aydın/ACABEY, Beşir/ **GÖKYAYLA**, Emre: Medeni Hukuk, Ankara, Yetkin 2000, s. 395; **KÜZECİ**, s. 75 vd, 121, 149-167.

bahsetmek mümkündür zira bir kimsenin kişisel değerlerini oluşturan hususları tüketici bir şekilde sıralamak mümkün görünmemektedir. Bu değerler zamanın şartları bağlamında değişiklik gösterebilmektedir⁵¹. Kişilik haklarının muhatabı herkestir. Bu manada kişilik hakkı, bireyin insan onuruna yaraşır bir hayat sürme ve kendi mutluluğunu talep etmek bakımından insanlardan desteklenmeyi ya da en azından engellenmemeyi istemesi çerçevesinde insan haklarının temeli olarak da değerlendirilebilecek bir hak olarak karşımıza çıkar⁵². Bu hak şahıs varlığı ile ilgili bir haktır. Dolayısıyla maddi bir karşılığı ya da en azından ölçülebilir bir karşılığı bulunduğu da söylenemez. Bu yönüyle de kişisel veriler, bir kişilik hakkı olarak bireyin kendisine bağlı bir haktır. Başkasına devredilemez. Aynı anda bu hak, bir başkasına devredilemediği gibi satılamaz veyahut da miras yoluyla geçemez. Sadece hakkın sahibi tarafından kullanılabilir⁵³. Ancak hak sahibi rıza gösterirse başkasının faydasına sunulabilir, başkası bu veriden yararlanabilir.

Kişisel haklar zamanaşımına uğramamaktadır. Diğer yandan, hak düşürücü bir süreye de tabi bulunmamaktadırlar. Kişilik haklarının kapsamı günün şartlarına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Vücut bütünlüğü, yaşam, şeref, onur, özel hayat, kişinin

⁵¹ **HELVACI, Serap:** Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Haklarını Koruyucu Davalar, İstanbul 2001, s. 41; **YAVUZ, Nihat:** Borçlar Hukuku El Kitabı, Ankara 2018, s. 257; **ERLÜLE, Fulya:** Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, Ankara 2015, s. 90.

⁵² **EKİNCİ, Ahmet:** “Bir İnanç Meselesi Olarak İnsan Onuru: Kavramın Dini ve Seküler Temelleri”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, Y. 2022, ss. 477-536, s. 477 vd; **KÜZECİ,** s. 75 vd, 121, 149-167.

⁵³ **ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA,** s. 398; **HELVACI,** s. 105; **AYAN, Mehmet/ AYAN, Nurşen:** Kişiler Hukuku, Ankara 2016, s. 87.

görseli, resmi, sesi, adı gibi hususlar üzerinde kişilik hakkı bulunan başlıca unsurlar olarak sayılabilmektedir⁵⁴. Belirtmek gerekir ki, kişisel veriler, özel hayatın kapsamını aşar zira sadece gizlilik içeren veriler değil kamuya açık fakat kişiye ait verilerin yayılmasının da kişisel verilerin korunması kapsamında engellenmesi söz konusu olabilmektedir.

Kişisel veriler kamuya açık olsa dahi bazı verilerin yayılmasının ya da alenileştirilmesinin engellenmesi söz konusu olabilmektedir⁵⁵. Bu noktada verinin doğruluğu dahi önemli değildir; birey ile ilişkilendirilebilir ve onu hedef gösterebilir bir nitelik taşıması durumunda bu verilerin dolaşımının engellenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu noktada özel hayatın kapsamını aşan bir kişisel veri ve kişilik hakkından bahsetmek mümkündür. 1983 yılında verilen Alman Anayasa Mahkemesi kararında da ifade edildiği üzere, artık bireyin kendisi ile ilgili verileri kontrol etmek ve bu sayede kendi geleceğini tayin etmek hakkı bulunmaktadır. Birey kendi verilerinin geleceğini tayin hakkına sahiptir. Bu veriler kimler tarafından ve ne şekilde işlenecek ve nerede ne sürede saklanacak? İşte bu soruların cevabı ve denetim yetkisi bireyin tekelinde olmalıdır⁵⁶.

Meseleye ülkemiz açısından bakıldığında ise söz konusu hakkın 1982 Anayasası'nın md. 17 hükmü ve *insan onuru ilkesi (önsöz)* ile doğrudan bağlantılı olduğu

⁵⁴ **HELVACI**, s. 107 vd.

⁵⁵ **AKSOY**, s. 251.

⁵⁶ **SCWARTZ, Paul**: The Computer in German and American Constitutional Law: Towards an American Right of Informational Self Determination, American Journal of Comparative Law, C. 37, S.4, Y.1989, ss. 675-701, s. 690; SCWARTZ'dan naklen BverfGE 65, 1. Federal Almanya Mahkemesinin 15 Aralık 1983 tarihli kararı.

ifade edilebilir. Kaldı ki Anayasa'nın md. 20/3 hükmüne doğrudan bir paragraf eklenerek kişisel verilerin bir anayasal hak olarak düzenlenmesi de sağlanmıştır. Bu manada Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi de günümüzün bilgi toplumlarında bireyin kendisine dair verilerin muhafazasını isteme hakkının demokratik değerleri benimsemiş bir devlette özgür iradenin muhafazası açısından önem arz ettiğini ifade etmektedir. Birey kendisi ile ilgili verileri kendisi düzenleyebilmelidir⁵⁷.

b. Ekonomik Değer Teorisi

Bu yaklaşıma göre, kişisel veri, ait olduğu insanın bir parçasıdır. Buna ek olarak da bu insanın bir ürünü olarak değerlendirilmektedir. Bu görüşe göre kişisel veri, kişinin bir ürünü olarak değerlendirilebildiğine göre ekonomik ilişkilere tabi olarak da alınabilir-satılabilir bir meta olarak kabul edilebilecektir. Bu görüş, Anglo-Amerikan hukukunda ön plana çıkan bir kabule dayanmaktadır⁵⁸. Böylece birey, kendisine dair bir veriyi, uygun gördüğü bir bedel karşılığında, üçüncü kişilerin kullanımına açık hale getirebilecektir⁵⁹. Bu durumun temelde mülkiyet hakkı bağlamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Böylece meta haline gelen kişisel veri doğrudan kişiliğin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmemektedir. Bu görüşe göre kişisel verinin kişiden adeta soyutlaştırıldığı açıktır. Buna karşın bu görüş içerisinde kişisel verinin *mülkiyet hakkı* veya *fikri mülkiyet hakkı* olduğuna dair iki farklı görüş olduğu görülmektedir.

⁵⁷ Yargıtay HGK., 17.06.2015 T., 2014/4-56 E., 2015/1679 K (wwwkazanci.com, Erişim Tarihi: 12.08.2023); Benzer yönde AYM, 09.04.2014 T., 2013/122 E., 2014/74 K., RG. 26.07.2014, S. 29072 (www.anayasa.gov.tr, Erişim Tarihi: 12.08.2023).

⁵⁸ KÜZECİ, s. 67-69.

⁵⁹ TAŞTAN, s. 54.

aa. Mülkiyet Hakkı Olduğuna İlişkin Teori

Bu görüşe göre kişisel veri, eşya hukuku bağlamında bir “şey” ya da “emtia” olarak kabul edilmektedir. Verinin sahibi olan şahıs, bu veriyi dilediği gibi kullanabilir, yararlanabilir veyahut da veri üzerinde özgürce tasarrufta bulunabilir. Zira bu verinin maliki kendisidir⁶⁰. Bu noktada, kişisel verisinin kendi rızası dışında paylaşılması ya da alenileştirilmesi durumunda bireyin mülkiyet hakkı ihlal edilmiş olmaktadır. Oysaki veri sahibi ile, uygun bir bedel (*ivaz*) karşılığında bu verinin satışını, kiralamasını, ya da kullanmasını konu alan bir borç ilişkisi çerçevesinde mübadelesini yapmak pekâlâ mümkün olabilirdi⁶¹. Böyle bir borç ilişkisinin varlığı, verileri işleyecek şirket ve veri sahibi arasındaki münasebeti açıklığa kavuşturmak açısından önemlidir. Böylelikle şirketler, veri sahibinin açık rızasını elde etmek ve karşılığında bir bedel ödemek suretiyle bu verileri kullanabilecektir. Bu durum şirketleri daha az veri işlemeye sevk ettiği gibi bireylerin ekonomik kazancı üzerinde de etkili olmaktadır. Zira bir menfaat dengesi gözetilmektedir⁶². Buna karşın, doktrinde ileri sürülen görüşlere göre, ekonomik anlamda kıt kaynakların idaresi bağlamındaki mülkiyet hakkı bu alana uygulanabilir değildir. Diğer yandan, verinin değerinin iktisadi anlamdaki belirlenimi açısından şirketler

⁶⁰ **KÜZECİ**, s. 69 vd.

⁶¹ **AYAN, Mehmet**, Eşya Hukuku I, Zilyetlik ve Tapu Sicili. Ankara 2016, s. 27; **KANG, Jerry**: “*Information Privacy in Cyberspace Transactions*”, Stanford Law Review, S. 50, Y. 1998, s. 1193 vd.; **PURTOVA, Nadezhda**: “*Private Law Solutions in European Data Protection: Relationship to Privacy, and Waiver of Data Protection Rights*”, Netherlands Quarterly of Human Rights Journal, C. 28, S.2, Y. 2010, ss. 179- 198, 179 vd; **AKGÜL**, s. 74.

⁶² **AYÖZGER ÖNGÜN**, , s. 17.

bireylere kıyasla avantajlı bir konumdadırlar⁶³. Diğer yandan, bir kimsenin verilerinin mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesi durumunda, birey, kendisine ait kişisel verileri üçüncü kimselere satması durumunda, artık bu veriler üzerindeki şahsi tasarruf, kullanma ve yararlanma haklarını devretmiş olacaktır. Artık bu veriler ona ait olmaktan çıkacaktır. Bu ise kişisel veri kavramının taşıdığı anlam ile tamamen zıt bir nitelik taşımaktadır. Oysa ki kişisel verinin miras yoluyla intikali dahi mümkün değildir⁶⁴.

Türk hukuku bakımından da bu görüşün savunulabilir olmadığı görülmektedir. TMK kapsamında mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin hukuki araçlar md. 683 ile düzenlenmektedir. Bunlar ise *el atmanın önlenmesi* ve *istihkak davası* açmaktır. Oysaki bu araçlar kişisel verilerin korunmasının ortaya koyduğu amaçların hayata geçirilmesi bakımından uygun araçlar olarak değerlendirilmemektedir.

bb. Fikri Mülkiyet Hakkı Olduğuna İlişkin Yaklaşım

Kişisel veriler ile ilgili olarak ekonomik bağlamda bir diğer görüş de bu verilerin fikri mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine ilişkindir. Bu noktada her iki kurum arasında da amaçsal açıdan bir benzerlik olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, bilgiyi temel alan fikri mülkiyet hakkı kapsamına kişisel veriyi de alan ve özel hukuk bağlamında değerlendirilen bir kavramdır. Dolayısıyla öncelikle fikri mülkiyet hakkını tanımlamak gerekmektedir⁶⁵. Fikri mülkiyet, bir insanın düşünsel emeğinin neticesinde elde ettiği ürünlerin korunmasını gerektirir. Bu koruma hukuk çerçevesinde

⁶³ KÜZECİ, s. 64; TAŞTAN, s. 57.

⁶⁴ AKKURT, Sinan Sami: “Kişisel Veri Kavramının Hukuki Niteliğine İlişkin Yaklaşımlara Mukayeseli Bir Bakış”, Kişisel Verileri Koruma Dergisi, C. 2, S. 1, Y. 2002, ss. 20-32, s. 23.

⁶⁵ KÜZECİ, s. 64.

gerçekleşir ve buna fikri mülkiyet hukuku (*intellectual property*) adı verilmektedir. Türk hukuku incelendiğinde, fikri mülkiyet hakkının kapsamına evvela fikir ve sanat eserleri bağlamındaki haklar girmektedir.. Buna ek olarak (marka, patent, faydalı model, coğrafi işaret gibi) sınai mülkiyet hakları da hukuken korunmaktadır⁶⁶.

Kişisel verilerin korunması hakkı, düşünsel anlamda, fikri mülkiyet hakkı ile yakın ilişki içindedir. İki hak bakımından da bir bilgi ve bu bilginin yayılımının denetim ve kontrol altında tutulması söz konusudur. Dolayısıyla bir amaç benzerliği bulunmaktadır⁶⁷.

Diğer yandan bu görüşe de eleştiriler getirilmektedir. Bir kere fikri mülkiyetin korunması bakımından önemli olan, bir eser sahibinin kendi ürettiği eserinin, fikrin korunması bağlamında korunması ve böylece daha fazla benzer nitelikteki katma değerli üretimleri ortaya koymasının teşvik edilmesidir⁶⁸. Buna mukabil kişisel verilerin korunması bakımından esas olan bir kimsenin kendi verilerinin yayılarak bundan olumsuz etkilenmesinin engellenmesidir⁶⁹. Üretimin teşvik edilmesi bu noktada söz konusu değildir⁷⁰. Öte yandan fikri mülkiyet, fikir çabası sonucunda ortaya çıkan bir değerini korunması maksadını taşır. Bu nedenle de fikri mülkiyet hakkı olarak

⁶⁶ **GÜNEŞ, İlhami:** Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2015, s. 17

⁶⁷ **TAŞTAN**, s. 57 vd; **AKSOY**, s. 60; **KÜZECİ**, s. 64.

⁶⁸ **AKSOY**, s. 60; **TAŞTAN**, s. 57 vd; **KÜZECİ**, s. 64.

⁶⁹ **KÜZECİ**, s. 64.

⁷⁰ **DÜLGER**, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, s. 46; **TÜZÜNER, Özlem:** Marka Rehni Sözleşmesi ve Uygulanacak Hukuk, İstanbul 2007, s. 9; **TEKİNALP, Ünal:** Fikri Mülkiyet Hukuku. İstanbul 2012, s. 5; **ERZURUMLU, Nurbanu:** “*Türk Hukukunda Fikrî Mülkiyete Konu Malların Cebri İcrası*”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, , S. 2, Y. 2017, ss. 167-191, s. 169.

isimlendirilmektedir. Fakat kişisel veriler bakımından böyle bir fikri çabanın var olduğunu söylemek mümkün değildir. İstisnai olarak bulunabilecek olsa dahi genel olarak böyle bir emekten bahsedilemez. Dolayısıyla da iki koruma mekanizması bakımından bir benzerlik ya da özdeşlik kurmak da abes görünmektedir⁷¹. Nihayetinde, fikri mülkiyet hakkının korunmasının saf anlamıyla bir ekonomik kaygı taşıdığı açıktır. Buna mukabil, kanaatimizce, genel olarak kişisel verilerin korunması bakımından böyle bir ekonomik kaygının ön planda olduğu söylenemeyecektir⁷².

c. Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Görüşümüz

Temelde kişisel verilerin hukuki niteliği bakımından ekonomik görüş ve sosyo-humanist görüş olarak iki temel görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kişisel verilerin bireyden soyutlanabilir ve ekonomik bir niteliği olan, satılabilir, kiralanabilir, kullanılabilir bir değer taşıdığını ileri sürmektedir. İkinci görüş ise kişisel verinin tam manasıyla bireyden soyutlanabilir olmayan, ona bütünleşik ve temel bir insan hakkı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Kanaatimizce her iki görüşün de geçerlilik kazanması söz konusu olabilir. Şöyle ki bir kimsenin kendisine ait olan ve kendisini hedef gösteren her veriyi kontrol etmekte ve onları yönlendirmede bir menfaati bulunduğu açıktır. Bu menfaat iki görüş açısından da geçerlidir. Fakat pek çok birey açısından, bu verilerin, kendi rızasına dayalı olduğu ve belirli bir bedel karşılığı kendisine ödendiği sürece, söz konusu verilerin kullanılmasından büyük bir zarar göreceğini iddia etmek güçtür. Bu durum, bireylerin kendi kaderlerini tayin haklarının ölçüsüz bir şekilde sınırlandırılması olacaktır. Bu açıdan kişisel veri ekonomik yönü olan bir veridir. Diğer

⁷¹ **KÜZECİ**, s. 71; **TEKİNALP**, , s. 5; **DÜLGER**, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, s. 46.

⁷² **DÜLGER**, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, s. 46; **TEKİNALP**, s. 5; **KÜZECİ**, s. 71.

yandan, bu bedelin belirlenmesini piyasa şartlarına terk etmek, bireyi örgütlü yapılar (*şirketler, cemaatler, dernekler, vakıflar, siyasi partiler gibi*) karşısında korumasız bırakacağından devletin bu alanda önemli bir “arabulucu” görevini görmesi ve gruplar karşısında bireyi destekleyici olması gerektiği açıktır. Bu yönüyle de sosyo-humanist görüşün desteklenebilir bir yönü olduğu söylenebilir.

B. Sosyal Medya Kavramı, İşlevi ve Başlıca Sosyal Medya Araçları

İnsanoğlu toplumsal bir varlıktır. Bu nedenle sürekli başkaları ile birlikte iletişime ve etkileşime geçme ihtiyacı duymaktadır. Bu bağlamda da kendisini diğerleri ile iletişime ve etkileşime sokacak olan kanalları aramak ve bunlardan istifade etmek gibi bir arzusu bulunmaktadır⁷³. Söz konusu ihtiyacın önce gazeteler ile, sonra televizyon ve radyo ile ve nihayetinde ise internet teknolojileri ile yaygınlaştığı ve evrimleştiği görülmektedir. Sosyal medyanın tarihçesini, esasında, medya üzerine yapılan çalışmalar şeklinde değerlendirmek mümkündür. 1950’li yıllarda söz konusu iletişim araçlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar arızı bir şekilde gelişmiştir. Bu manada, 20. yüzyılda kitle iletişim araçları üzerine odaklanan çalışmaların ekseriyetle, söz konusu araçların toplum üzerindeki etkilerine eğildikleri anlaşılmaktadır⁷⁴. 1970’li yıllarda, medya üzerine eğilen çalışmalar ise ekseriyetle, kitle iletişim araçlarının insanların algıları ve odaklarını ne yöne kaydırıldığı ve gündem belirleme üzerindeki rolüne odaklanmıştır. McCombs ve Shaw gibi yazarlar da bu durumu, medyanın “*agenda setting*” (gündem belirleme) kudreti olarak değerlendirmişlerdir. Bunun anlamı şudur ki medya, bireylerin neyi ne

⁷³ **MUTLU, Erol:** Kitle İletişim Kuramları ve Türkiye’de Basın Yayın Eğitimi, Ankara 1992. (Kısaltılmış: Kitle İletişim Kuramları), s. 119; **ÇALIŞKAN, Mustafa/ MENCİK, Yunus:** “*Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya*”, Akademik Bakış Dergisi, S. 50, Y. 2015, s. 256.

⁷⁴ **MUTLU,** Kitle İletişim Kuramları, s. 119 vd.

şekilde düşüneceklerini belirleyemez. Medyanın henüz o kadar büyük ölçüde etkisi bulunmamaktadır. Fakat en azından bireylerin neyi düşüneceklerini belirleyebilmektedir⁷⁵.

1970’li yılların sonunda, “Usenet” isimli bir program üzerinden bireylere, diğerlerine mesajlar göndermelerine izin veren bir yapı oluşturulmuştur. 1990’lı yıllarda ise, bireylerin sosyal ağ üzerinden günlük oluşturmalarına imkân veren bir internet sitesi olan “Open Diary” (Açık Günlük) isminde bir site yayın hayatına başlamıştır⁷⁶.

Öte yandan, meselenin doğrudan internetin gelişimi üzerinden değerlendirilmesi de mümkündür. Bu noktada, ilk olarak Arpanet’in gelişimi söz konusu olmaktadır (1969). Akabinde ise mikro işlemcilerin geliştirilmesi (1971), VHS videokaset çaralarının piyasaya sürülmesi ve Teletex (1976), Telefax (1978), Walkman (1979), CNN (kablolu haber ağları-1980), müzik televizyonları (MTV; 1981), kişisel bilgisayar (IBM 1982), sıkıştırılmış disk (1982), Apple bilgisayarların üretilmesi (1984), internetin geliştirilmesi (www, 1991), ve nihayetinde facebook (2004), Youtube (2005) ve Twitter (2006) gibi sosyal paylaşım sitelerinin geliştirilmesi şeklinde bir kronolojinin takip edilmesi bu noktada mümkün hale gelmektedir⁷⁷.

Diğer yandan, yalnızca sosyal medya özelinde bir tarihçe de oluşturulabilir. Bu durumda 1997 yılında, ilk kez, bireylere kendilerine özgü bir profil oluşturma ve iletişime

⁷⁵ VIVIAN, John: Media of Mass Communication, Boston, 1999, s. 388.

⁷⁶ AKTAŞ, Hasret, ULUTAŞ, Serhat: “Tekno Nevrotik Kaçı: Web 2.0”, Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Çalışmaları Dergisi, S.12, Y. 2010, ss.126-147, s. 136.

⁷⁷ GÜZEL, Cansel: “Sosyal Medyanın Niteliği, Gelişimi ve Kullanım Alanları Üzerine Kuramsal Bir İnceleme”, Sosyolojik Düşün, C. 5, S. 2, Y. 2020, ss. 93-112, s. 98-101.

geçmek istedikleri kimseleri listeleme imkânı tanıyan bir internet sitesi olan sixdegrees.com'un faaliyete geçmesi önemli bir adım olarak kendisini göstermiştir⁷⁸. Bu manada, sosyal medya araçlarının gelişimi bakımından şu şekilde bir kronoloji çıkarılması mümkündür:

Tablo 1: Yıllara Göre Sosyal Medyanın Gelişimi

	1997	Sixdegrees.com
AsianAvenue	1999	LiveJournal BlackPlanet
LunarStorm	2000	MiGente
Ryze	2001	Cyworld
Fotolog	2002	Friendster
Skyblog		
LinkedIn	2003	Courchsurfing,
Flickr, Piczo	2004	Facebook
Yahoo	2005	Youtube Xanga
Twitter	2006	BlackPlanet

⁷⁸ **GÖNENLİ, Gülşah/HÜRMERİÇ, Pelin:** “*Sosyal Medya: Bir Alan Çalışması Olarak Facebook Kullanımı*”, Sosyal Medya/Akademi, Y. 2012, ss. 213-242, s. 218.

Tüm bu hikâye göstermektedir ki bireyler arasındaki etkileşim ve iletişimin tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar yalnızca yazı ve resim üzerinden ilerlediği ve yakın tarihte buna ses ve görüntünün de eklendiği bir süreç söz konusudur. Buna karşın bugün hem zaman hem de mekân anlamında zihinsel olarak bir devrim söz konusu olmuştur. Bu devrim bilgisayar ve internet teknolojileri üzerinden mümkün hale gelmiştir. Böylece bireyler arasındaki etkileşim anlık, karşılıklı ve interaktif bir biçim almıştır. Bu durumun dünyanın giderek küresel bir hal alması ile yakından bir ilişkisinin olduğu da unutulmamalıdır⁷⁹.

1. Sosyal Medyanın Tanımı ve Temel Özellikleri

Kitle iletişim araçları son yüzyılda sürekli gelişim göstermiştir. Buna mukabil 21. yüzyıl ile birlikte insanların birbirine daha fazla bağlandığı bir dönemin idrak edildiği açıktır. 21. yüzyıl içerisinde gerek dijital gerekse geleneksel anlamda kullanılan kitle iletişim araçlarının sürekli gelişme gösterdiği görülmektedir. Bu mecralar bireyin günlük yaşantısı üzerinde de belirleyici etkiler ortaya koymakta; bireyin gündelik yaşantısı üzerinde kökten değişiklikler meydana getirmektedir⁸⁰. Öyle ki bireyin iletişimi, ticareti, eğitimi ve bilgi edinmesinden onun evlilik tercihine kadar pek çok kişisel/toplumsal alanın belirleyicisi konumuna yükselen bir medyadan bahsetmek mümkündür. Bu bağlamda sosyal medyanın, birey bakımından hem özel ve iş hayatını belirleyen bir yönü olduğu hem de bilgi oluşturma ve bilgiye erişme gibi kişiye ifade özgürlüğü alanında

⁷⁹ **BAUMAN, Zygmunt:** Küreselleşme, İstanbul 2006, s. 70.

⁸⁰ **VURAL AKINCI, Beril/BAT, Mikail:** “Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma”, Journal of Yasar University E-Dergisi, C. 20, S. 5, Y. 2010, 3348-3382, s. 3351.

belirli bir hareket alanı oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla bir iletişim devriminden bahsetmek mümkündür⁸¹.

Sosyal medya araçlarının giderek gelişmesi ile birlikte, bu yapıların her geçen gün daha fazla insana ulaşması gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Bugün artık bu mecraların üye sayıları milyarlar ile ölçülmektedir⁸². Sosyal medya araçlarının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için bireylerin internete erişiminin olması gerektiği açıktır. Bu bağlamda internet ile sosyal medya araçları arasında doğrudan ve önemli bir bağın olduğu yadsınamaz bir gerçektir⁸³.

Sosyal medya, geleneksel medyadan farklıdır. Geleneksel medyada birey edilgendir. Kendisine bir merkezden sunulan enformasyonu öğrenmek ve bu bilginin kendisine sunulduğu şekle razı olmak zorundadır. Bu bilgi, geleneksel medya araçlarında bir editör tarafından kendisine aktarılmaktadır. Buna karşın sosyal medya içerisinde hem bireyler hem de topluluklar etkin vaziyettedir. Bunun anlamı şudur ki birey ve topluluklar ortak içerikler üretebilmektedir. Üretilen içeriklere yorum yapabilmektedir; bu içerikleri

⁸¹ **VURAL/BAT**, Sosyal Medya, s. 3351

⁸² **BALCI, Şükrü/ GÖLCÜ, Abdulkadir**: “*Türkiye’de Üniversite Öğrencileri Arasında Facebook Bağımlılığı: “Selçuk Üniversitesi Örneği”*”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 34, ss. 255-278, s. 274.

⁸³ **KARAYALÇIN, Cem**: Algılanan Sosyal Medya Pazarlama Çabalarının Marka Değeri ve Satın Alma Niyeti Üzerine Etkisi: Tüketicilerin Sosyal Medya Bağı ve Kullanım Sıklığı Üzerine Bir Araştırma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019, s. 21.

paylaşabilmektedir, tartışabilmektedir⁸⁴. Diğer yandan sosyal medya araçları bireyler arasında etkileşimin sağlanması, iletişimin tesis edilmesi, düşüncenin açıklanması ve yayılması, bilgi teatisinin tesisi gibi hususlar bakımından sanal bir toplumun gerçekleşmesi için önemli bir ilk adım olarak da kendisini göstermektedir⁸⁵.

Bu genel girişten sonra sosyal medyayı, bireylerin ve toplulukların, sanal ağ vasıtasıyla zaman ve konum açısından sınırlandırılmaksızın, kendi görüşlerini ve fikirlerini serbest bir şekilde ileri sürmesine imkân tanıyan, sanal ağ vasıtasıyla sağlanan diğer içeriklere ve çoklu-medya özelliklerine serbestçe ve engellenmeksizin erişme imkânı sağlayan, kullanıcılar arasında etkileşim, paylaşım ve fikir teatisi üzerinden gerçekleşen bir etkileşimi mümkün kılan sanal bir ortam ya da platform olarak tanımlamak mümkündür⁸⁶.

Sosyal medya araçlarının kullanımının yaygınlaşması üzerinde temelde iki hususun belirleyici bir etkisi olmuştur. Bunlardan biri internettir. Diğeri ise akıllı telefon kullanımının 3G ve devamındaki internet teknolojileri ile birlikte yaygınlaşmasıdır.

Bireyler, ülkeden ülkeye değişkenlik gösterse de sosyal medyada daha fazla vakit geçirmektedir. Güney Afrika, Brezilya, Filipinler, Arjantin, Kolombiya, Şili, Meksika,

⁸⁴ **VURAL/BAT,** s. 2251 vd; **BULUNMAZ, Barış:** Otomotiv Sektöründe Sosyal Medyanın Kullanımı ve FIAT Örneği, Global Media Journal Turkish Edition, Y. 2011, C. 2, S. 3, ss. 19-50, s. 21

⁸⁵ **ŞENTÜRK, Mervener:** “*User Perception Of Personalized Advertisements And Surveillance On Facebook and Instagram: A Comparative Analysis Between Digital Natives And Digital Immigrants*”, Kadir Has Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 30.

⁸⁶ **ŞENTÜRK,** , s. 30; **BULUNMAZ,** s. 21; **KARAYALÇIN,** s. 21.

Malezya gibi gelişmekte olan ülkelerde sosyal medyada geçirilen süre 8 saati aşmaktadır. Buna karşın Japonya, Almanya, Birleşik Krallık, Çin, Fransa, Hollanda, Belçika gibi ülkelerde ise bu süre 5 saat civarındadır⁸⁷.

Literatürde sosyal medyanın özelliklerine ilişkin bazı belirlemelerin olduğu görülmektedir. Örneğin Letsala ve Sirkkunen'e göre bu mecraların temel olarak beş özelliği bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:⁸⁸

- Bireylerin serbest bir şekilde içerik üretmesine imkân sağlaması
- Bireylerin rahatça etkileşime geçebilmeleri
- Katılımcıların içerik oluşturmaları, paylaşabilmeleri ve tartışmalara katılabilmeleri
- Tüm içeriklerin diğer dışsal ağlar ile de bağlantılı olarak sunulabilmesi
- Katılımcıların kendilerine ait hesaplarının olması

Söz konusu sanal alem içerisinde bireylerin toplumsallaşması bakımından önemli bir alan söz konusudur. Bu durumun bir dezavantaj ürettiği de söylenebilir. Şöyle ki bireylerin fiziki olarak toplumsallaşmaktan kaçındığı bir noktada kendilerini yalnızca sanal topluluklara ait hissetmeleri söz konusu olabilmektedir. Bu durum hem olumlu hem de olumsuz olarak yorumlanmaya müsaittir. Zira bireyin sanal alem içerisinde kendisini sosyal hissetmesi, hem sosyalleşme ihtiyacını gidermesi bakımından olumlu hem de burada sürdürülebilir bir ilişki geliştirememesi bakımından olumsuzdur. Aynı zamanda

⁸⁷ **SAQUIB:** How Much Time People Spend on Social Media?, <https://www.newvisiontheatres.com/time-people-spend-on-social-media>, (Erişim Tarihi: 4.4.2023); **KARAYALÇIN**, s. 23; **ŞENTÜRK**, Personalized Advertisements, s. 31.

⁸⁸ **LIETSALA, Katri/ SİRKKUNEN, Esa:** Social Media: Introduction to The Tools And Processes of Participatory Economy, Finland 2008, s. 25.

sosyal ağlarda sürekli vakit geçirmenin bireyi bencil ve sürekli takdir görme/övülme yönünde daha fazla talepkâr hale getirdiği ifade edilmektedir⁸⁹.

Sosyal medyanın yalnızca bireyler ve topluluklar bakımından bir sanal vakit geçirme aracı olarak ya da bilgi edinme aracı olarak değerlendirilmesi yanlıştır. Sosyal medya aynı zamanda ticari ilişkilerin geliştirildiği bir alan olarak da değerlendirilebilir. Zira şirketler sosyal medya araçları üzerinden müşterileri ile doğrudan etkileşime geçebilmektedir. Böylece onlara sağladıkları ürünlere ilişkin olumlu-olumsuz geri dönüşleri hızlı bir şekilde ve doğrudan temin edebilmektedirler. Böylece şirketlerin sosyal medyada bulunmaları ve pozitif bir algı oluşturacak kampanyalar yürütmeleri artık bir zorunluluk halini almıştır⁹⁰.

2. Sosyal Medyanın İşlevleri

Sosyal medyanın bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikleri bilhassa bireylerin kendi etkileşimlerindeki dönüşümün analiz edilmesi üzerinden ortaya çıkmaktadır. Zira 21. yüzyılda artık sosyolojik bir dönüşümün insan hayatını derinden etkilediği açıktır ve bu değişime katkı sağlayan araçlardan biri de sosyal medyadır. Bilhassa internetin yaygınlaşması, bireyler arasındaki ilişkilerin yeni medya araçları üzerinden belirlenmesine katkı sağlamıştır. Örneğin Lister ve diğerlerinin ortaya koyduğu çalışmalara göre, sosyal medya araçları, geleneksel medya araçlarından farklı olarak genişletici, sağlam ve alternatif yeni yönler sergilemektedir. Bunun anlamı şudur ki

⁸⁹**HAZAR, Murat:** “*Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması*”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı: 32, 2011, ss.151-175, s.153 vd; **KARAYALÇIN**, s. 24.

⁹⁰ **YAVUZ Mehmet Cihan/ HASEKİ İsmet:** “*Konaklama İşletmelerinde E-Pazarlama Uygulamaları: E-Medya Araçları Temelinde Bir Model Önerisi*”, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 9, Y. 2012, ss.116-137, s. 127.

sosyal medya, artık bireyler arasında mesafeleri anlamsız kılan ve iletişim alanlarını genişleten bir yapıya sahiptir. Bu durum onun genişletici yönünü ifade etmektedir. Diğer yandan sosyal medya sağlam bir yapıdadır. Sağlamlığı ise ilişkilerin sürekliliğini sağlaması bakımından değilse bile sosyal medyada gerçekleşen tüm etkileşimlerin devasa serverlarda kaydediliyor ve saklanıyor olması bakımındandır. Nihayetinde sosyal medya, bugün geleneksel medyanın diğer iletişim araçlarının bir alternatifi olarak kendisini göstermektedir. Bu da onun alternatif oluşturma kabiliyetini göstermektedir⁹¹.

Bu noktada, sosyal medyanın işlevlerini birkaç başlık altında toplamak mümkündür. Bu kısımda söz konusu başlıklar ele alınacaktır.

a. Sosyal Medyanın Etkileşim Sağlama İşlevi

Sosyal medya, geleneksel medyadan ayrı olarak bireylerin yalnızca kendilerine sunulmuş edilgen bir şekilde kabul ettikleri bir yapıda değildir. Aynı zamanda, sosyal medya kullanıcıları birbirleri ile etkileşime geçebilmektedirler. Etkileşim, doğrudan kullanıcılar arasında ikili ya da çoklu anlamda gerçekleşen sohbetlere ek olarak bir kullanıcı tarafından yapılan paylaşımlara diğer kullanıcılar tarafından yapılan yorumları, verilen tepkileri (*beğeni, paylaşım gibi*) de ortaya koymaktadır. Böylece bireyler arasında karşılıklı olarak bir etkileşimin söz konusu olduğu da anlaşılmaktadır⁹². Bireyler, sosyal medya araçları vasıtasıyla interaktif bir iletişimin içerisinde yer almaya başlamışlardır. Dolayısıyla bireyler artık tek yönlü bir iletişimin dışına çıkabilmiştir.

⁹¹ **LISTER, Martin/ DOVEY, Jon/ GIDDINGS, Seth/ GRANT, Iain/ KELLY, Kieran:** New Media: A Critical Introduction Second Edition, 2009, s. 1 vd.

⁹² **GERAY, Haluk:** İletişim ve teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları, Ankara 2003, s. 50 vd.

Etkileşimin ortaya çıkmasının birey üzerindeki en temel etkisi, artık bireyin eskisi gibi bilgiyi alan konumunda olmamasıdır. Birey, sosyal medya mecralarında, aynı zamanda kendisi de bilgi oluşturan, sunan ve bu bilgiyi yayan kişi konumundadır. Bu durum iki aşamalı bir şekilde bireyi toplumsallaştırır. Evvela, birey kendi ilgi alanları ve tercihleri doğrultusunda bilgiye ulaşmakta ya da bilgiyi sunmaktadır. Bu durum onu bireyselleştirmektedir. Fakat bu sürecin sonunda ya bilgiyi yorumlamak ya da kendi sunduğu bilgiyi yaymak bakımından yeniden diğerleri ile etkileşime geçerek tekrar sosyalleşmektedir⁹³. Bu durum, bireyin sosyalleşmek için büyük bir çaba harcamasına gerek olmadan gerçekleştirdiği bir eylemdir. Bu nedenle Bakardjieva tarafından “hareketsiz toplum” olarak adlandırılmıştır⁹⁴. Sosyal medyada yer alan etkileşim de kategorize edilebilmektedir. Örneğin Hall tarafından yapılan kategorileştirme şu şekildedir:⁹⁵

- Odaklanmamış etkileşim: beğenme, favorilere ekleme gibi
- Odaklanmış etkileşim: fotoğraf etiketleme, sohbet, yorum yapma vb.
- Rutin ve bireyselleştirilmemiş etkileşim: retweet, paylaşım gibi

b. Sosyal Medyanın Verinin Muhafazasında Dijitalleşme İşlevi

Sosyal medya, bireylerin dijitalleşmesine imkân tanımaktadır. Bu durum yalnızca bireylerin değil “şeylerin” de dijital şekilde kavramsallaştırılmasını sağlamaktadır. Dijital ortamlarda saklanan tüm verilerin yalnızca iki kodu bulunmaktadır: 0’lar ve 1’ler. Bu

⁹³ GERAY, s. 50 vd.

⁹⁴ BAKARDJIEVA, Maria: Internet Society: The Internet İn Everyday Life, Sage 2005, s. 1 vd.

⁹⁵ SHİBUYA vd, 2022, s. 2 vd.

kodların uygun şekilde çözümlenmesi ile birlikte ekran görüntüsü oluşmaktadır⁹⁶. Bu durum, verilerin daha kolay ve daha hızlı bir suretle temin edilmesine olanak tanımaktadır. Bu verilerin depolanması ise uygun disklerde, verilerde ve diğer online kaynaklarda yer almaktadır. Bu durum, geleneksel medya ile sosyal medya arasında bir farklılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Şöyle ki geleneksel medyada veri, arşivlerde depolanır. Dolayısıyla dijital değil analog bir yapı söz konusudur. Bu ise bir fizikîliği ve değişmezliği ortaya koymaktadır. Fakat sosyal medya, dijital yapısı gereğince, verinin kolayca değiştirilmesini ve sürekli bir akışın söz konusu olmasını sağlamaktadır⁹⁷.

c. Sosyal Medyanın Kitlesizleştirme İşlevi

Sosyal medyanın bir diğer işlevi ise onun kitlesizleştirme işlevidir. Bunun hem olumlu hem de olumsuz bir mana taşıdığı ifade edilmektedir. Sosyal medya bireyi spesifik bir kitle içerisine dahil olmaya zorlamaz. Böylece daha büyük kitlelere erişme ve onlara hitap etme imkânı sunmaktadır. Diğer yandan bu durum bireyin tekil olarak ele alınmasına, bireysel ve bireye özgü şekilde bilgi üretilebilmesine imkân tanıyan yapısına bir işaret olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla hem tekil bir kaynak, ulaşabildiği kadar çok kullanıcıya yönelik bilgi üretebilmektedir hem de sistem tek bir kullanıcıya özgü bilgi akışının gerçekleşmesine de imkân tanımaktadır⁹⁸.

⁹⁶ **BEAL, V:** Digital. <https://www.webopedia.com/definitions/digital/> ,2021(Erişim Tarihi: 5.9.2023).

⁹⁷ **BEAL,** Digital.

⁹⁸ **KIRIK, Ali Murat:** “*Yeni Medya Aracılığıyla Değişen İletişim Süreci: Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu*”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, C. 5,S. 1, Y. 2017, ss. 230- 261, s. 235.

d. Sosyal Medyanın Eş Zamanlılık İşlevi

Sosyal medyanın bir diğer işlevi ise onun bireyler arasındaki zaman farklılıklarını ortadan kaldıran ve zamansızlaştıran ya da eş zamanlı hale getiren özelliğidir. Böylece bireylerin karşılıklı olarak aynı anda iletişimde bulunmalarını zorunlu kılan bir yapı söz konusu değildir. Bireyler birbirleriyle istedikleri zaman iletişim kurabilmektedir. Böylece ileti, uygun oldukları bir zamanda gönderilmekte, kendileri de bu iletileri uygun oldukları zaman görebilmektedir. Dolayısıyla aynı anda iletişime hazır olma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır⁹⁹.

3. Başlıca Sosyal Medya Araçları

Sosyal medya kendi içerisinde farklı görünümler ortaya koymaktadır. Bu başlık altında ön plana çıkan sosyal medya araçları incelenmiştir.

a. Sosyal Ağ Siteleri

Sosyal medya araçlarının ilk örneği *sosyal ağ siteleri* olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapılarda bireyler, serbest bir şekilde içerik üretebilmektedir. Bu içerik, yazı, ses, görsel ya da video şeklinde olabilmektedir. Sosyal ağ siteleri, birbirini tanıyan ya da tanışmak isteyen kimselerin oluşturduğu küçük kümelerden ya da gruplardan oluşmaktadır. Bu gruplar içerisinde bireyler, grup üyelerinin paylaşımlarını serbestçe görebilirler. Bu gruplar ise vasıfsız olabileceği gibi belirli bir amaca müteallik olarak örgütlenen gruplar şeklinde de ortaya çıkabilmektedir¹⁰⁰.

⁹⁹ **KIRIK**, s. 235.

¹⁰⁰ **PHILIPS David/ YOUNG Philip**: Online Public Relations: A Practical Guide to Developing an Online Strategy in the World of Social Media, CIPR, London, 2009, s. 26.

Bugün, sosyal ağ sitelerinin en çok bilinenleri arasında *Facebook* ve *Instagram* gibi siteler yer almaktadır. Bunlardan Facebook, Zuckerberg tarafından 2004 yılında, küçük bir öğrenci topluluğunun kullanımına sunulması maksadıyla oluşturulmuştur. Akabinde ise giderek genişleyerek önce bölgesel, sonrasında ise ulusal ve uluslararası bir alana hizmet etmeye başlamıştır. Bugün dünya genelinde 3 milyara yakın (2 milyar 958 milyon) kimse *Facebook* kullanmaktadır¹⁰¹.

b. Bloglar

Bir diğer sosyal medya aracı bloglardır. Esasen bloglar bir tür internet sitesi olarak ön plana çıkmaktadır. Blog sayfalarında her bir yazının bir başlığı bulunmaktadır. Aynı zamanda yazarlar, yazılarının sonunda, okuyucularının ve kendisinin yorum yapmasına imkân tanıyan bir bölüm de sunmaktadır. Böylece yazar-okuyucu etkileşiminin sağlandığı bir yapı ortaya çıkmaktadır. Zira, sıradan internet sitelerinin aksine blog sayfalarında etkileşim söz konusu olabilmektedir¹⁰². Bloglar hem geleneksel medyanın hem de modern medyanın bir birleşimidir. Zira yazarların fikirlerini paylaşmaya imkân veren bir mecra da diledikleri gibi görüşlerini izhar etmeleri mümkündür. Yazarlar aynı zamanda bu görüşleri üzerinden diğerleri ile de etkileşim sağlayabilmektedir¹⁰³. Bloglar farklı amaçlarla ve farklı türlerde oluşturulabilmektedir. Bunları, işlevlerine göre kişisel bloglar, sektörel bloglar, yayıncı bloglar ve kurumsal bloglar olarak ele almak

¹⁰¹ **STATISTA:** <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>, (Erişim Tarihi: 5.9.2023).

¹⁰² **WILCOX D. L:** “*The Landscape of Today’s Public Relations*”, Análisi, S. 34, Y. 2006, ss. 67-85, s. 82.

¹⁰³ **SCOTT, D. M:** *The New Rules of Marketing and PR*, John Wiley and Sons, New Jersey 2010, s. 60.

mümkündür. Bunlardan kurumsal blogta, diğer blog türlerinin aksine, bir editör ve yayıncı bulunmaktadır. Yazıların kurumsal bir görüş mü yoksa yazarın mı görüşü olduğu belirlenebilmektedir¹⁰⁴.

c. *Microbloglar*

Bazı sosyal medya araçları bloglara benzemekle birlikte onlardan daha küçük ancak daha seri etkileşim sağlayan bir yapı arz etmektedirler. Bu manada cümle kurmak bakımından belirli bir karakterin üzerine çıkılamayan sosyal medya araçları bu kapsamda ifade edilebilir. Bu sosyal medya araçlarının en çok bilineni ise *Twitter* ya da *X* olarak ifade edilebilir. Daha önce 140 karakter sınırı olan bu mecra da bugün ortalama bir kullanıcının 280 karakter sınırı bulunmaktadır. *Twitter*'ın alamet-i farikası, bireylerin görüşlerini kısa ve öz bir şekilde oluşturması ve derhal alenileştirebilmesidir¹⁰⁵. Bir diğer önemli sosyal ağ sitesi ise *Instagram*'dır. Site, 2010 yılında Kevin Systrom tarafından kurulmuştur. Sitenin temel mantığı fotoğraf ve video paylaşımı üzerine kuruludur. Facebook, bu siteyi, kuruluşundan kısa bir süre sonra, 2012 yılında bünyesine katmıştır. Bugün aktif kullanıcısı sayısı olarak *Instagram*'ın 2 milyara ulaştığı bilinmektedir¹⁰⁶.

¹⁰⁴ **SMUDDE P M:** “*Blogging, Ethics and Public Relations: A Proactive and Dialogic Approach*”, *Public Relations Quarterly*, C. 50, S. 3, Y. 2005, 35-38, s. 35 vd; **PHILIPS/YOUNG**, s. 12.

¹⁰⁵ **BROWN R:** *Public Relations and the Social Web*, Kogan Page, London 2009, s. 37.

¹⁰⁶ **AUSTIN, S:** *Instagram: Complete Guide-History, Products, Foundinh and More*, 2023, <https://history-computer.com/instagram-history/#:~:text=Instagram%20is%20a%20photo%20and,acquired%20by%20Facebook%20in%202012>

d. Forum Siteleri

Forumlar, genel olarak sanal ortamda bireyler tarafından içeriği belirlenen bilgi paylaşım siteleri olarak dikkat çekmektedir. Forumlar ile ilgili olarak dikkat çeken en eski uygulama ziyaretçi defterleri olarak söylenebilir. Ziyaretçi defterlerini sonraki süreçte mesaj panoları takip etmiştir. Günümüzde ise internet siteleri üzerinden örgütlenen bireylerin oluşturduğu enformasyonel yapılar ortaya çıkmıştır. Bu noktada evvela girdi (*entry*) konusu belirlendikten sonra bu konuya ilişkin olarak yeni başlıklar doğrudan kullanıcılar tarafından oluşturulabilmektedir. Forum sitelerinde bir yönetici bulunmaktadır. Bu yönetici gönderilen girdilerden sorumludur. Aynı zamanda üyeliklerin onaylanması da bu kimseye verilmiş bir yetkidir. Yönetici, girdileri değiştirebilir, silebilir ya da kullanıcıları engelleyebilir¹⁰⁷. Bu konuda dünyada en çok kullanılan forum sitesi olarak *wikipedia.com* isimli site örnek gösterilebilir. Wikipedia'nın başarısı o hale gelmiştir ki kendisini dünyanın gelmiş geçmiş en çok atıf alan ve en çok okunan internet sitesi olarak takdim edilmektedir. Site 2001 yılında Wale.s ve Sanger tarafından kurulmuştur. Sitede an itibarıyla 61 milyondan fazla makale bulunmaktadır. Aylık olarak 2 milyar kişinin ziyaret ettiği siteye yine aylık olarak 15 milyondan fazla kez çalışmalarda düzenleme gerçekleşmektedir. Site, kendisini *bilginin demokratikleşmesi, kapsamın, eşsiz yapının ve kültürün genişlemesi* gibi başarılar ile ön plana çıkarmaktadır¹⁰⁸.

¹⁰⁷ **KOCABAY, Hatice:** “Bir Dedikodu İletişim Mekanı Olarak İnternet Sitelerinin Forumları”, Millî Folklor Dergisi, Y. 2007, C. 10, S.75, s. 121-125, s. 123.

¹⁰⁸ Wikipedia.org., <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>, (Erişim Tarihi: 5.9.2023).

2. Bölüm: Sosyal Medya Vasıtasıyla Yapılan Kişisel Veri İhlalleri

A. Genel Olarak

Sosyal medya siteleri bağlamında kullanıcıların kişisel verilerinin korunması açısından bazı sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada sosyal medya kullanıcısı veri öznesi (*data subject*) olarak değerlendirilebilir. Sosyal medya sitesi ise veri sorumlusu (*data controller*) ve veri işleyicisi (*data processor*) olarak karşımıza çıkmaktadır. Evvela bu kavramları irdelemek gerekmektedir.

Veri öznesi gerçek kişilerdir. Bu durum yukarıda açık bir şekilde belirlenmiştir. Sosyal medya sitelerinde verinin öznesi, misafir olarak kaydedilmeksizin kullanıcıların erişimine açık halde bulunmaktadır. Buna karşın misafir kullanıcılar genelde sosyal medya hizmetlerinin tüm imkânlarından yararlanamaz. Bu nedenle sosyal medya hizmet sağlayıcıya kaydolması (*sign up*) gerekmektedir. Bu kayıt işlemleri ise ekseriyetle gerçek kişilerin gündelik hayatlarına ilişkin verilerini ifşa etmesine dayanmaktadır.

Sosyal medya siteleri bakımından bir diğer ilgili, veri sorumlusudur. Veri sorumlusu gerçek veya tüzel kişi olabilir. Aynı zamanda kamu otoritesi de özel hukuk kişileri yanında bu görevi üstlenebilir. Veri sorumlusu tek başına ya da diğerleri ile birlikte kişisel verinin işlenmesi konusunda araçları ve amaçları belirlemektedir. Bu noktada veri sorumlusu kullanılacak verinin amacı, güncel sürecin hukuki temeli, belirlenen süreçte işlenmesi gerekli kişisel veri tipleri, hedef kitle, verinin taşınıp taşınmayacağı taşınacak ise kime taşınacağı, bireylerin hakları bağlamında veri sorumlusuna ne şekilde müracaat edileceği, verinin ne şekilde ve ne sürede depolanacağı,

değiştirileceği ya da anonim hale getirileceği gibi konulara karar vermektedir¹⁰⁹. Sosyal medya şirketleri de bu yönüyle veri sorumlusu hüviyetine sahiptir¹¹⁰.

Sosyal medya sitelerinde kullanıcıların kendileri de birer veri sorumlusudur. Zira kullanıcılar, paylaşımlarının kimler tarafından görülebileceği konusunda karar verme imkânına sahiptir¹¹¹. Buna karşın sosyal medya platformları, birer hizmet sağlayıcı kurum olarak esas veri sorumlusudur. Zira veri öznelerine sağlanan hizmetin ne şekilde işleyeceğine karar verenler bu kimselerdir. Bu kurumlar, kullanıcıların davranışlarını, etkileşimlerini analiz eder ve misafir kullanıcıların dahi verilerini toplayabilir. Sosyal medya hizmet sağlayıcıları oldukça geniş bir veri setini çevrimiçi ve çevrim dışı kaynaklardan elde ederek oluşturabilmektedir¹¹². Diğer yandan üçüncü taraf örgütler de veri sorumlusu olarak değerlendirilebilir. Bu noktada hizmet sağlayıcıları, reklam şirketleri, alışveriş siteleri ve veri analiz şirketleri üçüncü taraf örgütler bağlamında değerlendirilebilir. Bu türden örgütler genelde sosyal medya platformlarına ekledikleri bir *plug-in* ya da *cookie* marifetiyle buradaki verileri toplamaktadır. Sonrasında ise bu verileri kendi maksatları için kullanmaktadır¹¹³. Aynı zamanda, 5651 sayılı kanuna göre, internet hizmet sağlayıcıları, bir yıl boyunca kullanıcıların IP bilgilerini depolamak ve muhafaza etmekle mükelleftir. Bunun amacı, gerektiğinde bu verilerin yargısal makamlar

¹⁰⁹ Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, md. 4.

¹¹⁰ YILMAZ/ÇAVUŞOĞLU, s. 158.

¹¹¹ ATEŞ, s. 68.

¹¹² ATEŞ, s. 68.

¹¹³ Fashion ID GmbH & Co. KG v Verbraucherzentrale NRW, C-40/17, CJEU Second Chamber, 29.07.2019, <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-07/cp190099en.pdf>, (Erişim Tarihi: 1.12.2023).

tarafından erişilebilir olmasını sağlamaktır. Bu kimseler *erişim sağlayıcılar* olarak değerlendirilebilir. Erişim sağlayıcılar bu yönde bir lisansa sahip olmalıdır.

B. Sosyal Medya Hizmet Sağlayıcısı Tarafından Yapılan İhlaller

1. Genel Olarak

Sosyal medya sitelerinde bireylerin kişisel verilerinin korunmasına yönelik ihlallerin ilk görünüm şekli, sosyal medya hizmet sağlayıcılarından kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Hizmet sağlayıcılar, söz konusu platformda üretilen ve paylaşılan verilerin güvenliğini sağlamakla yükümlüdürler. Bu noktada her bir sosyal medya sitesinin kendi güvenlik tedbirlerine ilişkin platform kurallarını ilan ettiği de görülmektedir. Buna karşın güvenlik sorunları devam etmektedir. Örneğin söz konusu sosyal medya sitelerinin hacklenmesi ve böylece kullanıcı bilgilerinin farklı amaçlarla kullanılmak maksadıyla başkalarının eline geçmesi söz konusu olabilmektedir¹¹⁴.

Diğer yandan sosyal medya sitelerinde bireylerin kişisel verilerini tehdit eden pek çok unsur bulunmaktadır. Kötücül yazılımların yüklenmesi, sahte sitelerin oluşturulması, yemleme saldırılarının ya da spam saldırılarının yapılması, internetin açıklarından yararlanma ya da sahte profil oluşturma gibi yöntemler ile söz konusu kişisel veri ihlalleri ortaya çıkabilmektedir. Bunun doğrudan sosyal medya hizmet sağlayıcılara atfedilebilir olması genelde mümkün bulunmamaktadır. Çalışmada sosyal medya hizmet sağlayıcılarına atfedilebilir iki temel ihlal türü tespit edilmiştir. Bunlardan ilki denetleme görevinin yerine getirilmemesidir. İkincisi ise verilerin sosyal medya hizmet sağlayıcısı tarafından üçüncü kişilerle paylaşılmasıdır.

¹¹⁴ **KAYA**, Hassas Kişisel Veriler, s. 296.

a. Denetleme Görevinin Yerine Getirilmemesi

Sosyal medya sitelerinin ya da hizmet sağlayıcıların yeterli ölçüde güvenlik önlemi almaması onların hukuki sorumluluklarını doğurmaktadır. Diğer yandan bu durumdan en fazla etkilenen değerler ise kişisel veriler olarak değerlendirilmektedir. Bu veriler arasında bireylerin profil bilgileri, şifreleri gibi diğer verilerine kolayca ulaşılmasını sağlayan veriler daha fazla önem taşımaktadır¹¹⁵.

Sosyal medya hizmet sağlayıcılarının kişilerin kişisel verilerinin korunması adına sürekli kontrol faaliyetleri yürütmeleri gerekmektedir. Bilhassa sanat, spor ve toplum nezdinde itibar sahibi olan diğer kesimlere ait olan kimselere ait sahte sosyal medya hesaplarının açılması söz konusu olabilmektedir. Bu durumun iki yönlü bir kişisel veri ihlali olduğu açıktır. Bunlardan ilki, adlarına sahte hesaplar açılan kimselerin açık rızası alınmaksızın bu türden hesapların açılması ve kendilerine ait görsellerin, isimlerin ve anlatıların kullanılması dolayısıyla kişisel verileri ihlal edilmektedir. Böylece bu sahte hesaplar dolayısıyla toplumda itibar sahibi olan kimsenin ismi zarar görebilmekte, isminin kullanım biçimine bağlı olarak itibarı zedelenmektedir. Bu noktada en önemli husus bu kimselerin adlarının, görsellerinin, videolarının ve diğer kişisel verilerinin onların açık bir rızası temin edilmeksizin kullanılmasıdır¹¹⁶. Diğer yandan, bu kimselerin adlarına açılan sahte hesaplar vesilesiyle diğer sosyal medya kullanıcılarının kişisel verilerine ulaşılması için paravan olarak kullanılması söz konusu olabilmektedir. Böylece diğer sosyal medya kullanıcılarından çekiliş, ödül vs. gibi vaatler ile kişisel verileri talep edilmekte, böylece bu kimselerin dolandırılması ya da başka türlü zarara uğratılması söz konusu olabilmektedir. Bu iki yönlü sorunu oluşturan “sahte hesap” olgusunun bir

¹¹⁵ **KAYA**, Hassas Kişisel Veriler, s. 259.

¹¹⁶ **KAYA**, Hassas Kişisel Veriler, s. 260.

güvenlik meselesi olarak değerlendirilmesinin en önemli nedeni, sosyal medya hizmet sağlayıcıların bu yöndeki denetimlerinin yetersiz kalmasıdır¹¹⁷.

Bu sorumluluk tüm sosyal medya siteleri açısından geçerli ise de bugün söz konusu sitelerin bu konuda iyi bir performans ortaya koyduğu söylenemez. Son yıllarda siber suç faaliyetlerindeki artış, 2018'de yeni DPA mevzuatının çevrimiçi kişisel veriler üzerindeki kontrolleri güçlendirmesini gerektirdi. 2013 yılında Twitter, siber korsanların 250.000 hesaba erişmesine olanak tanıyan ve bu sosyal medya kullanıcılarının her birinin adlarını, e-posta adreslerini ve şifrelerini açığa çıkaran bir veri ihlali yaşadı. Bu veri ihlali, Wall Street Journal ve New York Times'ın hacklenmesi de dahil olmak üzere ABD teknolojisi ve sosyal medya şirketlerindeki bir dizi güvenlik ihlalinin ardından geldi. Ayrıca, Apple'ın 2013 yılında siber korsanlık risklerini azaltmak için Java kullanmayı bırakması teşvik edilmiştir¹¹⁸.

Ayrıca LinkedIn, 2012 yılında bir veri ihlali sonrasında 167 milyon LinkedIn hesabının hesap bilgilerini kaybetmişti. Bu veri ihlali, bir bilgisayar korsanının LinkedIn hesaplarının şifrelerini ağ sitesinden çalması ve bunun sonucunda tüm hesap şifrelerinin yeniden ayarlanması sürecini içeriyordu. Siber suç faaliyetlerindeki ve sosyal medya ağ sitelerinin hacklenmesindeki artış, bu sitelere hangi kişisel verileri yüklediğinizi anlamamanın zorunlu olduğuna işaret etmektedir¹¹⁹.

¹¹⁷ **KAYA**, Hassas Kişisel Veriler, s. 260.

¹¹⁸ **RENNIE, M:** Data Protection and Social Media”, Delta-Net, <https://www.delta-net.com/knowledge-base/compliance/data-protection/data-protection-and-social-media/>, 2023 (Erişim Tarihi: 6.9.2023).

¹¹⁹ **RENNIE**, 2023.

b. Verilerin Üçüncü Kişilerle Paylaşılması ve Cambridge Analytica Hadisesi

Buraya kadar, sosyal medya hizmet sağlayıcısının denetim yükümlülüklerini yerine getirmemesinin ortaya çıkarabileceği ihlallerden bahsedilmiştir. Fakat sosyal medya hizmet sağlayıcısının en temel görevi bu verileri üçüncü kişiler ile maddi menfaatler karşılığında paylaşmamaktır. Hizmet sağlayıcıların bu verileri bizatihi kendisinin koruma altına alma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Bu durum, 2018 yılında, Facebook ve Cambridge Analytica arasındaki veri paylaşımı konusunun ifşa olması ile tartışmaya açılmıştır. Cambridge Analytica Alexander Nix tarafından Londra'da 2013 yılında kurulmuş bir veri politikası danışma şirketidir. Şirketin ana misyonu bireylerin davranışlarını, onları neyin motive ettiğini veri temelli davranış analizi (*data-based behavior analysis*) üzerinden değerlendirmektir¹²⁰. Bu şirketin 2016 yılındaki ABD başkanlık seçimlerinde ün kazandığı anlaşılmaktadır. Şirket bilhassa veri analiz metotları ile kitlesel etki sahibi olmuştur. Teknik olarak ise büyük verilerin kullanılmasını tercih etmiştir. 2016 yılında Donald Trump'un seçimleri kazanmasında etkili olduğu ifade edilmektedir¹²¹.

Facebook şirketinin korumayı taahhüt ettiği üyelerinin kişisel verilerini, Cambridge Analytica şirketinin kullanımına sunduğu ortaya çıkmıştır. Cambridge Analytica böylece kendi kişisel sosyal ağlarını genişletebilmiştir. Facebook bu yönde bir imtiyazı şirkete tanırken kullanıcılarının herhangi bir şekilde açık rızasını almamıştır. Başlangıçta, yapılan araştırmalara göre Facebook tarafından bilgisi paylaşılan kullanıcı sayısının

¹²⁰ GÜDEN, 2019, s. 217.

¹²¹ AKSOY, Abdulkadir/TÜRKÖLMEZ, Onur: “Dijital Çağa Demokrasiyi Çağırarak: Cambridge Analytica Skandalı”, Journal of Political Administrative and Local Studies (JPAL), C. 3, S.1, Y. 2020, ss. 41-59, s. 47.

ortalama 50 milyon olduğu tahmin edilmiştir. Fakat Cambridge Analytica tarafından 30 milyon Facebook kullanıcısına ait verinin toplandığı iddia edilirken sonraki süreçte Facebook, 87 milyon civarındaki kullanıcının verilerini paylaştığını doğrulamıştır¹²². Bu veriler bağlamında Cambridge Analytica'nın bölgesel ve şehir temelli seçim kampanyalarını yönlendirdiği, adayların siyasal söylemlerinin şekillendirilmesinde bu verilerden yararlandığı anlaşılmıştır. Facebook tarafından aktarılan bu veri külliyatı (*Big Data*) bireylerin kendisinden bağımsız bir şekilde derlenen ve geliştirilen veri setini ifade etmektedir. Bu nedenle veri külliyatının devredilmesi ve özel hayatın gizliliği ya da kişisel verilerin korunması arasında yakın bir ilişki olduğu açıktır. Zira bireyler kendilerine ait olan verilerin alenileşmesi ya da muhafaza edilmesi konusunda özel bir menfaate sahip olduklarından bu veriler üzerinde denetim ve idare hakları bulunmaktadır. O halde Facebook'un evvela bu verilerin paylaşılması konusunda kullanıcıların açıkl rızasını elde etmesi gerekmektedir. Fakat bu rıza temin edilmemiştir¹²³. Bu veriler, kullanıcıların izni alınmaksızın toplanmıştır. Değerlendirmeye tabi tutulan veriler

¹²²**WIRED:** Facebook Exposed 87 Million Users to Cambridge Analytica". Wired. ISSN 1059-1028, 2020, (Erişim Tarihi: 6.9.2023); **ROSENBERG, M/ CONFESSORE, N/ CADWALLADR, C.:** "How Trump Consultants Exploited the Facebook Data of Millions", The New York Times, <https://www.nytimes.com/2018/03/17/us/politics/cambridge-analytica-trump-campaign.html>, (Erişim Tarihi: 6.9.2023); **KOZLOWSKA:** "The Cambridge Analytica scandal affected 87 million people, Facebook says". Quartz. <https://qz.com/1245049/the-cambridge-analytica-scandal-affected-87-million-people-facebook-says>, (Erişim Tarihi: 6.9.2023).

¹²³**AKPINAR, Mustafa Eren:** "A Revie on the Relationship of Big Data and Cambridge Analytica", Journal of Communication Science Researches, C. 2, S. 1, Y. 2022, s. 56-63.

arasında, kullanıcıların beğenileri, profil bilgileri, özel cevapları bulunmaktadır. Bu durum gündem konusundaki tartışmaların odağına yerleşmiştir¹²⁴.

İlk bakışta genel nitelikli bir veri aktarımının bir sosyal medya hizmet sağlayıcısı olan Facebook'un sorumluluklarını ihlal ettiği yönünde değerlendirilemeyeceği söylenebilir. Fakat Facebook açısından bu durum genel geçer bir hal almaya başlamıştır. Zira kurum, ayrıca söz konusu verileri diğer sosyal medya araçlarından biri olan ve sahibi olduğu Instagram sitesi ile de eş güdümlü hale getirmiştir. Dolayısıyla uygulamalar arasında da kişilerin rızası olmaksızın transfer sağlanabilmektedir. Diğer yandan, siyasi olarak Cambridge Analytica'nın kişiselleştirilmiş veriler üzerinden analiz yapmasına ve kampanyaları şahıs temelli hale getirmesine yarayan böyle büyük bir veri külliyyatının oluşturulması ve devredilmesi, bilinen dünyanın ters yüz olmasına da neden olmaktadır. Zira sadece bireylerin rızasının dışında onlara ait olan veriler alınmamaktadır; aynı zamanda bu veriler kullanılarak onların iradesi manipüle edilmeye çalışılmaktadır¹²⁵.

Bu durumun arızı bir ihlal olduğunu ileri sürmek de doğru değildir. Zira RisBasedSecurity tarafından yapılan araştırmaya göre sosyal medya etkileyicisi (*influencer*) olan 100.000 kişinin sosyal medya verilerinin elde edildiği ve sosyal medya pazarlama şirketlerine sızdırıldığı ortaya çıkmıştır. Bu rapora göre, aynı zamanda söz konusu veri ihlali dolayısıyla 250.000 ilave kullanıcının verileri dark-web olarak adlandırılan ve belirli tarayıcılardan erişim sağlanabilen sitelerde dolaşıma sokulmuştur. Bu durum öyle yaygınlaşmıştır ki Pew Researcher Center tarafından yapılan araştırma,

¹²⁴AKSOY/TÜRKOLMEZ, s. 48.

¹²⁵ FİDAN, Mustafa: “İktidarın Panoptik Gözü Olarak Sosyal Medya: Facebook-Cambridge Analytica Örneği,” İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 96.

sosyal medya kullanıcılarının %80'inin kendi verilerini elde eden sosyal medya reklamcılarında endişe duyduklarını ifade etmiştir¹²⁶.

Facebook'un 2018 skandalının ardından, 2019 yılında da 419 milyon kullanıcısının verilerini ifşa ettiği Forbes tarafından belirlenmiştir. Bu belirlenim sonrasında sosyal medya sitelerine ilişkin güvensizliğin giderek arttığı görülmektedir. Tüm bu anlatılanlar ışığında, sosyal medya hizmet sağlayıcılarının denetim görevlerini yerine getirmemeleri ya da doğrudan veri paylaşımları dolayısıyla kullanıcılarının kişisel verilerin korunmasını isteme haklarını ihlal edebilecekleri açıkça anlaşılmaktadır¹²⁷. Bu durumda, bireylerin kişisel verilerinin *kimlik hırsızlığı, spam saldırıları, kötücül yazılım saldırıları, sosyale yemleme (social phishing), hesabın çalınması ve sahte talepler* gibi kişisel verilerine ve

¹²⁶ **RiskBasedSecurity.** "Personal Data of 350,000+ Social Media Influencers and Users Compromised." Retrieved March 15, 2021 from <https://www.riskbasedsecurity.com/2020/06/24/personal-data-of-350000-social-mediainfluencers-and-users-compromised-following-preen-me-hack/>,2020 (Erişim Tarihi: 6.9.2023); Pew Research Center, "Americans' complicated feelings about social media in an era of privacy concerns." Retrieved March 15, 2021 from <https://www.pewresearch.org/facttank/2018/03/27/americans-complicated-feelings-about-social-media-in-an-era-of-privacyconcerns/>,2018(Erişim Tarihi: 6.9.2023).

¹²⁷ **FOX, Alexa K/ ROYNE, Maria B:** "Private information in a social media world: Assessing consumers' fear and understanding of social media privacy", Journal of Marketing Theory & Practice, C. 26, Y. 2018, 72-89.

profil hesaplarına tehdit unsuru oluşturacak hususlarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir¹²⁸.

c. Sosyal Medya Hizmet Sağlayıcılarına Karşı Hukuki Koruma

Facebook hadisesi ABD ve Londra temelli bir olay olsa da Twitter, MySpace, Youtube gibi sitelerin de benzer nitelikte açıkları olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bugün verilerin paylaşımı küreselleşmiş bir sorundur. Devletler ve örgütler kişisel verilerin korunması bakımından girişimlerde bulunmayı ihmal etmemektedir. Bu manada devletler kendi yasal tedbirlerini almaktadır. Bu yönde AB düzenlemeleri de mevcuttur. AB'nin Genel Veri Koruma Düzenlemesi (*The General Data Protection Regulation*) bu konuda öncüdür. Düzenleme 2018 yılında yürürlüğe girmiştir. Düzenlemeye göre AB üyesi ülkelerin vatandaşları ile iş yapan her bir şirket, veri ihlalini, gerçekleştiği ya da öğrenildiği tarihten itibaren yetkili otoritelere 72 saat içerisinde bildirmelidir.

Benzer şekilde Rusya Federasyonu'nda da kişisel verilerin sosyal medya şirketlerine karşı korunmasına yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. İlgili ülke, sosyal medya sitelerinin kullanıcı verilerini, ülke sınırları içerisindeki serverlarda depolamasını şart koşmaktadır. Bu düzenlemenin insan haklarının ve bireysel özgürlüklerin yeterince korunmadığı bir ülkede pratikte aksak işlemesi ve ilave sorunlar üretmesinin muhtemel olduğu ifade edilmektedir¹²⁹.

¹²⁸ **CARMINATI, Barbara/FERRARI, Elena/ HEATHERLY, Raymond /KANTARCIOĞLU, Murat/ THURASINGHAM, Bhavani:** “*Semantic Webbased Social Network Access Control*”, *Computers & Security*, C. 30, Y. 2011, s.108-115.

¹²⁹ **BERZİNYA, A:** Data Privacy in Social Media: Who Takes Responsibility and Data Protection as a Priority Feature. Turtler, <https://turtler.io/news/data-privacy-in-social->

C. Sosyal Medya Kullanıcısı Tarafından Yapılan İhlaller

Sosyal medya kullanıcısı tarafından yapılan hak ihlalleri genelde bir sosyal medya kullanıcısının kişisel verilerinin bir başkası tarafından hukuka aykırı olarak kaydedilmesi veya paylaşılması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu tür eylemler mevzuatımızda suç olarak düzenlenmiştir. TCK'nın md. 135 hükmüne göre bir kimsenin kişisel verilerinin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi durumunda, bu fiili gerçekleştiren kimse 1 ila 3 yıl arasında hapis cezasına çarptırılmaktadır. Diğer yandan verilerin hukuka aykırı bir şekilde bir başkasına verilmesini ya da yayılmasını sebebiyet veren kimse ise 2 ila 4 yıl arasında hapis cezasına çarptırılmaktadır. Özel nitelikli verilerin işleme şartları KVKK md. 6 ile de düzenlenmiş durumdadır¹³⁰.

a. *Çocuğun Görsellerinin Paylaşılması Durumunda Üçüncü Kişilerin Durumu*

Bu noktada bazı sorunlu alanların tespit edilmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki çocukların rızasının varlığıdır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin md. 16 hükmüne göre hiçbir çocuğun özel hayatı, aile hayatı, konut ve iletişimi gibi alanlarına keyfi bir şekilde ya da haksız olarak müdahalede bulunulamaz. Çocukların özel hayatı özel bir koruma altındadır¹³¹. Bilindiği üzere sosyal medyada çocukların görselleri sıklıkla

[media-who-takes-responsibility-and-data-protection-as-a-priority-feature](#), 2019(Erişim Tarihi: 6.9.2023).

¹³⁰ **AYDEMİR, Cansu Ceren:** 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu (M. 135), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2023, s. 56.

¹³¹ **ERTUĞRUL, Meltem:** “Çocuğun Kişisel Verilerinin Velisi Tarafından Sosyal Medyada Kullanılmasının Kişilik Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi”, YBHD, C. 6, S. 2, Y. 2021,ss. 513-564, s. 521.

paylaşılmaktadır. Bu paylaşımların bir kısmı öğretmenleri tarafından yapılmaktadır. Bir kişisel verinin paylaşılması bakımından çocuğun rıza vermesi gerekse de çocuğun reşit olmaması nedeniyle bu paylaşımlar bakımından çocuğun ebeveynlerinin rızasının alınması gerektiği açıktır. Dolayısıyla okul idaresi tarafından bir çocuğun görselinin sosyal medya hesaplarında paylaşılacak istenmesi durumunda çocuğun velilerinin rızasının alınması gerekmektedir. Zira Türk Medeni Kanunu'nun md. 355/1 hükmüne göre küçüklerin ve kısıtlı ergin çocukların temsili, ana ve babaya aittir. Bu rızanın alınmaksızın çocuğun görsellerinin sosyal medyada paylaşılması, çocuğun kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlali olacaktır¹³².

b. Çocuğun Verilerinin Paylaşılması Durumunda Ebeveynlerin Sorumluluğu

Diğer yandan çocuğun görsellerinin anne ve baba tarafından paylaşılması, çocuk adına sosyal medya hesabı açılması ve oradan çocuk adına yayınlar yapılması ve çocuğun kişisel verilerinin alenileştirilmesi durumunda anne ve babanın da bir hak ihlalcisi konumunda olması ihtimali yüksektir. Çocukların kişisel verilerinin, bilhassa görsellerinin, sosyal medyada pedofili hastası kimseler tarafından üzerinde değişiklikler yapılarak kullanıldığı bilinmektedir. Bu durumda, çocuğun görsellerinin onun yüksek menfaatleri gözetilmeksizin anne ve baba tarafından yaygınlaştırılması durumunda anne ve baba çocuğunun haklarını ihlal eden birer sosyal medya kullanıcısı olarak belirecektir. Bu kapsamda bir olay İtalya'da cereyan etmiştir. Burada, 16 yaşındaki bir çocuğun fotoğrafları, onun rızası dışında ebeveyni tarafından sosyal medyada paylaşılmıştır. Çocuğun bu nedenle ailesine karşı açtığı tazminat davası haklı bulunmuştur. Bu dava

¹³² ERDOĞAN, Canan: “Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması (Sosyal Medya Örneği Kapsamında)”, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, C. 21, Özel S., 2019, Y. 2019, ss. 2445-2468, s. 2452.

sonucunda mahkeme, annenin bu görselleri silmez ise çocuğuna tazminat ödeyeceğine ayrıca ilgili paylaşımların silinmesi gerektiğine hükmetmiştir¹³³. Bu noktada, çocuğun üstün yararının gerektirmesi durumunda, örneğin onun hastalığının tedavisi için yardım talep edilmesi için çocuğun görsellerinin paylaşılmasının hukuka uygun olduğu ifade edilmektedir¹³⁴.

c. *Önceki Rızanın Suistimal Edilmesi*

Sosyal medya kullanıcısı tarafından bir hak ihlali şeklinde tezahür eden hususlardan biri de bireylerin kendi aralarında, kişisel rızalarının alınması ile elde edilmiş olan görüntülerin, sonrasında bir tarafın rızası dışında alenileştirilmesidir. Bu durum genelde kişiler arasında duygusal bir ilişkinin varlığı sırasında elde edilmiş görüntü ve videoların duygusal ilişkinin sona ermesi ile birlikte taraflardan birinin, diğerinden intikam almak amacıyla bu görüntü ve videoları alenileştirmesini ifade etmektedir. Bu durum literatürde *rıza dışı (non consensual)* ya da *intikam pornosu (revenge porn)* olarak ifade edilmektedir¹³⁵. AB kaynaklarına göre bu terim, görsellerde yer alan kişinin rızası olmadan cinsel içerikli fotoğraf veya videoların çevrimiçi dağıtımını içerir. Fail genellikle daha önceki bir ilişki sırasında görüntü veya video elde eden ve bir ilişkinin sona ermesine misilleme olarak mağduru alenen utandırmayı ve küçük düşürmeyi amaçlayan eski bir partnerdir. Ancak faillerin mutlaka partner veya eski partner olması gerekmez ve saik her

¹³³ PINAR, Övgü: Oğlunun Fotoğraflarını İzinsiz Sosyal Medyada Paylaşan Anne Suçlu Bulundu. BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42604622>, 2018 (Erişim Tarihi: 8.9.2023).

¹³⁴ ERTUĞRUL, s. 536.

¹³⁵ VILE, J. R: Revenge Pornography. <https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/1532/revenge-pornography>, (Erişim Tarihi: 8.9.2023), 2017.

zaman intikam değildir. Görüntüler ayrıca mağdurun bilgisayarına, sosyal medya hesaplarına veya telefonuna girilerek de elde edilebilir ve hedefin 'gerçek dünya' yaşamına gerçek zarar vermek amaç edinilmektedir¹³⁶.

D. Üçüncü Kişiler Tarafından Yapılan İhlaller

Üçüncü kişiler tarafından yapılan kişisel veri ihlalleri, genel itibarıyla sosyal medya kullanıcısının kişisel bilgilerinin hukuka aykırı yöntemlerle temin edilmesine ilişkin bilişim yöntemleri olarak ifade edilebilir. Bunlar arasında sahte hesapların açılması, yemleme, spamlar, kötücül ağ uygulamaları, siteler arası istek sahteciliği gibi uygulamalar, casusluk, sahte linkler gibi hususlar yer almaktadır. Bu başlık altında bu tür hak ihlalleri ele alınmıştır¹³⁷.

a. Sahte Hesap Açılması

Sahte hesap açılması, bir sosyal medya kullanıcısının adı, görseli ve/veya diğer kişisel bilgilerinin kullanılması suretiyle kendisi adına başkaları tarafından ve rızası dışında bir hesabın açılmasıdır. Bu durum ekseriyetle topluma mal olmuş şöhret sahibi kimseler adına gerçekleşmekte, onların takipçileri ve hayranları tarafından yapılmaktadır. Fakat zaman zaman bu tür uygulamaların adı kullanılan kimselere manevi zarar verebilecek bir boyuta geldiği de görülmektedir¹³⁸.

¹³⁶https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1459?language_content_entity=en, (Erişim Tarihi: 8.9.2023).

¹³⁷ YAVANOĞLU, Uraz/ SAĞIROĞLU, Şeref/ ÇOLAK, İlhami: “Sosyal Ağlarda Bilgi Güvenliği Tehditleri ve Alınması Gereken Önlemler”, Politeknik Dergisi, C.15, S. 1, Y. 2012, s. 23.

¹³⁸ YAVANOĞLU/SARIOĞLU/ÇOLAK, s. 23.

b. Yemleme ve İstenmeyen E-Postalar (Spam)

Bir diğerk yöntem yemleme (*pishing*) yöntemidir. Bu saldırı, sosyal medya kullanıcıasına yönelik olarak, kendisinin güven duyma ihtimali olan bir başka kaynaktan e-posta gönderilmesi suretiyle ortaya çıkmaktadır. Bu e-posta içeriğinin kullanıcı tarafından açılması ile birlikte pek çok kişisel bilgisinin (*ismi, fotoğrafları ve kredi kartı bilgileri gibi*) taklit edilmesi söz konusu olabilmektedir. Bu yöntem, genelde bankacılık işlemlerinin taklit edilmesi ve sanki kullanıcıya bir kurumsal banka tarafından haber içerikli bir e-posta gönderilmiş izlenimi uyandıracak bir mizanpajın kullanılması suretiyle söz konusu olmaktadır¹³⁹.

Diğerk yandan spam yönteminde üçüncü kişilerin herhangi bir sosyal medya kullanıcıasının hesaplarını ele geçirmesi ve bu hesapların irtibat halinde olduğu diğerk tüm sosyal medya kullanıcılarına iletiler göndererek onların kişisel bilgilerini talep etmesi de söz konusu olabilmektedir¹⁴⁰.

c. Kötücül Amaçlı Sosyal Paylaşım Uygulamaları

Bireylerin sosyal medyada daha fazla vakit geçirmesi maksadıyla sosyal medya sitelerinde oyun ve benzeri pek çok uygulama tasarlanabilmektedir. Bu uygulamalar ise zaman zaman bireylerin onaylarını alarak kişisel bilgilerini talep edebilmektedir. Bu durumu suiistimal eden bazı kimselerin bireylere hediyeler göndermeyi ve onlara para kazandırmayı vaad ederek geliştirdikleri uygulamalar üzerinden onların kişisel bilgilerini talep etmesi söz konusu olabilmektedir. Bu noktada kullanıcıların anket doldurması

¹³⁹ **SQUIRREMAIL:** <http://squirremail.org/>, 2013, (Erişim Tarihi: 7.9.2023).

¹⁴⁰ **BİLGİ GÜVENLİĞİ,** <http://bilgigüvenligi.gov.tr/sonkullanici/index.php>, 2013 (Erişim Tarihi: 7.9.2023).

istenebilmektedir. Bilhassa kredi kartı bilgileri vb. bilgilerin talep edilmesi halinde kullanıcıların daha dikkatli olmasının gerektiği ifade edilmektedir¹⁴¹.

Bazı durumlarda ise kötü niyetli üçüncü kişiler sosyal medya mecralarına betik kodu denilen kodlar yerleştirmektedir. Bu kodlar vasıtasıyla sosyal medya kullanıcılarının oturum bilgileri alınabilmektedir. Ayrıca böylece sosyal medya kullanıcısının bilgisayarına ve akıllı telefonuna erişerek buradaki dosyalar silinebilmekte; değiştirilebilmektedir¹⁴².

d. Casus Yazılımlar

Casus yazılımlar, ekseriyetle, kullanıcı tarafından telefonuna indirilen diğer uygulamalar üzerinden ortaya çıkmaktadır. Bu uygulamalar ücretsiz uygulamalardır. Söz konusu işlemler yoluyla akıllı telefon uzaktaki bir başka sunucuya bağlanmaktadır. Böylece kullanıcının her türlü kişisel verisine ulaşmak mümkün hale gelmektedir. Bu bağlamda, özellikle devlet kurumlarında ve özel sektörde, önemli pozisyonlarda bulunan kimselerin potansiyel mağdur konumunda olduklarını ifade etmek gerekmektedir. Bu kimselerin üyelik bilgileri, profil bilgileri, görselleri, paylaşımları ya da paylaşmaksızın telefonlarında muhafaza ettikleri diğer dosyalar, görseller, bilgiler casus yazılımlar dolayısıyla başkalarının erişimine açık hale gelmektedir.¹⁴³

Casus yazılımlar, sosyal medya siteleri içerisinde, pop-uplar içerisinde gömülü olarak bulunabilir, spamlar içerisinde ek link şeklinde yer alabilir ya da işletim sisteminin üzerinde bulunan diğer yazılımların açıklarını kullanıyor olabilir. Bu casus yazılımları

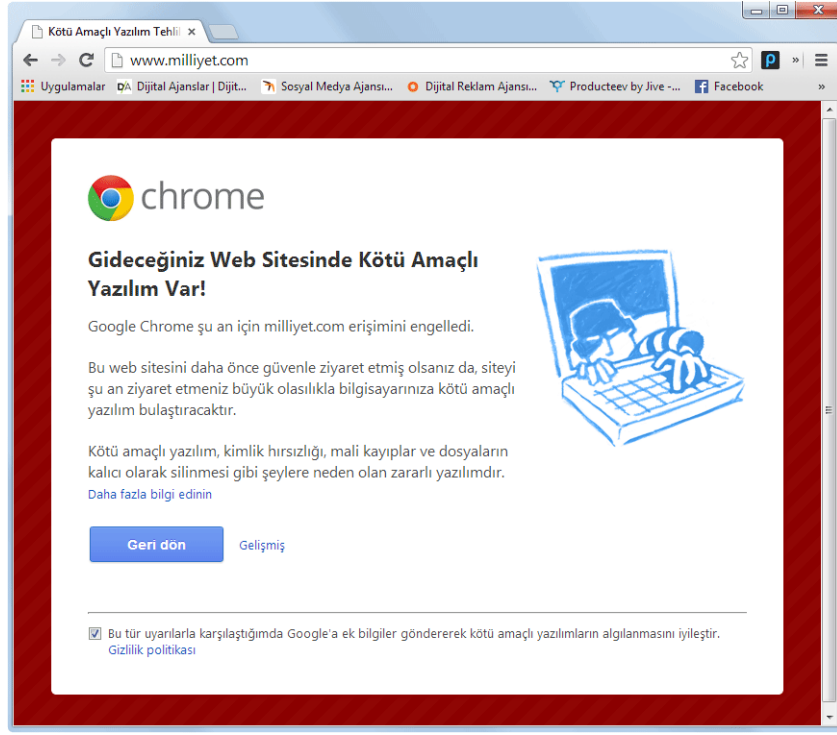
¹⁴¹ YAVANOĞLU/SAĞIROĞLU/ÇOLAK, s. 23.

¹⁴² JOOMLA, <http://www.jt.gen.tr/makaleler/haberler/guvenlik/sasdirilar/9-cross-site-scruting-attack.html>, 2013 (Erişim Tarihi: 7.9.2023).

¹⁴³ YAVANOĞLU/SAĞIROĞLU/ÇOLAK, s. 23.

bertaraf edebilmek için bazı yöntemler bulunmaktadır. Bunlar arasında işletim sistemlerinin sıklıkla ve zamanı geldiğinde güncellenmesi yer almaktadır. Aynı zamanda bilgisayar ve akıllı telefonların kuvvetli bir anti-virüs programı ile kullanılması, anti-spyware yazılımı ile korunması da tavsiye edilebilir. Tarayıcı sayfalarının pop-up engelleme özellikleri aktive edilebilir. Spam ve istenmeyen posta gönderimlerinin bildirilmesi ve otomatik işaretlemelerin yapılmasının sağlanması söz konusu olabilir. Güvenilir olmayan internet sayfalarında çıkan bağlantılara tıklanmaması ve güvenilir olmayan sayfalardan indirme yapılmaması gerekmektedir¹⁴⁴. Kaldı ki tarayıcılar kötücül siteleri tespit ettiklerinde kullanıcılara uyarı göndermektedir. Örneğin Google Chrome tarafından kullanıcılara şöyle bir uyarı sayfası gönderilmektedir:

¹⁴⁴F-SECURE, <http://safeandsavvy.f-secure.com/2011/01/20/how-to-protect-from-malware/>, 2005(Erişim Tarihi: 7.9.2023).

Şekil 1: Google Chrome Tarafından Sunulan Kötü Amaçlı Yazılım Uyarısı¹⁴⁵

e. Sahte Linkler

Son olarak sahte linklerden de bahsetmek gerekmektedir. Sahte linkler, sahte bir linke tıklanması ve bu noktada bireyin kişisel verilerinin elde edilmesi üzerine kuruludur. Bu durum yemleme yöntemi ile benzerlik göstermektedir. Şöyle ki bireyin, yemleme yönteminde bankacılık işlemlerinin taklit edilmesindeki benzer şekilde, kendisine bir arkadaş ya da üye grubu tarafından taşınan bir linke tıklaması söz konusu olmaktadır. Bu tıklama sonrasında ise kötü niyetli kimselerin yönlendirdiği bir siteye ulaşan kullanıcının bu siteye kişisel verilerini vermesi söz konusu olmaktadır. Bu yöntemde de kullanıcı, kişisel verilerini güvenilir olduğuna inandığı (*banka sitesi gibi*) bir internet sitesinde

¹⁴⁵ CAN, Celil: Kötü Amaçlı Yazılım, Yanıltıcı ve Zararlı Site Uyarısı, <https://www.celilcan.net/google-kotu-amacli-yazilim-uyarisi/>, 2023 (Erişim Tarihi: 7.9.2023).

olduğunu düşünmektedir. Zira yönlendirildiği site, ekseriyetle, normalde güvenilir olan bir kurumun sitesinin ara yüzü taklit edilerek oluşturulmaktadır¹⁴⁶.

Bu yöntemin çoğunlukla yemleme yöntemi ile birlikte kullanıldığı da görülmektedir. Bu yöntemden zarar görmemek adına kullanıcılara kendilerine tavsiye olunan linkleri tıklamalarından evvel linkin doğruluğundan emin olmaları önerilmektedir. Kullanıcıların bu linklere tıklamaları durumunda evvela sitenin linkini kontrol etmeleri gerekmektedir. Bir “X” Bankası açısından, sitenin linki, www.xbankası.com şeklinde değil de “www.xyemlebank.com” şeklinde olabilir. Bu durum açık bir şekilde bireyin sahte bir sitenin içerisinde olduğunu anlamasına imkân tanıyacaktır¹⁴⁷.

¹⁴⁶ **BİLGİGÜVENLİĞİ**, 2013.

¹⁴⁷ **MERWE, V./ LOOCK, A. J./ DABROWSKI, M:** Characteristics and Responsibilities Involved in a Phishing Attack, Winter International Symposium on Information and Communication Technologies, Cape Town 2005.

3. Bölüm: Kişisel Veri İhlallerine Karşı Başvurulabilecek Hukuki

Yollar

A. Türk Medeni Kanunu m. 25’de Düzenlenen Davalar

Sosyal medya aracılığı ile kişisel verilerin ihlal edilmesi bakımından müracaat edilebilecek en temel yollar arasında tazminat davaları gelmektedir. Buna karşın, tazminat davası dışında da başvurulabilecek çeşitli yollar bulunmaktadır. Bunlar arasında *saldırının durdurulması* ve *saldırı tehlikesinin önlenmesi* ile *saldırının hukuka aykırılığının tespiti* gibi davalar bulunmaktadır. Bu davaların temelde koruyucu davalar olduğu anlaşılmaktadır. Bu davaları tazminat davalarından ayıran en temel unsur kusur ve zarar şartlarının aranmamasıdır. Burada hukuka aykırı bir saldırının bulunması, davanın sonuçlanması açısından yeterli unsur olarak değerlendirilmektedir.¹⁴⁸

Koruyucu davalar, bireyin yaşam hakkının, vücut dokunulmazlığının ve özel hayatının gizliliğinin korunmasına yönelik davalardır. Kusurun ve zararın aranmamasının temel nedeni de tam olarak budur¹⁴⁹. Hukuki sonuç, ortada bir kusur olmasa veya zarar meydana çıkmasa da ortaya çıkabilmektedir. Bu durum TMK md. 24 ile düzenlenmektedir. İlgili hükme göre, bir kimsenin kişilik haklarına hukuka aykırı şekilde

¹⁴⁸ **ATLAN, Hülya:** Manevi Zararı Tazmin Yolları, İstanbul 2015, s. 209; **KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat:** Medeni Hukuk, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016, s. 368; **HELVACI,** s. 86.

¹⁴⁹ **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ,** s. 358; **ÖZDEMİR,** s. 41; **SEROZAN, Rona:** Kişiler Hukuku, İstanbul 2015, s. 463; **ÖZER DENİZ, Miray:** Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bundan Doğan Sorumluluk, İstanbul 2022, s. 273; **HELVACI,** s. 86.

saldırılması durumunda, bu kişi doğrudan hâkime müracaat ederek koruma talep edebilmektedir. Bu kişinin kişilik haklarına yapılan tecavüz bakımından daha üstün bir özel ya da kamusal yararın korunması söz konusu ise saldırı meşrulaştırılabilir. Aksi durumlarda ise hukuka aykırıdır.

İlgili hükümden anlaşıldığı üzere, bir kimsenin kişisel verisinin hukuka uygun şekilde işlendiğinden bahsedebilmek için, söz konusu işleme eyleminin bireyin rızasına dayanması, daha üstün bir özel yarara ya da daha üstün bir kamusal yarara hizmet ediyor olması gerekmektedir. Bu bağlamda, örneğin sosyal medya hesaplarında, bireyin genel ahlaka aykırı ve ceza kanunları tarafından suç kabul edilen (*cinsel istismar gibi*) eylemleri işlediğinin tespit edilmesi durumunda ilgili verilerin işlenmesi ve kaydedilmesi hukuka aykırı olmayacaktır¹⁵⁰.

1. Görev ve Yetki Açısından İlgili Davalar

Çalışmanın konusu açısından meseleye yaklaşıldığında, bir kimsenin kişisel verisinin işlenmesi ya da bu şekilde işleme tehdidi altında bulunması, bu işleme tehdidinin sosyal medya aracılığı ile gerçekleşmesi bakımından, ilgili gerçek kişinin veri sorumlusuna ya da veri sorumlusundan yetki alarak verileri işleyen kimselere dava açması söz konusu olabilecektir. 6100 sayılı HMK'da genel yetki kuralı düzenlenmektedir. Bunun dışında TMK md. 25/5 hükmünde, yetkiye ilişkin herhangi bir husus bulunmamaktadır. Bu durumda, gerçek kişinin davayı kendi yerleşim yerinde ya da veri sorumlusunun/veri işleyeninin yerleşim yerinde açması mümkün olabilecektir.

İhlal durumunun sözleşmeden kaynaklanması halinde, ifa yeri değişiklik gösterebilir. Zira TMK md. 25/5 ya da HMK'nın genel yetki kuralı kesin değildir. Dolayısıyla sözleşmeye dayalı olarak, ifa yeri de yetkili mahkeme olarak

¹⁵⁰ SEROZAN, s. 471-475; ÖZER DENİZ, s. 272; AYAN/AYAN, s. 78 vd.

belirebilmektedir. Diğer yandan, davaya konu eylemin haksız fiil teşkil etmesi durumunda, yetkili merci de HMK md. 16 uyarınca ilgili eylemin gerçekleştiği yer veyahut da zararın gerçekleştiği/gerçekleşme ihtimalinin olduğu yer mahkemesi olarak tespit edilebilmektedir. Bu noktada ilgili davalar bakımından görevli mahkemenin de tespiti gerekmektedir. Bireyin varlığına ve kişiliğe ilişkin davalar bakımından görevli mahkemelerin asliye hukuk mahkemesi olduğu düzenlenmektedir (HMK md. 2/1). Bireyin kişisel verilerinin hukuka aykırı şekilde işlenmesine yönelik davaların da şahsa ilişkin olduğu düşünüldüğünde koruyucu davalar bakımından asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğunu ifade etmek gerekmektedir¹⁵¹.

2. Saldırı Tehlikesinin Önlenmesi Davası

Saldırı tehlikesinin önlenmesi davasının hukuki dayanağı TMK md. 25/1'dir. İlgili hükme göre, kendisine yönelik bir kişilik hakkı saldırısı ihtimali olduğunu ileri süren davacı taraf hâkimden bunun önlenmesini talep edebilir. Söz konusu davanın açılabilmesi açısından, bazı şartlar gerekmektedir. Bu şartlar, hukuka aykırı bir saldırı tehlikesinin mevcut olması ve söz konusu saldırı tehdidinin ciddi ve yakın olmasıdır. Saldırının halihazırda mevcut olması durumunda veyahut da saldırı sonlanmış ise, artık saldırı tehlikesinden söz edilemeyeceğinden saldırı tehlikesinin önlenmesi davasının açılması söz konusu olamaz¹⁵².

¹⁵¹ SEROZAN, s. 476; BADUR, Emel/KURT KONCA Nesibe: “*Kişisel Verilerin Hukuka Aykırı İşlenmesinden Doğan Zararların Tazmini ve Görevli Mahkeme*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi, C. 13, S. 2, Y. 2022, ss. 476-490, s.486.

¹⁵² SEROZAN, s. 476; TANDOĞAN, Haluk: *Türk Mes’uliyet Hukuku*, Ankara 1961, s. 247; KILIÇOĞLU, s. 475.

Koruyucu davalar bakımından bir genel gereklilik olduğu üzere, eylemde bulunanın kusurlu olması ya da eylem dolayısıyla dava açanın zarar görmüş olması şartı aranmamaktadır¹⁵³. Bu bağlamda ilgili eylemin hukuka aykırı olması yeterli kabul edilmektedir. Bir kimsenin kişisel verilerinin sosyal medya aracılığıyla işleme ihtimalinin olduğu ortaya konulduğunda, davacının söz konusu işleme ihtimalinin ortadan kaldırılmasını talep etme hakkı bulunmaktadır¹⁵⁴. Bu davada davacı kişisel verilerinin hukuka aykırı işlenmesi tehlikesi ile karşı karşıya olan kişidir. Bu kişinin ayırt etme gücüne sahip olmaması ya da 18 yaşından küçük olması durumunda kanuni temsilcisi tarafından bu davanın açılması mümkündür. Diğer yandan bu davayı açma hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan, davayı ayırt etme gücüne sahip olduğu takdirde küçük veya kısıtlı bizzat açabileceği gibi, bu durumda davayı yasal temsilci açacaksa, davanın açılabilmesi için ayırt etme gücüne sahip küçük veya kısıtlının rızasının da alınması gerekmektedir. Davalı ise ilgili veriyi işleyen veri sorumlusu, veri işleyen ya da üçüncü kişi olabilmektedir¹⁵⁵.

Saldırı tehlikesinin önlenmesi davası açılması durumunda, davanın lehe sonuçlanması halinde, İcra İflas Kanunu (İİK) md. 30 uyarınca davanın sonucu icra edilecektir. Dolayısıyla karar icra edilebilirlik niteliği taşımaktadır. Bu durum ilgili davanın bir eda davası niteliğinde olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, şu husus

¹⁵³ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 395; ÖZDEMİR, s. 192; DURAL/ÖĞÜZ, s. 144; ÖZER DENİZ, s. 275; HELVACI, s. 161; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s. 218.

¹⁵⁴ KÜZECİ, s. 387; TANDOĞAN, s. 247; KILIÇOĞLU, s. 475

¹⁵⁵ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 297; ÖZDEMİR, s. 192; DURAL/ÖĞÜZ, s. 145; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s. 215-217; ÖZER DENİZ, s. 274; HELVACI, s. 160.

önemlidir ki ilgili kişisel verilerin sosyal medya aracılığı ile işlenmesi ve alenileştirilmesi gibi hususlar, modern teknoloji dolayısıyla anlık bir eylem ile mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla saldırı tehlikesinin önlenmesi davasının hızla açılması ve hızla sonuçlandırılması gerekmektedir. Zira dosyanın hazırlanması, duruşmanın gerçekleşmesi ve kararın ilan edilmesi süreci içerisinde söz konusu ihlalin ortaya çıkması mümkündür¹⁵⁶.

3. Son Verme ya da Durdurma Davası

Saldırıya son verilmesi (*veya saldırının durdurulması*) davası da yine TMK md. 25/1'e dayalı olarak açılabilir. Bir kimsenin kişilik haklarına saldırı niteliğindeki eylemin sona erdirilmesi, mevcut saldırıların bertaraf edilmesi amacıyla saldırının durdurulması davası açılabilir. Saldırının durdurulması davasında da saldırı tehlikesinin engellenmesi davasında olduğu gibi, zarar ya da bir kusur şartı aranmamaktadır. Mevcut saldırıların hukuka aykırı olarak gerçekleşiyor olması, saldırının durdurulması davası açmak açısından yeterlidir¹⁵⁷. Hukuka aykırılıktan kasıt, saldırıyı gerçekleştiren üçüncü kişinin bu eyleminin yukarıda ele alındığı şekilde, *rıza*,

¹⁵⁶ SEROZAN, s. 476; KÜZECİ, s. 387; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 297; ÖZDEMİR, s. 192; DURAL/ÖĞÜZ, s. 145; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s. 215-217; ÖZER DENİZ, s. 274; HELVACI, s. 160.

¹⁵⁷ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 297; ÖZDEMİR, s. 192; DURAL/ÖĞÜZ, s. 145; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s. 215-217; ÖZER DENİZ, s. 274; HELVACI, s. 160

daha üstün bir özel yarar ya da daha üstün bir kamusal yarar olmaksızın gerçekleşiyor olmasıdır¹⁵⁸.

Saldırının bireyin manevi haklarına veya ekonomik haklarına yönelik olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Örneğin bireyin mail adresine sürekli spam olacak şekilde e-postaların gönderilmesi, verilerinin rızası dışında yayımlanması ve sosyal medyada paylaşılması gibi durumlar, saldırının durdurulması davasının açılmasını gerektirebilmektedir¹⁵⁹.

Bu noktada, saldırının durdurulması davasının bir sürekliliği olan saldırılar açısından geçerli olduğu fakat anlık saldırılar bakımından geçerlilik kazanmadığı ifade edilmelidir. Kişisel verilerin işlenmesi ya da genel olarak ihlal edilmesi hususu da bir süreklilik içerebilmektedir. Dolayısıyla saldırının durdurulması davasının uygulama alanı, saldırı tehlikesinin önlenmesi davasına kıyasla çok daha geniştir¹⁶⁰.

Bu bağlamda, bir kimsenin rızası dışında kişisel verilerin kaydedilmiş olması ya da sosyal medya veri sorumlusu tarafından ilgili verilerin üçüncü kişiler ile paylaşılmış olması oldukça olasıdır. Bu durumun çok sık yaşandığı çalışmanın ikinci bölümde ifade edilmiştir. Diğer yandan, üçüncü bir kimsenin sosyal medya veri sorumlusunun yeterli güvenlik önlemini almaması nedeniyle kişisel verileri elde etmesi ve hala elde edebiliyor olması nedeniyle de aynı tehlike söz konusu olabilmektedir. Bu durumun devamlılık arz etmesi halinde, saldırının durdurulması davası açmak mümkündür. Bu noktada açılacak

¹⁵⁸ **ÖZDEMİR**, s. 192-193; **TANDOĞAN**, s. 245; **AYAN/AYAN**, s. 93; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 395; **ÖZER DENİZ**, s. 275.

¹⁵⁹ **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 144; **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR**, s. 218; **ÖZDEMİR**, s. 192-193; **AYAN/AYAN**, s. 93; **ÖZER DENİZ**, s. 275.

¹⁶⁰ **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 152; **TANDOĞAN**, s. 245.

dava neticesinde hâkim ilgili veri işleme eyleminin durdurulmasına karar verebilir. Bu karar da yine İİK md. 30 bağlamında icra edilebilir bir karar olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶¹.

4. Tespit Davası

TMK md. 25/1'e göre hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kişi, hâkimden “*sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir*”. Tespit davasının kapsamı, HMK md. 106 ile düzenlenmektedir. İlgili hüküm, tespit davası açmak bakımından, davacının hukuki bir yararının olması gerekliliğini şart koşmaktadır¹⁶².

Tespit davası bakımından davacı, hakkına yönelik hukuka aykırı bir müdahalenin olduğunu iddia etmektedir. Bu durum bir müspet tespiti ifade etmektedir. Bu noktada, kişisel verinin mevcudiyetini değil söz konusu veriye yönelik ilgili veri sorumlusu, veri işleticisi ya da üçüncü kişi tarafından bir saldırının olduğunun tespit edilmesini talep etmesi gerekmektedir. Örneğin, bireyin kendisi adına açılmış sahte bir hesabın olduğunun ya da farklı sosyal medya hesapları tarafından kendisinin kişisel verilerini içeren paylaşımların yapıldığının tespitini istemesi söz konusu olmaktadır. Söz konusu tespit

¹⁶¹ SEROZAN, s. 476; KÜZECİ, s. 387; DURAL/ÖĞÜZ, s. 152; KILIÇOĞLU, Ahmet: Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuki Sorumluluk, Ankara 2016, s. 335 (Kısaltılmış: Basın Yoluyla Saldırı).

¹⁶² HELVACI, s. 163; DURAL/ÖĞÜZ, s. 144; AYAN/AYAN, s. 93; KURU, Baki/BUDAK, Ali Cem Tespit Davaları, Ankara 2010, s. 80 vd.

ileride açılması planlanan bir eda davası bakımından önemli bir delil tespiti niteliği taşıdığı ifade edilmesi gerekmektedir¹⁶³.

Kişisel verileri rızası dışında ve hukuka aykırı şekilde işlenen, depolanan ve ihlal edilen kimsenin müracaat edebileceği hukuki yollardan biri olan tespit davasının açılabilmesi için, söz konusu saldırının etkilerinin devam ediyor olması gerekmektedir. Bunun anlamı şudur ki bir kimsenin kişisel verilerine hukuka uygun olmayan bir saldırı gerçekleştirilmiştir; bu saldırı sona ermiştir fakat etkileri hala devam etmektedir. Saldırının gerçekleşmediği fakat gerçekleşme ihtimalinin olduğu durumda önleme davası açılabileceği gibi saldırının gerçekleşmesi durumunda durdurma davası açılabilir. Her iki dava da mahkemenin bir icra edilebilir karar vermesini gerekli kılmaktadır. Buna karşın tespit davasında, icra edilebilir bir kararın verilmesi talep edilmemektedir. Aksine, tespit davasında, kişinin kişisel verilerine saldırı olduğunun yargısal makamlar tarafından tespit edilmesi talep edilmektedir. Dolayısıyla tespit davası bir eda davası değildir¹⁶⁴.

Hukuka aykırılığın tespit edilmesini içeren tespit davaları, TMK'da düzenlenen koruyucu nitelikteki davaların özel bir türünü oluşturmaktadır. Bireyin kendi kişisel verilerinin hukuka aykırı şekilde işlendiğinden şüphe duyması durumunda söz konusu durumun tespit edilmesini talep etmesi söz konusu olmaktadır. Bu tespit olgusu, ileride açılacak bir tazminat davası bakımından kesin delil teşkil edeceğinden önemli bir yol

¹⁶³ **ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim, ERDOĞAN, Ersin:** Medeni Usul Hukuku, Ankara 2017, s. 334, 720 vd.

¹⁶⁴ **HELVACI**, s. 134; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 398; **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 156; **ÖZDEMİR**, s. 187; **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 313 vd; **YÜZER, Dilara:** 1982 Anayasası'nda Basın Özgürlüğü Karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması, Ankara 2013, s. 158.

olarak ifade edilebilir. Buna mukabil pratik bir yol olmadığından uygulamada tespit davasına sıklıkla müracaat edildiği söylenemez. Zira pratik bir yol olduğu söylenemez¹⁶⁵.

KVKK md. 11 hükmü bağlamında, bireyler, ilgili veri sorumlusuna müracaat ederek kendisine dair verilerin işlenip işlenmediğini sorgulamak imkânına sahiptir. Bu noktada, birey, kendisine ait verilerin işlendiğini tespit ederse, işleme amacının sözleşmede yer alan amaçlara uygun olarak kullanılıp kullanılmadığını sorgulamalıdır. Diğer yandan bu verilerin üçüncü kimselere aktarılıp aktarılmadığının araştırılması da gerekmektedir. Bu türden bilgilerin elde edilebilmesi, kişinin hakkı olarak düzenlenmiştir¹⁶⁶. Dolayısıyla zaten kolay bir başvuru yöntemi ile bu bilgilere ulaşabilen bir kimsenin ayrıca tespit davası açmasında hukuki bir yararının olmadığı düşünülebilir ise de ilgili yöntem ile bilgi elde edemeyen kişinin mahkeme yoluyla veri elde etmeyi amaçlaması da makuldür.

B. Vekâletsiz İş Görme

Vekâletsiz iş görme olarak adlandırılan hukuki ilişki, bir kimsenin hukuken yetkili veya yükümlü olmadığı halde bir başkası veya kendi yararına üçüncü bir kişinin işini görmesidir. Vekâletsiz iş görme gerçek ve gerçek olmayan vekâletsiz iş görme olarak ikiye ayrılır. Gerçek vekâletsiz iş görmenin söz konusu olduğu hallerde (TBK md. 529), vekil olarak hareket eden kimsenin vekilin taşıması gerekli olan vasıfları taşıması, özen yükümlülüğüne uygun hareket etmesi ve asilin menfaatlerini kollaması gerekmektedir. Buna karşın, lehe iş görme kastı olmaksızın, bir kimsenin kişilik haklarına

¹⁶⁵ **HELVACI**, s. 134; **TAŞTAN**, s. 191; **ZOR, Abdülhamid**: Veri Sorumlusunun Yükümlülükleri ve Bu Yükümlülükleri İhlalinden Doğan Özel Hukuk Sorumluluğu, İstanbul, 2020, s. 180.

¹⁶⁶ **TAŞTAN**, s. 191; **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 388.

gerçekleştirilen bir saldırı neticesinde saldırıyı gerçekleştirenin menfaat elde etmesi söz konusu ise, gerçek olmayan bir vekaletsiz iş görme olgusu söz konusudur. Bu durumda asil, vekilin bu yolla temin ettiği kazançların kendisine iade edilmesini talep edebilmektedir. Zira burada yapılan iş bizzat işi görülen asilin menfaatine yapılmamaktadır. Bu durum, gerçek olmayan vekâletsiz iş görme olarak ifade edilmektedir (TBK md. 530)¹⁶⁷.

Gerçek olmayan vekâletsiz iş görmeden bahsedebilmek için gerekli şartlar şunlardır: Bir kişi, bir başkasının rızası olmaksızın onun adına bir iş görmelidir. Bu kişi gördüğü iş sonucunda bir menfaat elde etmelidir. Bu noktada önemle ifade edilmesi gerekli olan husus, işin görülmesi bireyin kişilik haklarına bir saldırı neticesinde gerçekleşmiş olmalıdır. Bu durumda, kişilik haklarına saldırı gerçekleşen kişinin normalde elde etmek istemediği ya da istese dahi elde edemeyeceği kazançların iş görenden talep edilmesi söz konusudur. Buna karşılık, kişinin elde edebileceği ya da elde etmek istediği kazançların iş gören tarafından elde edilmesi durumunda bu kazançlar için maddi tazminat davasının açılması gerekmektedir¹⁶⁸.

¹⁶⁷ **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 355; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 412 vd; **ÖZDEMİR**, s. 201; **ARKAN AKBIYIK**, **Azra**: Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme, İstanbul 1999, s. 65; **AYÖZGER ÖNGÜN**, **Çiğdem**: Kişisel Verilerin Korunması Hukuku: Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin Özel Düzenlemeler Dahil, İstanbul 2019, s. 296; **TANDOĞAN**, **Haluk**: Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Hukuku Bakımından Vekaletsiz İş Görme, İstanbul 1957, s. 147 (Kısaltılmış: Vekaletsiz İş Görme); **ZOR**, s. 182.

¹⁶⁸ **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 355; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 412 vd; **ÖZDEMİR**, s. 203; **ARKAN AKBIYIK**, s. 65, 78 **AYÖZGER ÖNGÜN**, s. 296.

TMK md. 25/3'te "*Davacının, (...) hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır.*" denilmekle, kişilik haklarının ihlâli durumunda kişilik hakkını koruyucu davalar açma hakkı bulunan kişinin, hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilen bir kazanç varsa vekâletsiz iş görme davası açabileceğine de işaret edilmiştir. Gerçek olmayan vekâletsiz iş görme davası bakımından da TMK md. 25/1'de düzenlenen koruyucu davalarda olduğu gibi kusur veya zarar koşulu gerekli değildir¹⁶⁹. Yapılan müdahalenin rıza, daha yüksek bir özel yarar ya da daha yüksek bir kamusal yarar olmaksızın hukuka aykırı olarak gerçekleşmiş olması, davanın açılması bakımından yeterli görülmektedir. Diğer yandan iş gören tarafından elde edilen kazancın doğrudan iş görme faaliyeti neticesinde elde edildiğinin açık olması da şarttır¹⁷⁰.

Söz konusu dava neticesinde, kişilik haklarına hukuka aykırı bir saldırı gerçekleşen ve bu saldırı neticesinde bir kazanç elde eden iş görenin elde ettiği kazançların ondan alınarak kişilik hakları ihlal edilen kişiye verilecek olması, esaslı bir koruma sağlamaktadır¹⁷¹. Bu noktada sosyal medya hesapları üzerinden bir başkası adına sahte hesap açan ve bu sahte hesap üzerinden bir kazanç elde eden kişinin, elde ettiği kazancın bütünüyle adına sahte sosyal medya hesabı açılan kişiye devredilecek olması önemli bir koruma tedbiri olarak ifade edilebilir¹⁷². Bir başka örnek ise, sosyal medya veri

¹⁶⁹ **TANDOĞAN**, Vekaletsiz İş Görme, s. 147; **ZOR**, s. 182; **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 158.

¹⁷⁰ **TANDOĞAN**, Vekaletsiz İş Görme, s. 143; **ZOR**, s. 182; **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 158; **ARKAN AKBIYIK**, s. 65

¹⁷¹ **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 355; **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 412 vd; **ÖZDEMİR**, 201; **ARKAN AKBIYIK**, s. 65, 78 **AYÖZGER ÖNGÜN**, s. 297

¹⁷² **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 412 vd; **ÖZDEMİR**, s. 204; **ARKAN AKBIYIK**, s. 65, 78 **AYÖZGER ÖNGÜN**, s. 297; **TANDOĞAN**, Vekaletsiz İş Görme, s. 143.

sorumlusunun üçüncü kişilerin kişisel sohbet kutucuklarına rızası dışında reklam göndermesi durumudur. Bu reklamların rıza dışında tezahür etmesi dolayısıyla özel alanın ihlali olarak cereyan edeceği unutulmamalıdır¹⁷³. Bu reklamlar dolayısıyla bir kazancın elde ediliyor olması durumunda ise bireylerin söz konusu veri sorumlularından ilgili kazancın kendilerine verilmesini istemeleri mümkün olacaktır¹⁷⁴.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görme durumunda bireyin talep edebileceği kazanç dikkate alındığında, söz konusu kurumun sebepsiz zenginleşme ya da haksız fiil durumuna göre daha kullanışlı bir araç olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Zira sebepsiz zenginleşme bakımından, yalnızca fakirleşme seviyesine müsavi olacak şekilde kazancın talep edilebildiği görülmektedir ki somut örnekte çoğu zaman bir fakirleşme ortaya çıkmayacağından sebepsiz zenginleşmenin talep edilebilmesi mümkün görülmemektedir. Diğer yandan, haksız fiil sorumluluğu bakımından ise veri sorumlusunun hem kusuru hem de bir zararın varlığı arandığından bu kuruma müracaat etmek de çoğu durumda güçlük arz edebilir. Buna karşın, gerçek olmayan vekaletsiz iş görme kurumunda hem kusur ve zarar şartını aramaması hem de talep edilebilecek miktar bakımından fakirleşmenin gerekli olmadığının savunulması, önemli avantajlar olarak belirmektedir¹⁷⁵.

¹⁷³ **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 355.

¹⁷⁴ **AYÖZGER ÖNGÜN**, s. 297.

¹⁷⁵ **ÖZDEMİR**, s. 202; **AYÖZGER ÖNGÜN**, s. 31; **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 355; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, **Necip: Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt I: Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme**, İstanbul 2017, s. 72-73.

C. Tazminat Davası

Kişilik haklarına yönelen saldırılar bakımından, bireylerin başvurabileceği bir diğer hukuki imkân da maddi-manevi zararların giderilebilmesi maksadıyla açılan tazminat davaları olarak dikkat çekmektedir. Tazminat davaları sözleşmeye aykırılık esasına dayanabileceği gibi, haksız fiil esasına da dayanabilir. Bireyin kişisel verileri sözleşme ilişkisi kapsamında, onun sözleşme ilişkisi içinde olduğu kimseler tarafından ihlal edilmişse, mağdur birey sözleşmeye aykırılık gerekçesiyle tazminat davası açılabilir. Diğer yandan, bireyin kişisel verilerinin onun rızası dışında işlenmesi, işleyen ile arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmasa dahi başlı başına bir haksız fiil teşkil edeceğinden, haksız fiil esasına dayalı tazminat sorumluluğu da söz konusu olabilir¹⁷⁶.

Bir kimsenin kişisel verilerinin hukuka aykırı bir şekilde işlenmiş olması dolayısıyla müracaat edeceği tazminat yollarına ilişkin olarak temel hukuki düzenleme KVKK içerisinde yer almaktadır. Bu kanunun md. 11/ğ ile md. 14 hükümleri tazminat bakımından genel hükümlere yollamada bulunmaktadır. O halde, Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) md. 23-25. maddeleri ile Türk Borçlar Kanunu (TBK md. 49, md. 112) bir kimsenin kişisel verilerinin ihlal edildiğinden bahisle açacağı tazminat davalarının temel hukukî dayanağını oluşturacaktır.

Kişisel Verilerin Korunması Kurumu, 16/1/2020 tarihinde vermiş olduğu 2020/41 sayılı kararı ile, kişisel verilerin korunması konusunda tazminata hükmetmek bakımından bir yetkisinin olmadığına hükmetmiştir. Bu bağlamda 100.000 TL maddi tazminatın talep edildiği bir davada KVKK, ilgili talebi reddederek genel yetkili mahkemeleri işaret etmiştir.

¹⁷⁶ **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 381; **HATEMİ, Hüseyin/ GÖKYAYLA, Emre**: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2017, s. 167; **TANDOĞAN**, s. 255.

Bu noktada, çalışmada, kişisel verilerin korunması bakımından açılacak tazminat davaları, maddi tazminat davası ve manevi tazminat davası olmak üzere iki şekilde incelenmiştir.

1. Maddi Tazminat Davası

a. Genel Olarak

Kişilik haklarının ihlâli halinde mağdurun maddî zararı varsa maddî tazminat davası açabileceği hususuna TMK md. 25/3'te yer verilmiştir. Maddi tazminat davası, bir kimsenin hukuka aykırı bir eylem dolayısıyla malvarlığında iradesi dışında meydana gelen azalma dolayısıyla, söz konusu zararlarının tazminini, bu zarara yol açan kimselerden talep etmesini ifade etmektedir¹⁷⁷. Bu noktada önemli olan, söz konusu zararların parasal olarak ölçülebiliyor olmasıdır.

Maddi tazminata ilişkin davalar bakımından, gerekli olan bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar, hukuka aykırı fiilin, bundan doğan zararın, fiille zarar arasında uygun nedensellik bağının bulunması ve failin kusurunun bulunmasıdır. Maddi zarardan kasıt, bir kimsenin malvarlığında meydana gelen irade dışı azalmadır. Bu azalma, aktifin azalması veya pasifin artması biçiminde “fiilî zarar” biçiminde gerçekleşebileceği gibi, aktifin artmasının veya pasifin azalmasının önlenmesi gibi “yoksun kalınan kazanç (kâr)” biçiminde de gerçekleşebilir. Bu bağlamda, bir kimsenin kişisel verilerinin sosyal medya aracılığı ile alenileştirilmesi vasıtasıyla bireyin aktifinde bir azalmanın meydana gelmiş olması veya pasifinde bir artışın meydana gelmiş olması ya da aktifin artmasının önlenmesi bu açıdan önem kazanmaktadır. Örneğin, bir kimseye ait özel görüntülerin sosyal medya kanalları aracılığıyla yaygınlaştırılması dolayısıyla bu

¹⁷⁷ **EREN, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, s. 543-548; **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAYÖZDEMİR,** s. 227.

kişinin işten çıkarılması, bireyin aktifinin artmasının önlenmesi biçiminde “yoksun kalınan kazanca” yol açacağından, maddi tazminat talebine konu edilebilecektir. Bu noktada önemli olan, tazminat talep eden kimsenin, ilgili veri sorumlusunun ya da veri işleyen söz konusu zarardan sorumlu olduğunu ve zarar ile eylem arasında uygun nedensellik bağının bulunduğunu ispat etmesidir.

b. Taraflar

Maddi tazminat talebini içeren davalar bakımından, davacı, kişisel verisi işlenen kimse olacaktır. Bu kimsenin tüzel kişi olması durumunda yetkili temsilcisi tüzel kişi adına dava açabilir iken, bu kişinin küçük ya da ayırt etme gücünü haiz olmaması durumunda yasal temsilcisi onun adına dava açabilir. Diğer yandan davalı ise, davacının kişisel verisini hukuka aykırı bir şekilde alenileştiren ve işleyen gerçek ve tüzel kişiler olabilmektedir¹⁷⁸. Bu noktada, davalılar çeşitlenebilmektedir. Örneğin, veri sorumlusunun birden fazla olması durumunda, TBK md. 61 çerçevesinde, müteselsil sorumluluk hükümlerinin işletilebilmesi mümkündür. Buna ek olarak, davalı taraflardan birinin veri işleyen diğerinin ise veri sorumlusu olması da mümkün olup bu iki taraf arasındaki dava ilişkisi de müteselsil sorumluluk çerçevesinde değerlendirilebilir (KVKK md. 12)¹⁷⁹.

¹⁷⁸ DEVELİOĞLU, s. 134; ÖZER DENİZ, s. 280.

¹⁷⁹ TEPE, Esra: Özel Hukuk Açısından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2021, s. 78.

c. Şartları

Manevi tazminat davasının açılabilmesi için birtakım şartların varlığı gerekir. Bunlar, hukuka aykırı bir fiilin olması, failin kusurlu olması, zararın meydana gelmesi ve zarar ile fiil arasında uygun nedensellik bağının bulunmasıdır.

aa. Hukuka Aykırı Fiil

Maddi tazminat davasının açılabilmesi için öncelikle fail tarafından gerçekleştirilen fiilin hukuka aykırı olması gerekir. Açıkladığımız gibi, kişisel verinin izin olmaksızın işlenmesi, alenileştirilmesi veya çoğaltılması halleri hukuka aykırılığı meydana getirir. Dolayısıyla veri sahibi kimsenin, genel ya da özel nitelikli olması fark etmeksizin verisinin hukuka aykırı şekilde işlenmesi manevi tazminat talebi açısından hukuka aykırı fiil şartını oluşturmaktadır.

bb. Kusur

Maddi tazminat davasının açılabilmesi için gerekli olan bir diğer şart failin kusurlu hareketidir. Kusur, tazminat talep edilmesini ve zararın giderilmesini haklı kılan davranışı ifade etmektedir. Kusur, hukuk düzeni tarafından ayıplanabilir/kınanabilir bir davranıştır. Bu davranış bilinçli şekilde ortaya çıkabileceği gibi bilinçli olmayan şekillerde de ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada, kusur, ekseriyetle haksız fiil sorumluluğu bağlamında ortaya çıkmakla birlikte, sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi bakımından da söz konusu olabilmektedir¹⁸⁰. Kusurun kast ve ihmal olmak üzere iki türü vardır. Kast düzeyinde kusur, eylemde bulunanın ortaya çıkan sonucu bilerek ve isteyerek davranışta bulunmasını ifade etmektedir. Burada eylemin hukuka aykırı olduğu yönünde bir bilincin bulunması kastı ortaya koymaktadır. Bu bilincin olmaması kastı kaldırır. İhmal ise, failin zararlı sonucu istememekle birlikte bunun gerçekleşmemesi için gerekli olan özeni

¹⁸⁰ KILIÇOĞLU, s. 105.

göstermemiş olmasıdır. Kusur sadece hukuka aykırı eylemler bakımından değil, eylemi yasaklayan bir hukuk kuralı olmamakla birlikte ahlaka aykırı bir eylemin söz konusu olması durumunda da söz konusu olabilir¹⁸¹.

Kusur, ihmal biçiminde de ortaya çıkabilmektedir. İhmal biçiminde ortaya çıkan kusur, hukuk düzeni tarafından tespit edilmiş kurallar çerçevesinde failden beklenen dikkat ve özenin gösterilmemiş olması halini ifade etmektedir. Burada, failden beklenen, makul ve kendisi ile aynı özelliklere sahip olan başka kimselerin sergileyeceği davranışları sergilemiş olmasıdır. Dolayısıyla, objektif bir değerlendirme ölçütü olarak “makul ve ortalama zekalı üçüncü kişi” değerlendirmesi yapılmaktadır¹⁸². Failin herkes tarafından hesaplanabilir ve öngörülebilir özeni göstermemiş olması durumunda ağır ihmal söz konusudur. Burada, en basit tedbirin dahi alınmamış olması söz konusudur. Diğer yandan, failin, herkes tarafından değil fakat dikkatli bir kişinin alabileceği tedbirleri almamış olması söz konusu ise burada hafif ihmal bulunmaktadır. Burada, zararın ortaya çıkma ihtimali düşük olmasına rağmen bu neticenin gerçekleşmiş olması dikkate alınır. Bu iki derece arasında kalan ihmal ise orta ihmal olarak değerlendirilmektedir. Tazminat noktasında, ağır ihmal haricinde, diğer ihmal türleri bakımından tazminat miktarında indirim yapılması gerekebileceği ifade edilmektedir¹⁸³.

cc. Zarar

Maddi tazminat davası bakımından bir diğer unsur ise zarardır. Tazminat hukuku bakımından zarar, genel itibarıyla bir kişinin malvarlığında meydana gelen azalmayı ifade etmektedir. Tazminat sorumluluğunda temel öğeyi ifade eden zarar, haksız fiil

¹⁸¹ ŞENYÜZ, Doğan: Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler, Bursa 2018, s. 96; AYAN, Mehmet, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), Konya 2015, s. 253.

¹⁸² ŞENYÜZ, s. 96; BAYSAL, s. 107.

¹⁸³ BAYSAL, s. 138.

eyleminden ortaya çıkabileceği gibi sözleşmeye aykırılıktan doğabilmektedir¹⁸⁴. Maddi zarar haksız fiil dolayısıyla ortaya çıkmış ise, zararın ölçülmesi bakımından, ilgili eylem gerçekleşme idi malvarlığının bulunacağı mevcut durum esas alınmaktadır. Türk hukukunda zarar, somut ve sayısal bir değeri ifade etmektedir¹⁸⁵. Zarar dar anlamıyla bireylerin malvarlığında rızaları dışındaki azalmayı ifade etmektedir. Burada, ekonomik bir değer ile ölçülebilen zararlar ön plandadır. Diğer yandan, malvarlığında meydana gelmesi muhtemel artışların engellenmesi biçimindeki zararlar da tazmine yol açmaktadır¹⁸⁶. Geniş anlamdaki zarar ise manevi zararı da içine alarak tanımlanmaktadır. Bu noktada, bireyin kişisel alanına yönelik olarak gerçekleştirilen haksız saldırılar neticesinde, bireyin fiziksel, cismani, manevi, acı ve elem ortaya çıkması ya da yaşam zevkinde azalma olarak ifade edilebilir.¹⁸⁷ Bu noktada önemli olan zararın zarar görenin iradesi dışında ortaya çıkmasıdır zira rıza, tazminat yükümlülüğü üzerinde etkili olmaktadır¹⁸⁸.

dd. Uygun Nedensellik Bağı

Maddi tazminat davası bakımından uygun nedensellik bağının varlığı da gereklidir. Uygun nedensellik bağı, ortaya çıkan zarar ile, failin eylemi arasında uygun bir sebep

¹⁸⁴ **BAYSAL**, s. 143; **ÇELİK**, s. 474; **NARTER**, s. 866-867.

¹⁸⁵ **REİSOĞLU, Sefa**: Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2012, s. 170; **ERGÜNE, Mehmet Serkan**: Olumsuz Zarar, İstanbul 2008, s. 14; **KARAHASAN**, s. 55.

¹⁸⁶ **NOMER, Haluk**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2013, s. 5 vd; **KARAHASAN**, s. 54; **ÇELİK**, s. 473; **ŞENYÜZ**, s. 110.

¹⁸⁷ **KARAHASAN**, s. 56.

¹⁸⁸ **AKÜNAL, Teoman**: Haksız Fiillerden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu, İstanbul, 1997, s. 43-44.

sonuç ilişkisinin bulunmasını ifade etmektedir. Eğer eylem vuku bulmasa dahi bu zarar ortaya çıkacak idiyse nedensellik bağı ortadan kalkacağından failin tazmin yükümlülüğü bulunmamaktadır. Doktrinde, olağan bir hayat akışı içerisinde, hayat tecrübeleri dikkate alındığında, hadisenin gelişim seyri dolayısıyla, ana temayülü ve genel gidişatının bu zararı meydana getireceğinin açık olması durumunda bir bağdan bahsetmek mümkündür. Bu anlayış, sorumluluğun kapsamını da sınırlamaktadır. Zira, zarara/sonuca etki etmeyen diğer hadiseler, tazminat sorumluluğunun değerlendirilmesinde ekarte edilmektedir¹⁸⁹. Uygun nedensellik bağı, mücbir sebepler veya üçüncü kişilerin eylemleri dolayısıyla ya da zarar görenin kendi eylemi dolayısıyla kesilebilir. Bir başkasının ya da doğrudan zarar görenin kendi eyleminin sonradan sürece dâhil olması dolayısıyla zararın meydana geldiği anlaşılırsa, o halde, tazminat yükümlülüğü ortadan kalkabilecektir¹⁹⁰.

d. Kusurun Tespiti ve Tazminat Miktarı

Maddi tazminat davalarında tazminata hükmedilebilmesi için evvela, davalının sözü konusu eylemi kusuru ile işlediğinin ispatı gerekmektedir. Tazminat bakımından kusur, gerekli şarttır. Tazminat davası sözleşme sorumluluğu esasına göre açıldıysa, kusursuz olduğunu ispat yükü davalıya aittir (TBK md. 112). Buna karşılık, tazminat davası haksız fiil esasına dayalı olarak açıldıysa, zarar gören davacı zarar veren davalının kusurunu ispat etmekle yükümlüdür (TBK md. 50).

¹⁸⁹ATAMER, Yeşim M: Haksız Fiilden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, Özellikle Uygun Nedensellik Bağı ve Normun Koruma Amacı Kuramları, İstanbul 1996, s. 42 vd; ŞENYÜZ, s. 129.

¹⁹⁰ ATAMER, s. 69; Yargıtay 4. HD., 9.10.1984 tarihli ve 6117/7425 sayılı karar (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 20.08.2023).

Dava, sözleşme ilişkisinden kaynaklı olarak açılmış olabilir. Taraflar arasında bir sözleşme ilişkisinin bulunup bulunmadığına göre davanın kapsamı değişmektedir. Bu noktada, sözleşme ilişkisinin bulunması, veri işleme faaliyetinin devam ettiği sonucunu doğurmaktadır ve davalı veri sorumlusudur. Veri sorumlusunun, sözleşme ilişkisi kapsamında verileri yanlış ya da sözleşmeye aykırı bir şekilde işlemesi dolayısıyla zarar ortaya çıkmış ise, KVKK md. 11 kapsamında, verileri sözleşmeye aykırı ya da yanlış işleyen veri sorumlusunun sorumluluğu maddi tazminat sorumluluğunu da kapsamaktadır. Bu bağlamda, veri sorumlusunun verileri, sözleşmeye aykırı bir şekilde işlediğinin davacı tarafından ispatlaması gerekmektedir. Veri sorumlusunun ispat külfeti ise eyleminin sözleşmeye aykırı olmadığı ya da bu eylem dolayısıyla bir zararın ortaya çıkmadığı üzerine olacaktır¹⁹¹.

Tazminat miktarı, hâkim tarafından durumun şartlarına göre belirlenecektir. Belirtmek gerekir ki Türk hukuk sisteminde tazminat cezalandırıcı değil, telafi edici mahiyettedir¹⁹². Bu bakımdan tazminat miktarı, zararı aşamaz. Bunun sonucu olarak, zararı veren tarafından ödenecek maddi tazminat miktarı ile zararın müsavi olmasına riayet etmek gerekmektedir. Ayrıca, failin mağdur karşısında yüksek bir gelir seviyesine ya da daha düşük bir gelir seviyesine sahip olması, tazminat miktarının belirlenmesi bakımından bir önem taşımamaktadır¹⁹³.

¹⁹¹ **ÖZER DENİZ**, s. 280.

¹⁹² **TANDOĞAN**, s. 261, 315; **KARAHASAN, Mustafa Reşit**: Tazminat Hukuku Maddi Tazminat, İstanbul 2001, s. 56; **EREN**, s. 729 vd; **TEKİNAY/ AKMAN/BURCUOĞLU/ ALTOP**, s. 581 vd; **ÖZDEMİR**, Kişisel Veri, s. 209; **TEPE**, s. 79.

¹⁹³ **EREN**, s. 540; **TANDOĞAN**, s. 76; **TEPE**, s. 78 vd.

Kişisel verilerin korunması açısından zararın tespit edilmesi kolay değildir. Zira veri, bireyin kendisine bağlı bir değerdir. Buna mukabil, verinin ihlal edilmesi tek başına bir maddî zarar oluşturmaz. Bu noktada bireyin kişilik özelliklerine dair verilerin hukuka aykırı şekilde işlenmesi ve bu nedenle saldırıya uğraması bizatihi bir maddi zarar meydana getirmektedir¹⁹⁴. Bu noktada, bir sporcuya ilişkin kişisel sağlık verilerinin hastane personeli tarafından izinsiz paylaşılması durumunda, bu sporcunun sözleşmesinin feshedilmesi, haksız fiil kapsamında doğrudan bir zararı ortaya çıkarmaktadır ve kaynağı, kişisel verilerinin paylaşılmasıdır. Bu nedenle sporcunun hastaneye yönelik maddi tazminat davası açması mümkündür. Diğer yandan, haksız fiil dolayısıyla oluşan maddi zarar, hadisenin zarar görene sağladığı bir yarar varsa, bu yararın toplam zarardan düşülmesi neticesinde ortaya çıkan net zarar olarak hesaplanır. Bu hesaplama denkleştirme olarak ifade edilmektedir¹⁹⁵. Denkleştirme ile tazminat miktarının indirilmesi farklı hususları ifade etmektedir. Denkleştirme zararın hesaplanması aşaması ile ilgilidir. Zarar miktarı hesaplandıktan ve bu aşamada gerekirse denkleştirme yapıldıktan sonra tazminatın hesaplanması aşamasına geçilir. Tazminattan indirim sebepleri varsa bu sebepler ancak tazminatın hesaplanması aşamasında dikkate alınır. Denkleştirme miktarının tam olarak tespit edilmemesi durumunda ise hâkim, takdir yetkisi çerçevesinde, denkleştirme bedelini tayin edebilmektedir¹⁹⁶.

Özel nitelikli veriler ile ilgili farklı bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Zira özel nitelikli verilerin alenileşmesi bakımından, kişilerin doğrudan ya da dolaylı olarak ayrımcılığa maruz kalma ihtimalleri güçlüdür. Özel nitelikli veriler bakımından, bir kimsenin cinsel tercihi, suç geçmişi, siyasi/dini/felsefi görüşleri, ırkı gibi hususlar bu

¹⁹⁴ **ÖZDEMİR**, s. 209; **İNANÇLI**, s. 217; **EREN**, s. 753; **KARAHASAN**, s. 67.

¹⁹⁵ **TANDOĞAN**, s. 267; **AKÜNAL**, s. 19-20; **KARAHASAN**, s. 70; **TEPE**, s. 80.

¹⁹⁶ **KARAHASAN**, s. 63; **TANDOĞAN**, s. 273.

açından bireylere ilişkin bakış açısını doğrudan etkileyebilmektedir. Bu nedenle bu verilerin alenileştirilmesi ile zarar arasında bir ilişki kurulması daha kolay olacaktır. Kişisel veri taşıyıcısı ile veri sorumlusu arasında, ihlal durumuna ilişkin olarak bir götürü tazminat belirlenmiş olabilir. Bu durum, tarafları ispat yükünden kurtarma işlevi görmektedir. Böylece, kişisel verinin olası bir ihlali neticesinde zarar miktarının ne olacağı sabit bir bedel üzerinden belirlenmiş olmaktadır. Bu zarar, müspet ya da menfi zarara ilişkin olabilir¹⁹⁷. Bu noktada, bilhassa biyometrik ve genetik verilerin muhafaza edilmesi durumunda, söz konusu verilerin hukuka aykırı alenileşmesinin sonuçlarına ilişkin olarak taraflar arasında götürü bedel üzerinden tazminat miktarının belirlenmesi mümkündür.

e. Tazminatta İndirim ve Mağdurun Zararın Oluşmasındaki Konumu

Maddi tazminat davalarında hâkimin tazminat miktarını belirledikten sonra, belirli hususları göz önünde bulundurarak indirim gerçekleştirilmesi mümkündür. Ancak bu yasal bir zorunluluk değildir. Bu hususlar, TBK md. 51 ve TBK md. 52 ile düzenlenmektedir. TBK md. 52/1 hükmüne göre, mağdurun fiile rıza göstermiş olması ya da zararın doğmasına/artmasına etki etmiş olması gibi hususlar tazminat miktarında indirime yol açabilmektedir. Dolayısıyla hâkimin evvela zarar veren davalının kusurunun ağırlığını

¹⁹⁷**ERDEM, Mehmet:** “Tazminatın Götürü Olarak Belirlenmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara 2009, ss. 97-124, s. 98, 101, 104, 124; **DEĞERLİYURT, Canberk:** Götürü Manevi Tazminat, İstanbul 2019, s. 119 vd; **BAYSAL, Başak:** Zarar Görenin Kusuru, İstanbul 2012, s. 123-124; **YAYVAK NAMLI, İrem:** İş Hukuku’nda Cezai Şart, İstanbul 2019, s. 21 vd; **PARLAK BÖRÜ, Şafak:** Götürü Tazminat Kavramına Bir Bakış, İstanbul 2019, s. 197, 204, 205, 207, 218 vd.

tespit etmesi gerekmektedir. Zarar verenin hafif kusurlu olması, ağır kusurlu olmasına kıyasla bir fark oluşturabilmektedir. Bu noktada önemli olan, aynı zamanda zarar görenin, tazminat ödemek suretiyle yoksulluğa düşecek olup olmadığı belirlenmesidir¹⁹⁸.

Benzer şekilde, zarar görenin kendi kusurunun da bulunması durumunda, kusurundan faydalanmaması adına, ortaya çıkan zarara ilişkin tazminat miktarının kusur oranında indirilmesi söz konusu olmaktadır (TBK md. 52/1). Bu husus, objektif kusur kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır¹⁹⁹. Kural olarak, bir kimsenin doğmasında etkili olduğu bir zararın ortaya çıkardığı olumsuz duruma katlanması gerektiği açıktır. Bu husus, dürüstlük kuralının bir sonucu olarak ifade edilmektedir. Zira, dürüstlük kuralı gereğince zarar gören kimsenin, zararın ortaya çıkmasını engelleyici ya da daha fazla zararın oluşmasını engelleyici tedbirler alması gerektiği, aksi durumda zararın fail ile mağdur arasında paylaşılması gerektiği ifade edilmektedir²⁰⁰.

Bu noktada, kişiden kendi menfaatine hareket eden ortalama bir kimsenin ne şekilde hareket etmesi beklenirse o şekilde hareket edip etmediğinin beklendiği tartışmalıdır. Elbette bu noktada, ortalama ve makul zekâyâ sahip erişkin bir kimsenin davranışları ölçülmektedir²⁰¹. Bu bağlamda, akıl sağlığı yerinde olmayan bir kimsenin

¹⁹⁸ **KARAHASAN**, s. 241; **EREN**, s. 786; **TEKİNAY/ AKMAN/ BURCUOĞLU/ ALTOP**, s. 591.

¹⁹⁹ **EREN**, s. 787; **KURT, Leyla Müjde**: “Zarar Görenin Zararı Azaltma Külfeti”, **AÜHFD**, S. 64, C. 3, Y. 2015, ss. 775-814, s. 777; **BAYSAL**, s. 104; **TİFTİK, Mustafa**: **Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı**, **Ankara 1994**, s. 107.

²⁰⁰ **GÖNÜL KOŞAR, Günhan**: **Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur ve Etkisi**, **İstanbul 2020**, s. 79, 214; **EREN**, s. 881; **BAYSAL**, s. 34.

²⁰¹ **KURT**, s. 779; **TİFTİK**, s. 108; **BAYSAL**, s. 106, 116.

kendisine ait kişisel verileri sosyal medyada paylaşması durumunda bu durumdan istifade eden kimselerin bu verileri yayması, tazminattan indirim sebebi olarak değerlendirilemeyecektir. Söz konusu zararın ortaya çıkması bakımından birlikte davranış da etkili olmuş olabilir. Yani mağdur, failin eyleminin icrasına katılmıştır. Burada birlikte kusur bulunmaktadır. Başka bir durumda ise mağdurun bağımsız bir davranışı zararı arttırmış olabilir²⁰². Buna karşın mağdurun, zarar ihtimali söz konusu olmasına karşın failin kendisine bu yönde bir zarar vermeyeceği yönündeki inancı karşısında, bu inancın kuvvetli olması, onun kusurunu doğurmaz. Örneğin devlet birimlerine verilen bilginin kötüye kullanılmayacağı yönündeki inanç bu kapsamda makul bir neden olarak ele alınabilecektir²⁰³. Bu noktada, kişisel veriler konusunda, veri politikası ve veri güvenliği politikası açısından güvenilir olmadığı geniş bir kesim tarafından bilinmekte olan bir sosyal medya mecrasına kayıt olan bir kullanıcı bakımından, sitenin yapısal sorunları nedeniyle kişisel verilerinin çalınması durumunda, tazminatta indirim sebebinin oluşacağını ifade etmek gerekmektedir.

Zarar görenin, zarar görmesine yol açan eyleme rıza göstermiş olması karşısında, rıza, tazminattan indirim yapılmasını ya da tazminatın ortadan kalkmasına neden olan bir diğer durum olarak ifade edilmektedir. Burada, rızanın zaman bakımından incelenmesi gerekmektedir. Bazı durumlarda rıza, zararın meydana gelmesinden evvel izhar olunmuş olmaktadır. Bu tür bir rıza hukuka uygunluk sebebidir. Fakat tazminatta bir indirim oluşturmaz. Tazminat miktarında indirime gidilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılması bakımından önemli olan rıza türü, fiilin gerçekleşmesinden sonra verilen rıza olarak ifade edilebilir. Bu tür bir rıza, somut olayın şartlarına ve mağdurun rıza göstermekteki amacına

²⁰² **BAYSAL**, s. 43; **KURT**, s. 778.

²⁰³ **TANDOĞAN**, s. 317; **EREN**, s. 788; **TEKİNAY/ AKMAN/ BURCUOĞLU/ ALTOP**, s. 490; **ÖZER DENİZ**, s. 290.

göre tazminat miktarında bir indirim ya da tazminatın bütünüyle ortadan kaldırılmasına yönelik bir durum da oluşturabilmektedir²⁰⁴. Dolayısıyla, rızanın fiili hukuka uygun hale getiren bir yönü bulunmaktadır. Yine de rıza ile zarar arasında doğrudan bir nedensellik bağının kurulamaması durumunda, yalnızca rızaya dayalı olarak indirim yapılması söz konusu olamayacaktır²⁰⁵.

Birey ile sosyal medya sitesi arasındaki ilişkiye doğrudan etki eden bir üçüncü kişinin varlığı, zararın oluşması üzerinde doğrudan etkili olabilir. Bu noktada, sosyal medya sitesine yönelik gerçekleştirilen siber saldırılar etkili olabilmektedir. Siber saldırının büyüklüğü karşısında bireyin kişisel verilerinin çalınması veya bu siteden veri sızdırılması karşısında, sosyal medya sitesinin üstlenmiş olduğu yükümlülüklerini aşan bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, saldırı, siber saldırıyı gerçekleştiren üçüncü kişiden gelmektedir ve ortaya çıkan kusur da onun kusurudur. Fakat bu noktada veri sorumlusu olan şirketin yükümlülüklerini gerçekleştirmek bakımından aldığı önlemlerin kapsamı özellikle incelenmelidir. Şöyle ki KVKK tarafından, Clickbus Seyahat Hizmetleri A.Ş. hakkında verilen karara göre, siteye yönelik gerçekleştirilen siber saldırının sitenin kaynak koduna erişmesi mümkün olmuştur. Bu durum ise veri sorumlusu şirketin veri güvenliğine dair yükümlülüklerini yerine getirmemesi dolayısıyla gerçekleşmiştir. O halde, şirketin konuya ilişkin kusuru açıktır. Bu nedenle kurum, ilgili şirkete idari para cezası uygulamıştır²⁰⁶. Konuya ilişkin olarak maddi tazminat değerlendirmesi de benzer bir noktadan hareketle gerçekleştirilebilir. İlgili şirkete yönelik

²⁰⁴ **ÖZDEMİR**, s. 217; **KILIÇOĞLU**, s. 411; **EREN**, s. 787.

²⁰⁵ **ÖZER DENİZ**, s. 291.

²⁰⁶ **KÜÇÜKKAVRUK, Kemal**: “*Kişisel Verilerin Korunması Yükümlülüğünün İhlalinden Doğan Hukuki Sorumluluk*”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2023, s. 108.

olarak açılacak maddi tazminat davası noktasında kurumun veri güvenliğini sağlamak için gerekli tedbirleri alıp almadığının ayrıca tartışılması gerekmektedir.

2. Manevi Tazminat Davası

a. Genel Olarak

Manevi tazminat davası, temel olarak bir kimsenin kişilik haklarına yönelik hukuka aykırı şekilde gerçekleşen saldırı neticesinde oluşan zararın tazmininin, bu zarara yol açan kimseden talep edilmesi için açılır. Doktrinde manevi zarara hangi anlamın verileceği konusunda objektif ve sübjektif olmak üzere iki görüş mevcuttur. Objektif görüşe göre manevi zarar, bir kimsenin kişilik değerlerinde kendi iradesi dışında gerçekleşen objektif eksilme ve kayıpları ifade eder²⁰⁷. Sübjektif görüşe göre ise, bir kimsenin kişilik haklarına yönelik hukuka aykırı şekilde gerçekleşen bir saldırı neticesinde acı ve ızdırıba gark olmasıdır²⁰⁸.

Sosyal medya araçları üzerinden bireyin kişisel verilerinin alenileştirilmesi dolayısıyla kişilik haklarının ihlal edildiği iddiasıyla manevi tazminat talep edilebilmesinin temel hukuki dayanağı TBK md. 58'dir. TBK md. 58 hükmü, TBK md. 114/2'de yapılan atıf nedeniyle sözleşme sorumluluğu alanında da kıyas yoluyla uygulanır. Bu noktada, TMK md. 23/3 ve KVKK md. 11/ğ ile 14/3 hükümleri birlikte değerlendirilebilir. Buna ek olarak, AB Hukuku bağlamında cari bulunan 95/46 sayılı Direktifin 23/1 hükmü ve başlangıç kısmının 55. paragrafı, manevi zararın tatbiki açısından önem teşkil etmektedir. Direktif içerisinde doğrudan manevi tazminata ilişkin

²⁰⁷ EREN, s. 601; ERLÜLE, s. 54; BULUT, s. 196.

²⁰⁸ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 245; GENÇ ARIDEMİR, Arzu: Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat, İstanbul 2008, s. 11 vd.; TANDOĞAN, s. 330.

bir değerlendirme ya da dzenleme bulunmamaktadır fakat tazminat, bir bütun olarak maddi ve manevi tazminatı kapsar. Buna karşın, direktifin yerine 2018 yılında yürürlüğe giren GVKT md. 82 ile manevi tazminat açıkça dzenlenmiřtir²⁰⁹.

b. Taraflar

Manevi tazminat talebini ieren davalar bakımından, davacı, maddi tazminat davasında olduğu gibi kendi kişisel verisi işlenen kimse olacaktır. Bu kimsenin tüzel kişi olması durumunda yetkili temsilcisi, tüzel kişi adına dava açabilir. Bu kişinin küçük ya da kısıtlı olması durumunda ise ayırt etme gücüne sahip olması durumunda yasal temsilcisinin izni olmaksızın kendisi dava aėabilir²¹⁰. Davalı ise, davacının kişisel verisini hukuka aykırı bir şekilde kullanarak kişide manevi zarara sebep olan gerėek ve tüzel kişiler olabilmektedir. Yine burada da veri sorumlusunun birden fazla olması durumunda, TBK md. 61 çerėevesinde, müteselsil sorumluluk hükümlerinin işletilebilmesi mümkündür.

c. Şartları

Manevi tazminatın belirlenmesi bakımından da bazı şartların arandığı görölmektedir. Bu şartlar, fiilin hukuka aykırı olması, kusurun bulunması, kusur ile meydana gelen bu haksız fiilin bir manevi zarara sebebiyet vermesi ve fiil ile zarar arasında nedensellik bağı bulunmasıdır.

aa. Hukuka Aykırı Fiil

Manevi tazminatın şartlarından ilki, bir kimsenin kişilik haklarına dönük hukuka aykırı bir saldırının gerėekleřmiř olmasıdır. Bir kimsenin kişilik haklarına dönük bir saldırının gerėekleřip gerėekleřmedięinin tespiti için kişilik haklarının kapsamında giren

²⁰⁹ ÖZDEMİR, s. 223.

²¹⁰ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 260.

bir saldırının olması önemlidir. Çalışmamızda incelendiği şekliyle bir kimsenin sosyal medya vasıtasıyla kişisel verilerinin alenileştirilmesi ya da hukuka aykırı olarak kaydedilmesi durumunda kişilik haklarına dönük bir saldırının gerçekleşmiş olacağı açıktır.

bb. Kusur

Manevi tazminat davası açılabilmesi için bir diğer şart failin kusurlu olması ya da olayda kusursuz sorumluluk halinin bulunmamasıdır. Saldırının failin kastı veya ihmali neticesinde ortaya çıkması gerekir. Bu durum tazminat miktarının belirlenmesi açısından önem kazanmaktadır.

cc. Zarar

Manevi tazminat için gerekli olan şartlardan bir diğeri ise manevi bir zararın oluşmasıdır. Bu şart, kişinin söz konusu saldırı dolayısıyla acı, elem, üzüntü ve keder duymasını ifade etmektedir. Manevi tazminat ediminin tespiti ve takdirinde yargıcın önemli bir takdir yetkisi vardır. Bu bağlamda her şeyden önce ihlalin türü, ağırlığı, zararın yoğunluğu ve süresi, kusurun ağırlığı önem taşır. Maddi tazminatın takdirine ilişkin kriterler ve indirim sebepleri manevi tazminatta da dikkate alınacaktır²¹¹.

Saldırının kendisine yöneldiği mağdur ile bundan zarar gören kimsenin aynı kimse olması gerekmektedir. Bunun anlamı şudur manevi tazminat davaları bakımından, kanunda aksine bir düzenleme olmadığı sürece, manevi tazminat bizzat saldırıya uğrayan kişi tarafından müracaat edilebilen bir tazminat türüdür. Ancak bazen bir kişiye saldırıda bulunulması karşısında bu kişinin yakınları da bu saldırıdan etkilenebilir ve bu saldırı

²¹¹ Yargıtay HGK., 05.06.2015 T., 2013/2215 E., 2015/1487 K (www.kazanci.com,

Erişim Tarihi: 10.12.2023).

dolayısıyla acı ve keder duyabilir (TBK md. 56/2). Bu durum “yansıma zarar” olarak ifade edilmektedir ve kanunda yansıma zararın tazmininin özel olarak düzenlendiği haller dışında mahkemeler tarafından reddedilmektedir²¹². Yansıma zarar, hukuka aykırı eylemden zarar gören kişinin dışında bir başkasının zarar görmesidir. Nedensellik bağı ve hukuka aykırılık koşullarının gerçekleşmesi, özel bir koruma normunun ihlali gerekir²¹³. Kanun koyucu, TBK m. 58/II hükmünde, ağır bedensel zarar veya ölüm

²¹² Yargıtay 17. HD., 18.2.2019 T., 2016/5883 E., 2019/1590 K (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 01.12.2023).

“Mahkemece, iddia, savunma, yapılan yargılama ve toplanan delillere göre; davanın kısmen kabulü ile davacı ... için 400,00 TL. kıyafet zararı, 1.200,00 TL. bakıcı gideri ve 2.080,00 TL. ortopedik rehabilitasyon bedeli olmak üzere 3.680,00 TL. maddi ve 4.500,00 TL. manevi tazminatın kaza tarihinden işleyecek yasal faiziyle birlikte davalılardan müteselsilen tahsiline, fazla isteğin reddine; davacı ...'un davasının, uğradığını iddia ettiği zararların yansıma zarar olması ve olayla illiyet bağının bulunmaması nedeniyle reddine karar verilmiş; hüküm, davacılar vekili tarafından temyiz edilmiştir.”

²¹³ Yargıtay HGK., 05.06.2015 T., 2013/2215 E., 2015/1487 K (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 10.12.2023).

“Cismani zarar kavramına, "ruhi bütünlüğün ihlali, sinir bozukluğu veya hastalığı", "ruhi ve asabi sağlık bütünlüğü" gibi hallerin de girdiği kabul edildiğine göre; eğer bir kimsenin cismani zarara maruz kalması sonucunda, onun ana, baba, eşi, çocukları gibi çok yakınlarından birinin de aynı eylem nedeniyle hukuken korunan ruhi ve asabi sağlık bütünlüğü ağır bir şekilde haleldar olmuşsa onlar da manevi tazminat talep edebilirler. Çünkü bu durumda olanların zararları ile haksız eylem arasında uygun illiyet bağı vardır ve zararlarının niteliği itibariyle onların da ihlal edilen normun (818 sayılı BK. m.47) koruma amacı içinde bulduklarının ve hukuka aykırılık bağının gerçekleştiğinin kabulü

hallerinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir paranın ödenmesine karar verilebileceğini düzenlemiştir. Kişisel veri ihlalinin bedensel zarar veya ölüme yol açması nadiren de olsa rastlanan bir durumdur. Örneğin, kişinin eşini aldattığı bir görselin izinsiz olarak kaydedilmesi ve bunun eşine gönderilmesi sonucu ağır bedensel bir zararın meydana gelmesi halinde kişinin yakınlarının manevi tazminat talep hakkı vardır.

dd. Nedensellik Bağı

Manevi tazminat davası açılabilmesi için son şart ise saldırı ile zarar arasında uygun nedensellik bağının olması, saldırı dolayısıyla nedensellik bağı kesilmemiş olmasıdır. Nedensellik bağı, saldırının hayatın akışı içerisinde, saldırı ile zarar arasında doğrudan bağ kurulabilmesini ifade etmektedir.

d. Tazminatın Hesaplanması

Manevi tazminatın miktarının tayini konusunda hâkime, maddi tazminattın tayininden daha geniş bir yetki tanınmıştır²¹⁴. Bunun sebebi maddi tazminatın aksine manevi tazminat miktarının kesin bir şekilde belirlenmesinin zor olmasıdır. Hâkim tazminatın miktarını ve ödeme biçimini somut olaya göre tayin eder. Burada hâkimin kişisel veri ihlaliyle kimsenin manevi bütünlüğünde meydana gelen eksilmenin para ile

gerekir. Başka bir anlatımla, böyle hallerde, yansıma yoluyla değil, doğrudan doğruya zarara maruz kalma söz konusudur. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi (BGE 112 II 222 vd; Jdt 1986 I 456) failin yol açtığı kaza sonucu karısının sakatlanmasında aile hayatı bozulan kocanın, bu durum sebebiyle manevi tazminat talebini haklı görmüştür (Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman- Doç. Dr. M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1995, Sh: 645, Dipnot 26).”

²¹⁴ **TANDOĞAN**, s. 342; **BULUT, Harun**: Kişilik Hakları ve Kişilik Haklarına Saldırıdan Kaynaklanan Hukuk Davaları, Ankara 2006, s.198; **TAŞTAN**, s. 190.

giderilmesini sağlamaya çalışmaktadır²¹⁵. Ayrıca hâkim, tazminata hükmederken maddi tazminatta olduğu gibi indirim sebeplerini de dikkate alacaktır²¹⁶.

D. Sebepsiz Zenginleşme Davası

Sebepsiz zenginleşme, TBK md. 77 ile düzenlenmektedir. İlgili hükme göre, bir başkasının malvarlığı üzerinden ya da bir başkasının emeği üzerinden, meşru bir gerekçeye dayanmaksızın zenginleşen kimse, bu zenginleşmeyi iade etmekle yükümlüdür. İlgili yükümlülüğün kapsamı, temelde geçerli olmayan ya da sonradan gerçekleşmemiş/sona ermiş bir nedene dayanma hususunu kapsamaktadır.

İlgili hüküm bağlamında, bir kimsenin kişisel verilerine yönelik olarak haklı bir sebep olmaksızın saldırı gerçekleştiren kimse, bu nedenle herhangi bir kazanç elde ederse, bu kazanç ile ilgili olarak söz konusu kişisel verisi ihlal edilen kişi, saldırgana yönelik olarak sebepsiz zenginleşme davası açabilmektedir. Bu noktada veri sorumlusu ve verisi ihlal edilen kişi arasında bir sözleşmenin olup olmadığı önem kazanmaktadır. Bu sözleşmenin bulunması, kişisel veri sahibinin rızasını ortaya koyacaktır. Aksi durumda, kişisel verilerinin hukuka aykırı olarak işlendiği, bu suretle de kazanç elde edildiği gerekçesiyle, elde edilen fazla kazancın kişisel veri sahibine iade edilmesi gerekmektedir²¹⁷. Örneğin ünlü bir aktörün fotoğraflarının ve resimlerinin, bir firmanın sosyal medya hesaplarında reklam amacıyla kullanılması durumunda burada bir sebepsiz

²¹⁵ TAŞTAN, s. 190.

²¹⁶ TANDOĞAN, s. 342; TAŞTAN, s. 191.

²¹⁷ KILIÇOĞLU, s. 650-654; ZOR, s. 180; AYÖZGER ÖNGÜN, s. 294; KILIÇOĞLU, Basın Yoluyla Saldırı, s. 347.

zenginleşme olgusu ortaya çıkmaktadır. İlgili aktör, söz konusu sosyal medyayı işleten firmaya sebepsiz zenginleşme davası açabilmektedir²¹⁸.

Sebepsiz zenginleşme davasının açılabilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar arasında, başkasının malvarlığından veyahut da emeğinden kaynaklanan ve haklı olmayan bir zenginleşmenin gerçekleşmesi (1), zenginleşme ve zenginleşmeye neden olan hadise arasında bir nedensellik bağı (2) olması gerekmektedir²¹⁹. Buna karşın kusur, sebepsiz zenginleşme davaları açısından şart olarak belirlenmemiştir. O halde, bir kimsenin kişisel verilerinin sosyal medya paylaşım siteleri üzerinden, bir rıza ya da herhangi bir başka meşru nedene dayalı olmaksızın kullanılması, bu kullanım dolayısıyla da haksız saldırıyı gerçekleştirenlerin ya da üçüncü kişilerin zenginleşmesi durumunda sebepsiz zenginleşme davasının açılması mümkündür²²⁰.

Sebepsiz zenginleşme ile ilgili olarak dikkat edilmesi gerekli olan husus, sebepsiz zenginleşme miktarının ne olması gerektiğinin tespit edilmesidir. Bir görüşe göre sebepsiz zenginleşmenin miktarı, diğer tarafın fakirleşme miktarı ile sınırlı olmalıdır. Bu durumda kişisel verilerin ihlali ile genellikle diğer tarafın fakirleşmesi söz konusu olmadığından, sebepsiz zenginleşme davasının açılması mümkün olamayacaktır. Zira kişisel veri, kişinin mülkiyetine dahil olan soyut bir değerdir. Burada, yalnızca bir malvarlığında meydana gelen haksız değişimin iadesi söz konusudur. Bu nedenle

²¹⁸ Benzer yönde basın davaları için Bkz. **ÖZDEMİR**, s. 199; **ZOR**, s. 180; **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 348; **AYÖZGER ÖNGÜN**, s. 294.

²¹⁹ **ÖZDEMİR**, s. 199; **ZOR**, s. 180; **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 348; **AYÖZGER ÖNGÜN**, s. 294; **HATEMİ/GÖKYAYLA**, s. 210-218.

²²⁰ **KILIÇOĞLU**, Basın Yoluyla Saldırı, s. 348; **AYÖZGER ÖNGÜN**, s. 294; **ZOR**, s. 181; **ÖZDEMİR**, s. 200.

sebepsiz zenginleşme bakımından, kişinin hukuki alanına haksız şekilde bir müdahalenin gerçekleşmesi sayesinde temin edilen her zenginleşmenin sebepsiz zenginleşme olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri süren bir başka görüş ileri sürülmektedir²²¹. Kişisel verilere uyarlanması bakımından, bu ikinci görüşü kabul etmenin daha makul olacağı kanaatindeyiz.

Sebepsiz zenginleşme bakımından bir zamanaşımı süresi öngörülmüştür. TBK md. 82 hükmüne göre, sebepsiz zenginleşme dolayısıyla talep hakkı ortaya çıkan kişi, bu talep hakkının olduğunu öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her halde on yıl içerisinde talebini ileri sürmelidir.

E. İfa Davası Ve Cebri İcra

1. İfa Davası

Borcun yerine getirilmemesi durumunda, alacaklıya tanınan bazı haklar bulunmaktadır. Bunlardan biri *ifa davası* olarak dikkat çekmektedir. İfa davasının bir diğer adı da aynen ifa talebi olarak belirtilmektedir. Söz konusu dava ile alacaklı, muhatabını (borçluyu) sözleşme ile yükümlendiği edimini ifa etmeye mahkûm etmeyi amaçlamaktadır. Aynen ifa talebi esas olarak TBK'nın md. 123 ve md. 125/1 hükümleri ile düzenlenmiştir. Bu hükümler, bir sözleşmede borçlunun vadesi gelmiş borcunu ifa etmeyerek temerrüde düşmesi halinde söz konusu olmaktadır. Fakat ifa talebi, borçlu temerrüdünün değil, borcun muaccel olmasının bir sonucu olduğundan, temerrüt

²²¹ ÖZDEMİR, s. 200; ZOR, s. 181; AYÖZGER ÖNGÜN, s. 295.

gerçekleşmeden de muaccel borçlar bakımından aynen ifa talebinin ileri sürülmesi mümkündür²²².

İfa davasının açılabilmesi için bazı şartların gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bunlar ise ifanın mümkün olması ve borcun muaccel hale gelmiş olmasıdır. Diğer yandan kusur ya da zararın ortaya çıkmış olması şart değildir. Aynı şekilde, borçlunun alacaklı tarafından temerrüde düşürülmüş olması da şart değildir. Alacaklının muaccel hale gelmiş ifa edilebilir bir alacağının bulunması durumunda söz konusu ifa davası açılabilir. İfa davasında alacaklının ispat etmesi gerekli olan husus, alacağının bulunmasıdır²²³.

Kişisel verilerin korunması bakımından, sözleşmeye uygun şekilde kişisel verileri işlemeyen veri sorumlusuna karşı ifa davası açılarak, söz konusu verinin sözleşmeye uygun şekilde işlenmesi talep edilebilir.

2. Cebri İcra

İfa davası dışındaki bir diğer talep de cebri icra yoludur. Mahkeme kararı elde edilmiş olmasına karşın, borçlunun borcunu yerine getirmemesi durumunda devletin icra organları eliyle borçlunun borcunu ifa etmesine zorlanması cebri icra olarak ifade edilebilir. Kişisel verilerin korunmasına yönelik tedbirler, muhatabının (Veri sorumlusu, veri işleyen ve üçüncü kişi) bir yapma/yapmama edimini yerine getirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla cebri icranın kapsamına girmektedir. Kişisel verileri hukuka uygun şekilde işleme yükümlülüğünü yerine getirmeyen sosyal medya veri sorumlusunun yükümlülüğünü yerine getirmesi maksadıyla ifa davası açılması ve ifanın yerine

²²² **NOMER**, s. 283; **TANDOĞAN**, s. 406-407; **OĞUZMAN, Kemal/ ÖZ, Turgut**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt 1), İstanbul 2015, s. 370; **REİSOĞLU**, s. 346.; **TAŞTAN**, , s. 140-141.

²²³ **TAŞTAN**, s. 140; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 370; **NOMER**, s. 283; **REİSOĞLU**, s. 346.

getirilmemesi durumunda da hakkında cebri icra yoluna müracaat edilmesi mümkündür²²⁴.

F. Hukuk Davalarında İspat Yükümlülüğü

Sözleşmeden kaynaklanan borç ilişkileri bakımından, ispat yükü temelde borçlu üzerindedir. Borcunu ifa etmeyen borçlu, kusursuzluğunu ispatlamadıkça alacaklının zararını tazminle yükümlüdür (TBK md. 112). Bu durumda borçlu ya borçlu olmadığı ya da borcun ihlâli bakımından kusurlu olmadığını ispat etmek mecburiyetindedir. Kişisel verilerin muhafaza edilmesi ve işlenmesi bakımından ortada bir sözleşme bulunmaktadır. Bu sözleşme temel olarak bir vekalet sözleşmesi olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla vekilin veri işlenmesi bakımından özen yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu sözleşme bağlamında veri sorumlusu ve veri işleyen, kişisel verinin ihlali bakımından üzerine düşen özen yükümlülüğünü yerine getirdiğini ispat etmekle mükelleftir²²⁵.

Bazı durumlarda kişisel veri meselesi, eser sözleşmesi bünyesinde gündeme gelmektedir. Bu noktada ise veri sorumlusu ve veri işleyen yüklenici konumunda olacaktır ki yüklenicinin de özen yükümlülüğü bulunmaktadır. Fakat ispat yükü bakımından tarafların farklı bir esas belirlemesi mümkündür. Bu noktada sözleşmenin sınırı ispat esasının hukuka ve ahlaka aykırı olmamasıdır²²⁶.

²²⁴TAŞTAN, s. 141; OĞUZMAN/ÖZ, s. 372; TANDOĞAN, s. 408; REİSOĞLU, s. 347.

²²⁵ TAŞTEKİN, Sinem: Vekilin Vekalet Sözleşmesinden Kaynaklanan Özen Borcu, İMUHFD, S. 6, C. 2, Y. 2019, ss. 83-105, 96-98; AKİPEK, Şebnem: Alt Vekâlet, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s. 55; GENÇ ARIDEMİR, s. 267.

²²⁶ GENÇ ARIDEMİR, s. 267; TAŞTEKİN, s. 96; AKİPEK, s. 55.

Kişisel verisi ihlal edilen kişi, tazminat davası bakımından aynı zamanda ortaya çıkan zararını ispat etmek mecburiyetinde kalabilmektedir. Bu noktada zarar, maddi zarar olacaktır. Örneğin, ABD’de görülen *Paul v. Providence Health System Oregon* davasında, hastaneden bilgileri çalınan hastaların hastaneyi dava ettikleri davada, yargı mercii hastaların bu bilgilerin çalınması dolayısıyla ne gibi bir zarara uğradıklarını ortaya koymalarını istemiştir²²⁷. Ancak sosyal medyada yer alan bilgilerin çalınması durumunda farklı bir hususiyet söz konusu olabilmektedir. Şöyle ki kişinin sosyal medya hesaplarında “gizli” olarak muhafaza ettiği verilerin sosyal medya sitesinin veri koruma politikasındaki açıklar nedeniyle alenileştirilmesi durumunda bu kişinin işini kaybetmesi, dolaylı olarak kişisel veri ihlali nedeniyle ortaya çıkan bir zarar olarak ortaya çıkacaktır. Bu durum ortaya koymaktadır ki verilerin ihlal edilmesi dolayısıyla ortaya çıkan zararı ispat etmek güçtür. Hâkim, somut olayın gerekliliklerini ve tarafların kişisel verilerin ihlali dolayısıyla oluşabilecek, bilhassa manevi zararı, öngörerek karar verecektir²²⁸.

Bazı durumlarda ise kişisel verilerin sosyal medya üzerinden ihlal edilmesi durumunda, taraflar arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut olmayabilir. Bu durumda tarafların haksız fiil esasına dayalı olarak tazminat talep etmeleri durumunda ispat yükü önem kazanmaktadır. Kişisel verileri ihlal edilen kişi, bu durumda sadece zarar gördüğünü değil, aynı zamanda karşı tarafın kusurunu ve kusur ile zarar arasında bir nedensellik bağı olduğunu ispat edebilmelidir (TBK md. 50). Bu durumda, kurumun benzer ihlaller ortaya koyduğunun anlaşılması durumunda, zarar görenin ispat yükünü hafifletici bir durum ortaya çıkabilecektir. Buna karşın, genel olarak, kişisel verileri ihlal edilen kişilerin ispat külfetinin hafifletilmesi gerektiği açıktır. Zira bu kimselerin teknik bilgilerinin kısıtlı olduğu düşünüldüğünde, ilgili ihlalin gerçekleşmesi durumunda söz

²²⁷ ÖZER DENİZ, s. 314.

²²⁸ ÖZER DENİZ, s. 315; GENÇ ARIDEMİR, s. 191.

konusu ihlali uygun araçlarla ortaya koyması mümkün olamayabilir. Bu nedenle literatürde ilk görünüş ispatı denilen ispat türü kişisel verilerin ihlal edilmesi nedeniyle zararın ortaya çıkması noktasında, uygun bir ispat aracı olarak tavsiye edilmektedir²²⁹.

²²⁹ ÖZER DEMİR, s. 316.

SONUÇ

Bu çalışmada sosyal medya siteleri üzerinden kişisel verilerin ihlal edilmesi durumunda müracaat edilebilecek hukuki kurumlar ele alınmıştır.

Bu konuyu gündeme getiren olaylardan biri *Cambridge Analytica* hadisesidir. 2018 yılında, Facebook ve Cambridge Analytica arasındaki veri paylaşımı konusunun ifşa olması ile tartışmaya açılmıştır. Cambridge Analytica Alexander Nix tarafından Londra'da 2013 yılında kurulmuş bir veri politikası danışma şirketidir. Şirketin ana misyonu bireylerin davranışlarını, onları neyin motive ettiğini veri temelli davranış analizi (*data-based behavior analysis*) üzerinden değerlendirmektir. Bu şirketin 2016 yılındaki ABD başkanlık seçimlerinde ün kazandığı anlaşılmaktadır. Şirket bilhassa veri analiz metotları ile kitlesel etki sahibi olmuştur. Teknik olarak ise büyük verilerin kullanılmasını tercih etmiştir. 2016 yılında Donald Trump'un seçimleri kazanmasında etkili olduğu ifade edilmektedir.

Sosyal medya aracılığı ile kişisel verilerin ihlal edilmesi bakımından müracaat edilebilecek en temel yollar arasında *tazminat davaları* gelmektedir. Buna karşın, tazminat davası dışında da başvurulabilecek çeşitli yollar bulunmaktadır. Bunlar arasında *saldırının durdurulması* ve *saldırı tehlikesinin önlenmesi* ile *saldırının hukuka aykırılığının tespiti* gibi davalar bulunmaktadır. İhlal durumun sözleşmeden kaynaklanması durumunda, ifa yeri değişiklik gösterebilir. Çünkü TMK md. 25/5 ya da HMK'nın genel yetki kuralı kesin değildir. Dolayısıyla sözleşmeye dayalı olarak, ifa yeri de yetkili mahkeme olarak belirebilmektedir. Diğer yandan, davaya konu eylemin haksız fiile isnat edilmesi durumunda, yetkili merci de HMK md .16 uyarınca ilgili eylemin gerçekleştiği yer veyahut da zararın gerçekleştiği/gerçekleşme ihtimalinin olduğu yer mahkemesi olarak tespit edilebilmektedir

İlgili özel hukuk kurumları ülkemizde farklı şekillerde düzenlenmiştir. Bunlar şu şekildedir:

- Saldırı tehlikesinin önlenmesi davasının hukuki normu TMK md. 25/1'dir İlgili hükme göre bir davada, davacı taraf, kendisine yönelik bir kişilik hakkı saldırısı ihtimali olduğunu ve bunun önlenmesini talep edebilir. Buna ek olarak, mevcut bir saldırının sona erdirilmesi ya da etkileri devam eden bir sona ermiş saldırıya dair hukuka aykırılık tespitini talep edebilmektedir.

- Saldırı tehlikesinin önlenmesi davası açılması durumunda, davanın lehe sonuçlanması, İcra İflas Kanunu (İİK) md. 30 uyarınca davanın sonucu icra edilecektir.

- Saldırıya son verilmesi (*veya saldırının durdurulması*) davası da yine TMK md. 25/1'e dayalı olarak açılabilmektedir. Bir kimsenin kişilik haklarına saldırı niteliğindeki eylemin sona erdirilmesi, mevcut saldırıların bertaraf edilmesi amacıyla saldırının durdurulması davası açılabilmektedir. Saldırının durdurulması davasında da saldırı tehlikesinin engellenmesi davasında olduğu gibi, zarar ya da bir kusur şartı aranmamaktadır.

- Bu noktada, saldırının durdurulması davasının bir sürekliliği olan saldırılar açısından geçerli olduğu fakat anlık saldırılar bakımından geçerlilik kazanmadığı ifade edilmelidir. Kişisel verilerin işlenmesi ya da genel olarak ihlal edilmesi hususu da bir süreklilik içerebilmektedir.

- Tespit davasının kapsamı, HMK md. 106 ile düzenlenmektedir. İlgili hüküm, tespit davası açmak bakımından, davacının hukuki bir yararının olması gerekliliğini şart koşmaktadır. Tespit davası bakımından davacı, hakkına yönelik bir müdahalenin olduğunu iddia edebilir. Bu durum bir müspet tespiti ifade etmektedir. Bu noktada, kişisel verinin

mevcudiyetini değil söz konusu veriye yönelik ilgili veri sorumlusu, veri işleticisi ya da üçüncü kişi tarafından bir saldırının olduğunun tespit edilmesini talep etmesi gerekmektedir.

- Vekâletsiz iş görme olarak adlandırılan hukuki ilişki, bir kimsenin işini ondan hukuka uygun bir sözleşme karşılığında yetkilendirme almaksızın görmeyi ifade etmektedir. Gerçek olmayan vekaletsiz iş görme davaları da bir yönüyle koruma tedbiri niteliğindeki davalar arasında TMK md. 25 ile düzenlenmektedir. Bu davalar bakımından da kusur ya da zararın aranmadığı görülmektedir. Söz konusu dava neticesinde, kişilik haklarına hukuka aykırı bir saldırı gerçekleşen ve bu saldırı neticesinde bir kazanç elde eden iş görenin elde ettiği kazançların ondan alınarak kişilik hakları ihlal edilen kişiye verilecek olması, esaslı bir koruma sağlamaktadır. Bu noktada sosyal medya hesapları üzerinden bir başkası adına sahte hesap açan ve bu sahte hesap üzerinden bir kazanç elde eden kişinin, elde ettiği kazancın bütünüyle adına sahte sosyal medya hesabı açılan kişiye devredilecek olması bu noktada önemli bir koruma tedbiri olarak ifade edilebilir.
- Kişilik haklarına yönelen saldırılar bakımından, bireylerin talep edebileceği bir diğer hukuki sorumluluk türü de maddi-manevi zararların giderilebilmesi amacıyla açılan tazminat davaları olarak dikkat çekmektedir. Bu noktada, bireyin kişisel verilerinin ihlal edilmiş olması üzerinde etkili olan hususlar arasında, bu verilerin sözleşme ilişkisi kapsamında, ilişkisi olduğu kimseler tarafından ihlal edilmesidir.

KAYNAKÇA

AKGÜL, Aydın: Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul 2014.

AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku Birinci Cilt, İstanbul 2014.

AKKURT, Sinan Sami: “Kişilik Hakkının Sosyal Medya Kullanıcıları Tarafından İhlali Halinde Ortaya Çıkacak Cezai Sorumluluğa Medeni Hukuk Bağlamında Bir Bakış”, SÜHFD, C. 25 S. 2, Y. 2017, ss. 329-373.

AKKURT, Sinan Sami: “Kişisel Veri Kavramının Hukuki Niteliğine İlişkin Yaklaşımlara Mukayeseli Bir Bakış”, Kişisel Verileri Koruma Dergisi, C. 2, S. 1, Y. 2002, ss. 20-32.

AKPINAR, Mustafa Eren: “A Review on the Relationship of Big Data and Cambridge Analytica”, Journal of Communication Science Researches, C. 2, S. 1, Y. 2022, ss. 56-63.

AKSOY, Abdülkadir/TÜRKOLMEZ, Onur: “Dijital Çağa Demokrasiyi Çağırarak: Cambridge Analytica Skandalı”, Journal of Political Administrative and Local Studies (JPAL), C. 3, S. 1, Y. 2020, ss. 41- 59.

AKSOY, Hüseyin Can: Medeni Hukuk ve Özellikleri Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul 2020.

AKTAŞ, Hasret/ ULUTAŞ, Serhat: “Tekno Nevrotik Kaçı: Web 2.0”, Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Çalışmaları Dergisi, S. 12, Y. 2010, ss.126-147.

AKÜNAL, Teoman: Haksız Fiillerden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu, İstanbul 1997.

ANI, Nali: “Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Açık Rıza”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.

ARKAN AKBIYIK, Azra: Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme, İstanbul 1999.

AŞIKOĞLU, Şehriban İpek: Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması ve Büyük Veri, İstanbul 2018.

ATAK, Songül: “Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Avrupa Birliği Yönergesinin Temel Özellikleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S. 59-60 Y. 2009, s. 200-223.

ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ ERDOĞAN, Ersin: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2017.

ATAMER, Yeşim M: Haksız Fiilden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, Özellikle Uygun Nedensellik Bağı ve Normun Koruma Amacı Kuramları, İstanbul 1996.

ATLAN, Hülya: Manevi Zararı Tazmin Yolları, İstanbul 2015.

AUSTIN, S: Instagram: Complete Guide-History, Products, Foundinh and More, 2023, <https://history-computer.com/instagram-history/#:~:text=Instagram%20is%20a%20photo%20and,acquired%20by%20Facebook%20in%202012>

AYAN, Mehmet: Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), Konya 2015 (Kısaltılmış: Borçlar Hukuku).

AYAN, Mehmet: Eşya Hukuku I, Zilyetlik ve Tapu Sicili. Ankara 2016,

AYAN, Mehmet/ AYAN, Nursen: Kişiler Hukuku, Ankara 2016.

AYDEMİR, Cansu Ceren: “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu (M. 135)”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2023.

AYDIN, Seda Erdem: “AİHM İçtihatları Bağlamında Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.

AYÖZGER ÖNGÜN, Çiğdem: Kişisel Verilerin Korunması Hukuku (Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin özel Düzenlemeler Dahil), İstanbul 2019.

BADUR, Emel/KURT KONCA Nesibe: “Kişisel Verilerin Hukuka Aykırı İşlenmesinden Doğan Zararların Tazmini ve Görevli Mahkeme”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi, C. 13, S. 2, Y. 2022, ss. 476-490.

BAKARDJIEVA, Maria: Internet Society: The Internet In Everyday Life, Sage 2005.

BALCI, Şükrü/ GÖLCÜ, Abdulkadir: “Türkiye’de Üniversite Öğrencileri Arasında Facebook Bağımlılığı: “Selçuk Üniversitesi Örneği””, Türkiyat Araştırmaları Dergisi S. 34, ss. 255-278.

BASKIN, Onur: Türk Hukuku Bakımından Kişilik Hakkı Kapsamında Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2021.

BAŞALP, Nilgün: "Avrupa Birliği Veri Koruması Genel Regülasyonu’nun Temel Yenilikleri", Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 21, S.1, Y. 2015, ss. 77–105.

BAŞALP, Nilgün: Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması, Ankara 2004.

BAUMAN, Zygmunt: Küreselleşme, İstanbul 2006.

BEAL, V: Digital. <https://www.webopedia.com/definitions/digital/> (Erişim Tarihi: 5.9.2023).

BERZINYA, Aigerim: Data Privacy in Social Media: Who Takes Responsibility and Data Protection as a Priority Feature. Turtler, <https://turtler.io/news/data-privacy-in-social-media-who-takes-responsibility-and-data-protection-as-a-priority-feature>, 2019 (Erişim Tarihi: 6.9.2023).

BEYTAR, Erbil: İşçinin Kişiliğinin ve Kişisel Verilerinin Korunması, İstanbul 2018.

BİLGİGÜVENLİĞİ <http://bilgigüvenligi.gov.tr/sonkullanici/index.php>, 2013(Erişim Tarihi: 7.9.2023).

BROWN, Rob: Public Relations and the Social Web, London 2009, s. 37.

BULUNMAZ, Barış: “Otomotiv Sektöründe Sosyal Medyanın Kullanımı ve FIAT Örneği”, Global Media Journal Turkish Edition, C. 2, S. 3, Y. 2011, ss. 19-50.

BULUT, Harun: Kişilik Hakları ve Kişilik Haklarına Saldırıdan Kaynaklanan Hukuk Davaları, Ankara 2006.

BÜK, Alaattin: Bilişim Alanında Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2018.

CAN, Celil: Kötü Amaçlı Yazılım, Yanıltıcı ve Zararlı Site Uyarısı, <https://www.celilcan.net/google-kotu-amacli-yazilim-uyarisi/>, 2023 (Erişim Tarihi: 04.09.2023).

CARMINATI, Barbara/FERRARI, Elena/ HEATHERLY, Raymond/ KANTARCIOĞLU, Murat /THURASINGHAM, Bhavani: “Semantic Webbased Social Network Access Control”, Computers & Security, C. 30, Y. 2011.

CATE, Fred H.: “The Changing Face of Privacy Protection in the European Union and the United States”, Indiana Law Review, C. 33, S. 173, Y. 1999, ss. 173–232.

ÇALIŞKAN, Mustafa/ MENCİK, Yunus: “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, Akademik Bakış Dergisi, S.50, Y.2015, s. 254-277.

ÇELİKEL, Serdar: Kişisel Verilerin Korunması Hukuku Bakımından Veri Sorumlusu ve Veri Sorumlusunun Yükümlülükleri, Ankara 2022.

DEĞERLİYURT, Canberk: Götürü Manevi Tazminat, İstanbul 2019.

DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat: 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile Karşılaştırmalı Olarak Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü Uyarınca Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, İstanbul 2017.

DONAY, Süheyl: Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, İstanbul 1978.

DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku C. II Kişiler Hukuku, İstanbul 2020.

DÜLGER, Volkan: “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Türk Ceza Kanunu Bağlamında Kişisel Verilerin Ceza Normlarıyla Korunması”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 2, 2016, ss. 101-168.

DÜLGER, Volkan: Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, İstanbul 2020 (Kişisel Verilerin Korunması Hukuku).

EKİNCİ, Ahmet: “Bir İnanç Meselesi Olarak İnsan Onuru: Kavramın Dini ve Seküler Temelleri” Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 26, S.1, Y.2022, ss. 477-536.

ERASLAN TÜRKMEN, Sevgi: Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesinde Açık Rızanın Aranmadığı Haller, İstanbul 2019.

ERDEM, Mehmet: “Tazminatın Götürü Olarak Belirlenmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara 2009, ss. 97-124.

ERDOĞAN, Canan: “Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması (Sosyal Medya Örneği Kapsamında)”, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, C. 21, Y. 2019, ss. 2445-2468.

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018,

ERGÜNE, Mehmet Serkan: Olumsuz Zarar, İstanbul 2008.

ERLÜLE, Fulya: Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, Ankara 2015.

ERTUĞRUL, Meltem: “Çocuğun Kişisel Verilerinin Velisi Tarafından Sosyal Medyada Kullanılmasının Kişilik Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi”, YBHD, C. 6, S. 2, Y. 2021, ss.513-564.

ERZURUMLU, Nurbanu: “Türk Hukukunda Fikrî Mülkiyete Konu Malların Cebrî İcrası”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S. 2, Y.2017, ss. 167-191.

F-SECURE: <http://safeandsavvy.f-secure.com/2011/01/20/how-to-protect-from-malware/>, 2005 (Erişim Tarihi: 7.9.2023).

Fashion ID GmbH & Co. KG v Verbraucherzentrale NRW, C-40/17, CJEU Second Chamber, <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-07/cp190099en.pdf>, 2019 (Erişim Tarihi: 1.12.2023).

FİDAN, Mustafa: İktidarın Panoptik Gözü Olarak Sosyal Medya: Facebook-Cambridge Analytica Örneği”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

FOX, Alexa K./ ROYNE, Maria B: “Private Information In A Social Media World: Assessing Consumers’ Fear And Understanding Of Social Media Privacy”, Journal of Marketing Theory & Practice, C. 26, Y. 2018, ss. 72-89

GENÇ ARIDEMİR, Arzu: Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat, İstanbul 2008.

GERAY, Haluk: İletişim Ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları, Ankara 2003.

GÖNENLİ, Gülşah/HÜRMERİÇ, Pelin. “Sosyal Medya: Bir Alan Çalışması Olarak Facebook Kullanımı”, Sosyal Medya/Akademi, Y. 2012, ss. 213-242.

GÖNÜL KOŞAR, Günhan: Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur ve Etkisi, İstanbul 2020.

GÜNEŞ, İlhami: Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2015.

GÜZEL, Cansel: “Sosyal Medyanın Niteliği, Gelişimi ve Kullanım Alanları Üzerine Kuramsal Bir İnceleme”, Sosyolojik Düşün, C. 5, S. 2, Y. 2020, ss. 93-112.

HATEMİ, Hüseyin/ GÖKYAYLA, Emre: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2017.

HAZAR, Murat: “Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, S. 32, Y. 2011, ss.151-175.

HELVACI, Serap: Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Haklarını Koruyucu Davalar, İstanbul 2001.

HELVACI, Serap/ ERLÜLE, Fulya: Medeni Hukuka Giriş, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, İstanbul 2022.

HENKOĞLU, Türkyay: Bilgi Güvenliği ve Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2015.

HİZARCI, Emine: 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununun AB Veri Koruma Hukuku Işığında Değerlendirilmesi, Ankara 2020.

JOOMLA: <http://www.jt.gen.tr/makaleler/haberler/guvenlik/sasdirilar/9-cross-site-scripting-attack.html>, 2013 (Erişim Tarihi: 7.9.2023).

KANG, Jerry: “Information Privacy in Cyberspace Transactions”, Stanford Law Review, S. 50, Y. 1998.

KARAHASAN, Mustafa Reşit: Tazminat Hukuku Maddi Tazminat, İstanbul 2001.

KARAYALÇIN, Cem: “Algılanan Sosyal Medya Pazarlama Çabalarının Marka Değeri ve Satın Alma Niyeti Üzerine Etkisi: Tüketicilerin Sosyal Medya Bağı ve Kullanım Sıklığı Üzerine Bir Araştırma”, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

KAYA, Cemil: “Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi Ekseninde Hassas (Kişisel) Veriler ve İşlenmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Mecmuası Prof. Dr. İlhan Özey’a Armağan, C. LXIX S. 1-2, 2011, ss. 317-334. (Kısaltılmış: Hassas Kişisel Veriler)

KAYA, Mine: “Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerinin Kişilik Haklarının İhlali”, TBB Dergisi, 119, Y. 2015.

KENDER, Rayegan: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku: Sigorta Müessesesi, Sigorta Sözleşmesi, İstanbul 2011.

KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat: Medeni Hukuk, Ankara 2016.

KILIÇOĞLU, Ahmet: Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuki Sorumluluk, Ankara 2016 (Kısaltılmış: Basın Yoluyla Saldırı).

KIRIK, Ali Murat: “Yeni Medya Aracılığıyla Değişen İletişim Süreci: Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakóltesi Elektronik Dergisi, C. 5, S. 1, Y. 2017, ss.230- 261.

KOCABAY, Hatice: “Bir Dedikodu İletişim Mekanı Olarak İnternet Sitelerinin Forumları”, Millî Folklor Dergisi, C. 10, S.75, Y. 2007.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt I: Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, İstanbul 2017.

KORFF, Douwe: New Challenges to Data Protection Study-Working Paper No. 2: Data Protection Laws in the EU: The Difficulties in Meeting the Challenges Posed by Global Social and Technical Developments, European Commission DG Justice, Freedom and Security Report, 2010.

KOZLOWSKA: ["The Cambridge Analytica Scandal Affected 87 Million People, Facebook Says"](#), 2019.

KURT, Leyla Müjde: “Zarar Görenin Zararı Azaltma Külfeti”, AÜHFD, S. 64, C. 3, Y. 2015, ss. 775-814.

KURU, Baki/ BUDAK, Ali Cem: Tespit Davaları, Ankara 2010.

KÜZECİ, Elif: Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2010.

LIETSALA, Katri/ SIRKKUNEN, Esa: Social Media: Introduction to The Tools And Processes of Participatory Economy, Finland 2008, s. 25.

LİSTER, Martin/ DOVEY, Jon/ GIDDINGS, Seth/ GRANT, Iain/ KELLY, Kieran: New Media: A Critical Introduction Second Edition, 2009.

MERWE, Van Der/ LOOCK, A. J/ DABROWSKI, M.: Characteristics and Responsibilities Involved in a Phishing Attack, Winter International Symposium on Information and Communication Technologies, Cape Town 2005.

MUTLU, Erol: Kitle İletişim Kuramları ve Türkiye’de Basın Yayın Eğitimi, Ankara 1992. (Kısaltılmış: Kitle İletişim Kuramları)

MUTLU, Sefa: Kişisel Verilerin Soruşturma Evresinde İşlenmesi ve İnsan Hakları Kapsamında Korunması, Ankara 2020.

NOMER, Haluk: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2013.

OĞUZMAN, Kemal/ ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt 1), İstanbul 2015.

OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), İstanbul 2010.

Oxford Learner's English, 2023,
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/personal?q=personal>,
(Erişim Tarihi: 12.8.2023).

ÖZDEMİR, Hayrunnisa: Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması, Ankara 2009.

ÖZER DENİZ, Miray: Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bundan Doğan Sorumluluk, İstanbul 2022.

ÖZTÜRK, Bahri/ ALTINOK ÇALIŞKAN, Elif/ SEYHAN, Serkan: Kişisel Verilerin Korunması Hukuku Teorik ve Pratik Çalışma Kitabı, Ankara 2021

PETEK, Hasan: Kişilik Değerlerinin Ölümden Sonra Korunması, Ankara 2015.

PEW RESEARCH CENTER: "Americans' complicated feelings about social media in an era of privacy concerns." Retrieved March 15, 2021 from <https://www.pewresearch.org/facttank/2018/03/27/americans-complicated-feelings-about-social-media-in-an-era-of-privacyconcerns/>, 2018 (Erişim Tarihi: 6.9.2023).

PHILLIPS David/ YOUNG Philip: Online Public Relations: A Practical Guide to Developing an Online Strategy in the World of Social Media, CIPR, London 2009.

PINAR, Övgü: Oğlunun Fotoğraflarını İzinsiz Sosyal Medyada Paylaşan Anne Suçlu Bulundu. BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42604622>, 2018.

PURTOVA, Nadezhda: “Private Law Solutions in European Data Protection: Relationship to Privacy, and Waiver of Data Protection Rights”, Netherlands Quarterly of Human Rights Journal, Y. 2010, C. 28, S.2, s. 179- 198

QUARTZ: <https://qz.com/1245049/the-cambridge-analytica-scandal-affected-87-million-people-facebook-says>, (Erişim Tarihi: 6.9.2023).

REİSOĞLU, Sefa: Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2012

RENNIE, M: Data Protection and Social Media”, Delta-Net, 2023, <https://www.delta-net.com/knowledge-base/compliance/data-protection/data-protection-and-social-media/>, (Erişim Tarihi: 6.9.2023).

RiskBasedSecurity: "Personal Data of 350,000+ Social Media Influencers and Users Compromised." 2020, <https://www.riskbasedsecurity.com/2020/06/24/personal-data-of-350000-social-mediainfluencers-and-users-compromised-following-preen-me-hack/>, (Erişim Tarihi: 6.9.2023)

ROOM, Data Protection & Compliance in Context, Swindon, United Kingdom, 2007.

ROSENBERG, M/ CONFESSORE, N/ CADWALLADR, C. "[How Trump Consultants Exploited the Facebook Data of Millions](https://www.nytimes.com/2018/03/17/us/politics/cambridge-analytica-trump-campaign.html)". The New York Times, <https://www.nytimes.com/2018/03/17/us/politics/cambridge-analytica-trump-campaign.html>, 2018, (Erişim Tarihi: 6.9.2023).

SAHAR, Noor Tallat Azzar: “6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununda Yer Alan Temel Kavramlar ile Terminoloji”, Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksel Okulu Dergisi, C. 4, S. 1, Y. 2021.

SAQUIB: How Much Time People Spend on Social Media?, <https://www.newvisiontheatres.com/time-people-spend-on-social-media>, (Erişim Tarihi: 4.4.2023)

SCOTT D M: The New Rules of Marketing and PR, John Wiley and Sons, New Jersey, Y. 2010.

SCWARTZ, Paul: The Computer in German and American Constitutional Law: Towards an American Right of Informational Self Determination, American Journal of Comparative Law, Y.1989, C. 37, S.4, s. 675-701.

SEROZAN, RONA: Kişiler Hukuku, İstanbul 2015.

SMUDDE P M: Blogging, Ethics and Public Relations: A Proactive and Dialogic Approach, Public Relations Quarterly, C. 50, S. 3, Y. 2005, 35-38,

SQUIRREMAIL: <http://squirremail.org/>, 2013, (Erişim Tarihi: 7.9.2023).

STATISTA: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>, (Erişim Tarihi: 5.9.2023).

ŞAHİN, Ayşe Aslıhan: Türk İdare Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2023.

ŞENTÜRK, Mervenur: “User Perception Of Personalized Advertisements And Surveillance On Facebook and Instagram: A Comparative Analysis Between Digital Natives And Digital Immigrants” Kadir Has Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

ŞENYÜZ, Doğan: Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler, Bursa 2018.

ŞİMŞEK, Oğuz: Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul 2008,

TANDOĞAN, Haluk: Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Hukuku Bakımından Vekaletsiz İş Görme, İstanbul 1957 (Kısaltılmış: Vekaletsiz İş Görme).

TANDOĞAN, Haluk: Türk Mes'uliyet Hukuku, Ankara 1961.

TAŞTAN, Furkan Güven: Tür Sözleşme Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul 2017.

TAŞTEKİN, Sinem: “Vekilin Vekalet Sözleşmesinden Kaynaklanan Özen Borcu”, İMUHFD, S. 6, C. 2, Y. 2019, ss. 83-105.

TDK Sözlük, “kişisel”, <https://sozluk.gov.tr/>, (erişim Tarihi: 12.08.2023).

TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012.

TEPE, Esra: Özel Hukuk Açısından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2021.

TİFTİK, Mustafa: Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı, Ankara 1994.

TOPÇUOĞLU, Celican: Kötü Amaçlı Yazılım, Yanıltıcı ve Zararlı Site Uyarısı, <https://www.celilcan.net/google-kotu-amacli-yazilim-uyarisi/>, (Erişim Tarihi: 7.9.2023).

TÜZÜNER, Özlem: Marka Rehni Sözleşmesi ve Uygulanacak Hukuk, İstanbul 2007.

VIVIAN, John: Media of Mass Communication, Boston 1999.

VURAL AKINCI, Beril/BAT, Mikail: “Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma”, Journal of Yasar University E-Dergisi, C. 20, S. 5, Y. 2010, ss. 3348-3382.

WARREN, S. D. ve BRANDEIS, L. D: “The Right to Privacy”, Harvard Law Review, Y. 5, S. 4, Y. 1890.

WILCOX D L: “The Landscape of Today’s Public Relations”, Anàlisi S. 34, Y. 2006, ss. 67-85

WIRED: Facebook Exposed 87 Million Users to Cambridge Analytica, Wired. [ISSN 1059-1028. Archived](https://www.wired.com/2016/05/facebook-exposed-87-million-users-to-cambridge-analytica/) , 2020, Erişim Tarihi: 6.9.202.

Wikipedia.org <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>, (Erişim Tarihi: 5.9.2023).

YAVANOĞLU, Uraz/ SAĞIROĞLU, şeref/ ĐOLAK, İlhami: “Sosyal Ağlarda Bilgi Güvenliği Tehditleri ve Alınması Gereken Önlemler”, Politeknik Dergisi, C. 15, S. 1, Y. 2012, ss. 15-27.

YAVUZ Mehmet Cihan/ HASEKİ İsmet: "Konaklama İşletmelerinde E-Pazarlama Uygulamaları: E-Medya Araçları Temelinde Bir Model Önerisi", Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 9, Y. 2012, ss.116-137,

YAVUZ, Nihat: Borçlar Hukuku El Kitabı., Ankara, Yetkin Yayınları, Y. 2018.

YILMAZ, Süleyman/ĐAVUĐOĐLU, Gökçe Filiz: Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, Ankara 2020.

YÜCEDAĞ, Nafiye: “Medeni Hukuk Açısından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun Uygulama Alanı ve Genel Hukuka Uygunluk Sebepleri”, İHFM, C. LXXV, Y. 2017, s. 765-789.

YÜZER, Dilara: 1982 Anayasası’nda Basın Özgürlüğü Karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması, Ankara 2013.

ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY, Beşir, GÖKYAYLA, Emre: Medeni Hukuk, Ankara, Yetkin Yayınlar 2000.

ZOR, Abdülhamid: Veri Sorumlusunun Yükümlülükleri ve Bu Yükümlülükleri İhlalinden Doğan Özel Hukuk Sorumluluğu, İstanbul 2020.

ÖZET

Bu çalışmada sosyal medya üzerinden gerçekleşen kişisel veri ihlalleri incelenmiştir. Çalışmada ayrıca bu ihlaller durumunda özel hukuktan doğan sonuçlar ele alınmıştır. Kişisel veri, farklı türden verileri kapsamaktadır. Bu noktada, bir kimseyi işaret eden her türlü veri kişisel veri olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla kişisel veri kavramının birbiriyle ilgili olarak ortaya çıkan, onu işaret eden tüm veriler ve bilgiler olarak değerlendirilmesi mümkündür. Diğer yandan, 6698 s. Kanun bağlamında, kişisel veri, “kimliği verili veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi” olarak tanımlanmaktadır. Sosyal medya araçlarının giderek gelişmesi ile birlikte, bu yapıların her geçen gün daha fazla insana ulaşması gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Bugün artık bu mecraların üye sayıları milyarlar ile ölçülmektedir. Sosyal medya araçlarının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için bireylerin internete erişiminin olması gerektiği açıktır. Bu bağlamda internet ile sosyal medya araçları arasında doğrudan ve önemli bir bağın olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Sosyal medya sitelerinde bireylerin kişisel verilerinin korunmasına yönelik ihlallerin ilk görünüm şekli, sosyal medya hizmet sağlayıcılarından kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya sitelerinde bireylerin kişisel verilerini tehdit eden pek çok unsur bulunmaktadır. Kötücül yazılımların yüklenmesi, sahte sitelerin oluşturulması, yemleme saldırılarının ya da spam saldırılarının yapılması, internetin açıklarından yararlanma ya da sahte profil oluşturma gibi yöntemler ile söz konusu kişisel veri ihlalleri ortaya çıkabilmektedir. Sosyal medya siteleri vasıtasıyla kişisel verilerin ihlal edilmesi bakımından bireylerin başvurabileceği bazı özel hukuk yolları bulunmaktadır. Bu yollar, maddi ve manevi tazminat davaları olabileceği gibi saldırının önlenmesi ve saldırının durdurulması ile tespit davası gibi dava türleri olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Kişisel Veri, Kişisel Veri İhlalleri, Maddi Tazminat, Manevi Tazminat

ABSTRACT

In this study, personal data breaches via social media were examined. The study also discusses the consequences arising from private law in case of these violations. Personal data covers different types of data. At this point, any data pointing to a person can be defined as personal data. Therefore, it is possible to consider the concept of personal data as all data and information that arise in relation to each other and indicate it. On the other hand, 6698 p. In the context of the law, personal data is defined as "any information regarding an identified or identifiable natural person". With the gradual development of social media tools, a situation has emerged in which these structures reach more and more people every day. Today, the number of members of these media is measured in billions. It is clear that individuals must have access to the internet in order to use social media tools effectively. In this context, it is an undeniable fact that there is a direct and important connection between the internet and social media tools. The first appearance of violations against the protection of individuals' personal data on social media sites arises from social media service providers. There are many elements on social media sites that threaten individuals' personal data. Personal data breaches may occur through methods such as installing malware, creating fake sites, phishing attacks or spam attacks, exploiting Internet vulnerabilities or creating fake profiles. There are some special legal remedies that individuals can apply for the violation of personal data through social media sites. These can be lawsuits for pecuniary and non-pecuniary damages, as well as lawsuit types such as preventing the attack, stopping the attack, and detection lawsuits..

Keywords: Social Media, Personal Data, Personal Data Violations, Material Compensation, Non-Pecuniary Compensation